

За редакцією
М. С. Вашупенка

Ганна Ломаковська,
Тетяна Єресько, Галина Проценко

Я досліджую світ

Частина 2

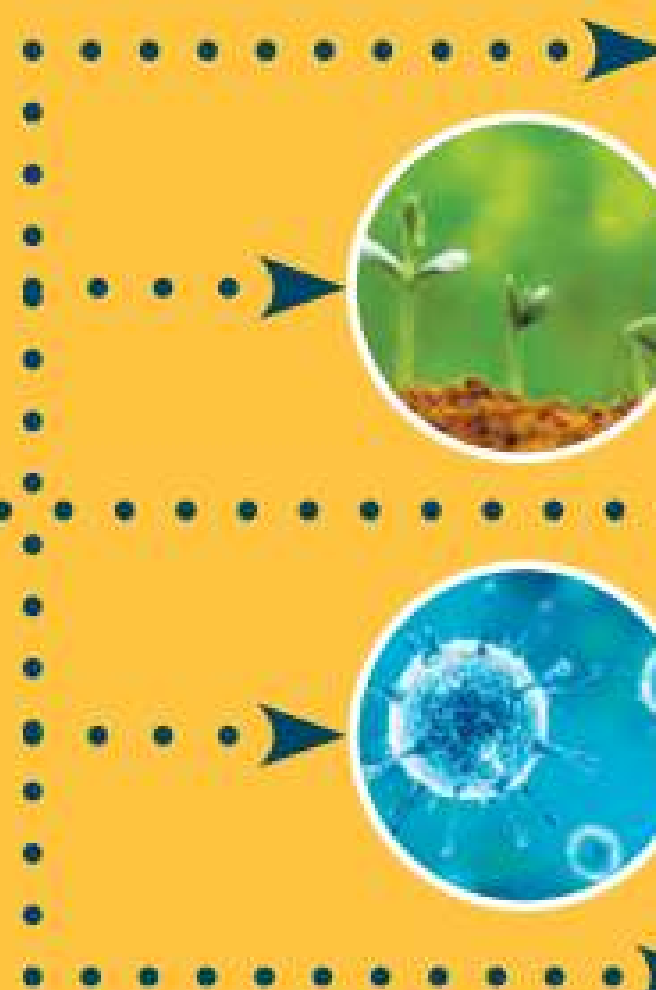

3

Що належить до живої природи?

Що таке рослини?

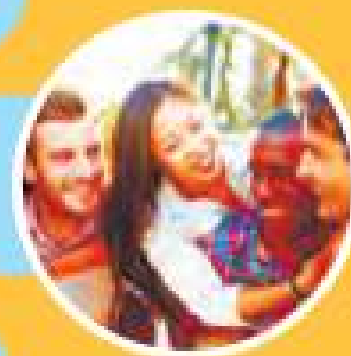
тварини

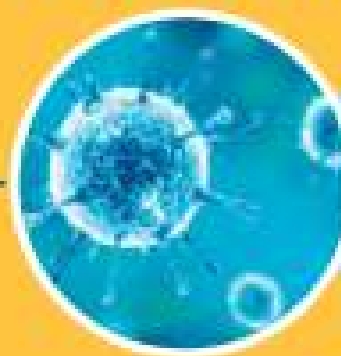
рослини

люди

бактерії

гриби

Рослини — це живі організми, яким властиві живлення, дихання, розмноження, ріст, розвиток та відмирання.

Рослини самостійно створюють поживні речовини та постачають у повітря кисень.

Умови життя рослин

світло

тепло

повітря

вода

ґрунт
(поживні речовини)

Основні групи рослин

водорості

мохи

хвощі

папороті

хвойні

квіткові

Життєві форми рослин

Трав'янисті рослини

мають одне або кілька соковитих стебел

Кущі

мають кілька твердих дерев'янистих стебел

Дерева

мають дерев'янисте, товсте і міцне стебло — стовбур

Однорічні рослини

живуть протягом одного року, а потім відмирають

Хвойні рослини

кущі і дерева, що мають листки-хвоїнки

насіння утворюється в шишках; квітка і плід не утворюються.

Багаторічні рослини

мають кореневища, цибулини, бульби, з яких щороку виростають нові рослини

Листяні рослини

дерева і кущі з широкими листками

Ганна Ломаковська, Тетяна Єресько, Галина Проценко
За редакцією М. Вашуленка

«Я досліджую світ»
підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Видавничий дім «Освіта»
2025

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2025 № 345)

Створено відповідно до Типової освітньої програми початкової освіти,
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна

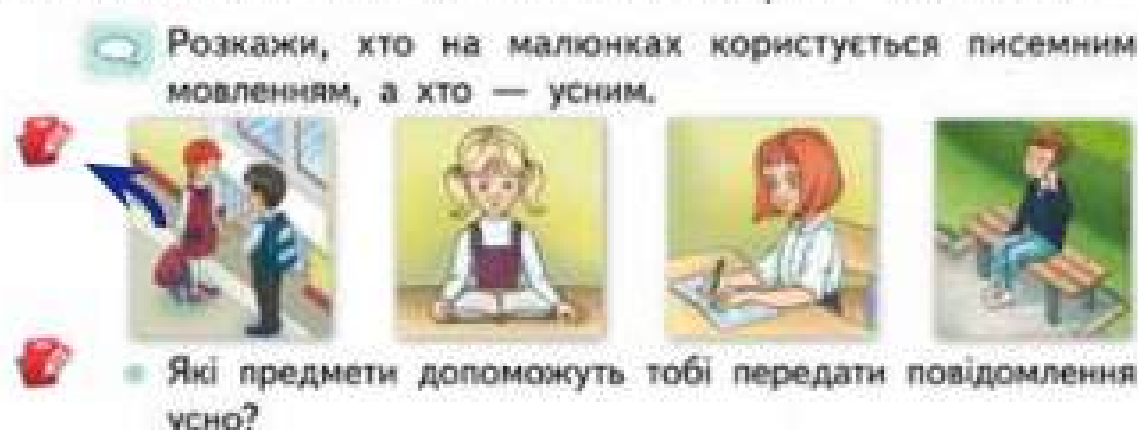
Умовні позначення (інтеграція освітніх галузей)

- — природнича
- — мовно-літературна
- — математична
- — інформатична
- — технологічна
- — громадянська та історична
- — соціальна та здоров'язбережувальна

Е-додаток до підручника

Для ознайомлення із вмістом е-додатка виконайте дії:

1. В адресному рядку браузера введіть адресу
https://ua.mozaweb.com/uk/course.php?cmd=single_book&bid=UA-OSV-00014
2. Зареєструйтеся на платформі або увійдіть у свій акаунт
3. Знаходьте на полях у е-додатку позначки інтерактивних завдань та відкривайте їх:

! Якщо зареєструватися із якихось причин не виходить, скористайтесь тимчасовими даними
Логін: **mon5@edpro.ua** Пароль: **mon5epub**

Е-додаток розташований у відкритому доступі тільки на час проведення конкурсу. Після друку підручника е-додаток буде доступний за кодом, надрукованим у паперовому підручнику.

Детальніше на сторінці: <https://edpro.ua/mozaik/e-dodatok#enter>

Знайти е-додаток на платформі <https://ua.mozaweb.com> також можна, скориставшись пошуком за кодом публікації UA-OSV-00014

Йти ? Допомога Вхід

Електронна пошта / moza'

Пароль

☐ Я хотів би залишатися в системі

Увійти

або увійдіть

f G

ПРИВІТ!

Ми з тобою вже знайомі.

Я твій друг — підручник. Ти вже знаєш: щоб бути успішною людиною в майбутньому й успішним учнем / успішною ученицею сьогодні, потрібно вміти самостійно вчитися, знаходити необхідну інформацію, зокрема й у мережі Інтернет, критично її осмислювати.

Ти вже вмієш працювати в команді, прислухатися до думок інших і обґрунтовувати свою позицію.

Відкривай іще не відкриті тобою таємниці, проводь експерименти та дослідження, спостерігай за навколишнім світом, дізнавайся більше про інформацію та інформаційні системи і роби висновки.

А допоможе тобі в цьому електронний додаток (далі — **e**-додаток), у якому ти знайдеш цікаві відео, аудіо, мультфільми, а також зможеш виконати інтерактивні завдання.

Та не забувай: ми досліджуємо світ для того, щоб знати, розуміти, шанувати й оберігати його!

*Щасливої подорожі, цікавих проєктів
і корисних відкриттів!*

1 Прочитай текст.

Поясни, які букви пропущено.

Степ. Здається, немає йому кінця-краю. Вільно гуляє вітер. Нав..сні в ст..пу зацвітуть червоні тюльпани, фіолетові, жовті й сині іриси, блакитний барвінок, білі конвалії. Духмяно запахнуть м'ята, чебрець, полин, кульбаба, кропива, ч..стотіл. Це землі державного заповідника Асканія-Нова, що на Херсонщині. Тут ж..вуть л..сиці, тхори, ласки, їжаки, вужі, жовточереві полози, ящірки й навіть отруйні ст..пові гадюки.

- Випиши з тексту назви рослин.
- Пригадай, частиною якої природи є рослини.
- Що «вміють» робити рослини? Обери відповідні слова.

Дихати

Усміхатися

Квітнути

Розмножуватися

Розвиватися

Рости

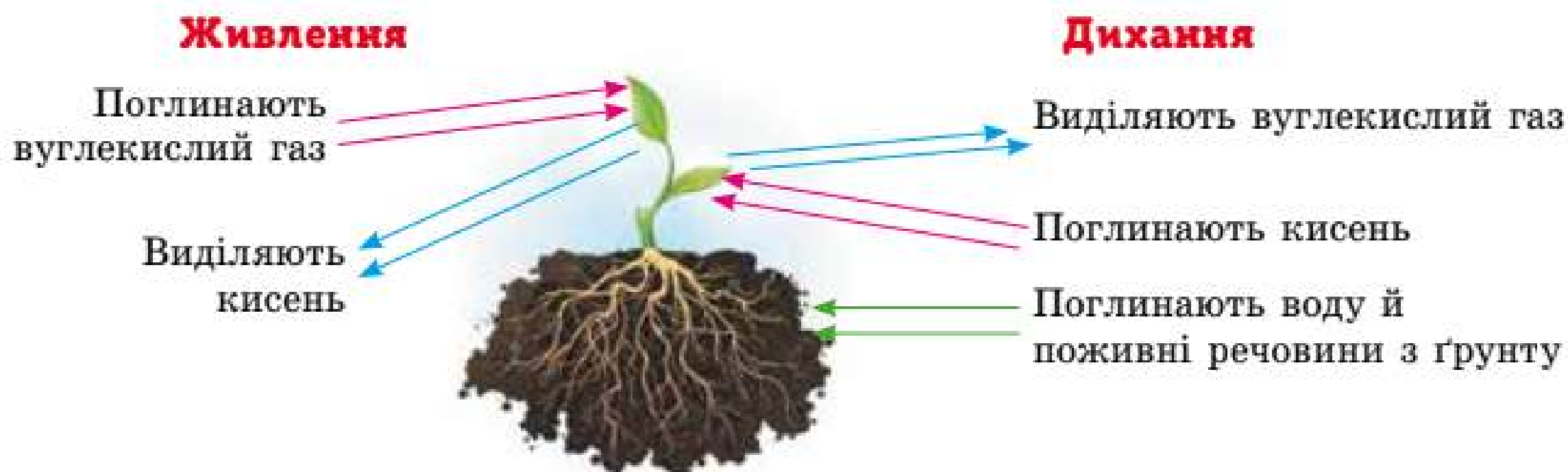
Рухатися

Міркувати

Спати

Рослини — це організми, яким властиві живлення, розмноження, ріст і розвиток.

2 Розглянь схему.

Уночі рослини тільки дихають.

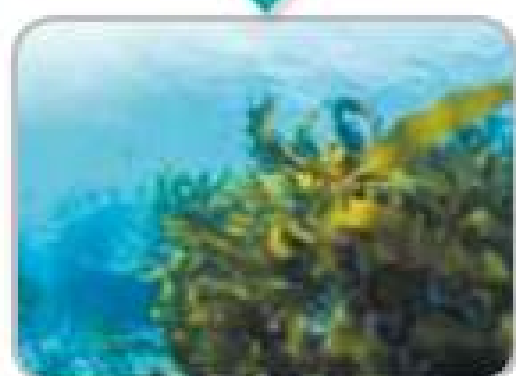

Здатність рухатися — важлива ознака всіх живих організмів. Не є винятком і рослини. Коли вони ростуть і розвиваються, вони рухаються, повертають своє листя й квітки до сонця.

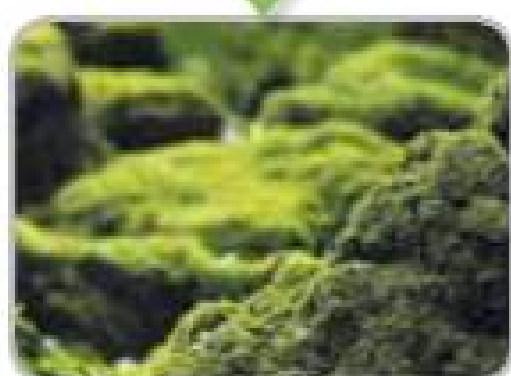
Для **живлення** рослинам потрібні сонячне світло, повітря, вода й поживні речовини з ґрунту.

3 Розглянь світлини.

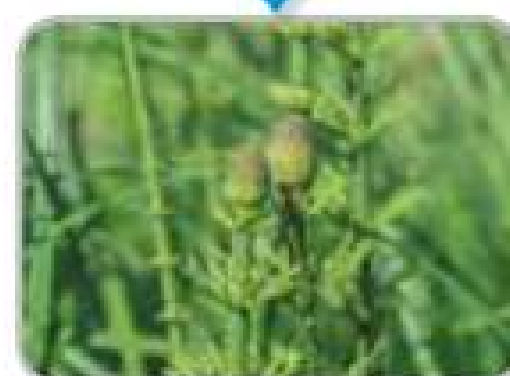
Водорості

Мохи

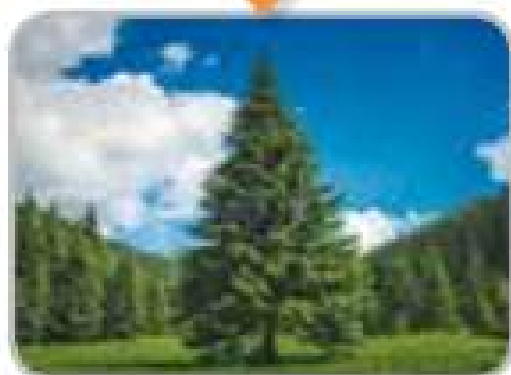
Хвощі

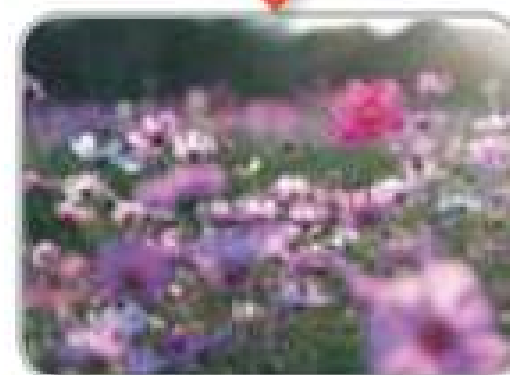
Папороті

Хвойні

Квіткові

- Які із цих рослин ти бачив / бачила у своїй місцевості?

Серед рослин розрізняють водорості, мохи, хвощі, папороті, хвойні та квіткові.

- Які рослини ти можеш побачити взимку в зеленому вбранні?

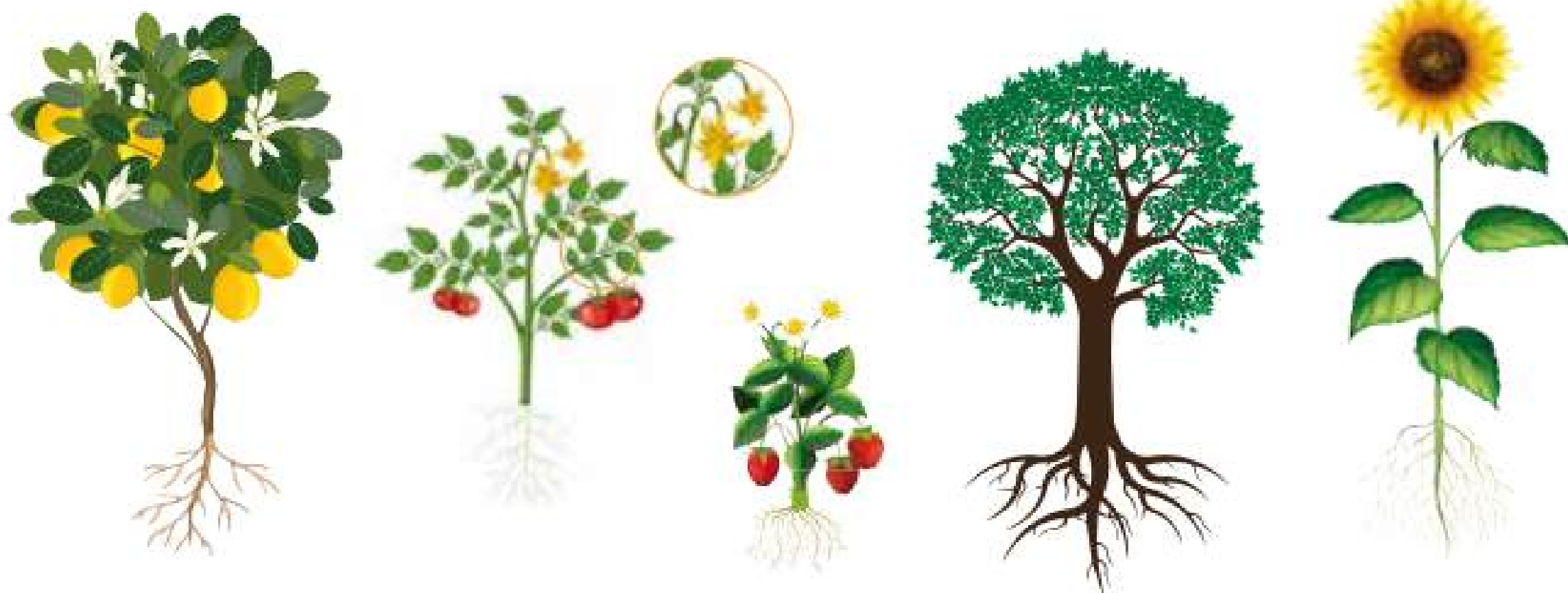
4 Зроби виріб (на вибір).

Нас оточують переважно квіткові рослини.

1 Розглянь малюнки.

- Яку будову мають зображені рослини?
- Чи можна їх назвати квітковими? Чому?

- Об'єднай їх у групи.

Зростають квіткові скрізь. Вони представлені різними життєвими формами: деревами, кущами і трав'янистими рослинами.

2 Пригадай будову квіткових рослин.

Насінина квіткових покрита захисним плодом. Саме серед квіткових найбільше культурних рослин, які спеціально вирощує людина.

Квіткові рослини

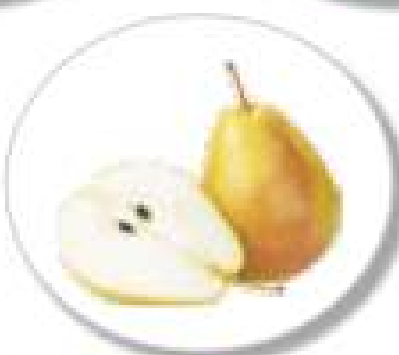
Квітки

Суцвіття

Соковиті
плоди

Сухі
плоди

3 **Склади розповідь про будову своєї улюбленої квіткової рослини.**

4 **Прочитай і спиши текст.**

Мовчазні, замріяні стоять узимку дерева.

Он велетенський дуб, усе ще вкритий золотом пожовклого листя. А он молода берізка звисла донизу довгі голі віти. А поруч неї струнка вічнозелена ялина (за Юрієм Старостенком).

- Назви квіткові рослини, про які мовиться в тексті.
- Випиши виділені слова. Добери до них спільнокореневі слова з різними суфіксами. Проаналізуй будову цих слів.

5 **Розбери подані слова за будовою.**

Дуб — дубок, береза — берізка, ялина — ялинка.

- Поясни, яка частина другого слова змінила значення першого.

Дізнаюся про особливості хвойних рослин

1 Прочитай вірш.

Грицько Бойко

Пахне смолою ялинка зелена,
каже бабусі маленька Олена:
— Насіння з ялинки нам стане
в пригоді,
посадимо саме таку на городі,
бо ця деревина потрібна мені —
цукерки на ній
вирастають смачні!

- Про яке хвойне дерево йдеться у вірші?
- Чи справді на ялинці можуть з'явитися цукерки? Якщо так, то коли?
- Як ти гадаєш, що відповідь бабуса своїй онуці?
- Пригадай інші назви хвойних дерев.

2 Порівняй грушу і ялину.

- Чим вони відрізняються за будовою?

У ялини гілки розташовуються кільцями. За один сезон наростає одне кільце. За їх кількістю можна встановити вік дерева. Листки в ялини — хвоя, а замість соковитих плодів у неї шишки.

- Виконай інтерактивне завдання (Дивись [e-додаток](#)).

Хвойні рослини — це вічнозелені дерева й кущі. Але у хвойних рослин теж є листопад — вони скидають голки не одразу, а поступово. Тому й складається враження, що вони завжди стоять у своєму «голковому» вбранні.

Цікаві факти

Серед Олешківських пісків на Херсонщині можна побачити дивососну. Вітри вимели з-під неї ґрунт, і дерево стоїть на голих триметрових коренях, як на ходулях.

3 Досліди й розкажи.

- Які дерева переважають у твоїй місцевості: листяні чи хвойні?
- Поміркуй, чому новорічними деревами вважаються хвойні, а не квіткові рослини.
- Яку користь приносять людині хвойні дерева?
- На прапорі якої країни зображено листок? Назви дерево і країну. Це дерево є квітковою рослиною чи хвойною?
- Яке дерево є символом Києва?

4 Порівняй висоту хвойних рослин.

Цікаві факти

Найвища у світі хвойна рослина — секвоя — сягає 100 метрів заввишки.

1 Назви зображені рослини.

а

б

в

г

г

д

- Які з них не можуть вирости без піклування людини? А які є дикорослими?

Люди здавна вирощують рослини для власних потреб. Це морква, жито, кукурудза, черешня тощо. Але всі вони походять від дикорослих рослин і мають назву **культурні рослини**. Деякі з них не можуть вирости без піклування людини.

2 Поміркуй і розкажи.

Назви зображені рослини. Які ще рослини людина вирощує для власних потреб? Назви їх.

Людина використовує культурні рослини не лише як свою їжу, а і для годування тварин, прикрашання оселі, лікування хвороб.

3 Прочитай і розкажи.

Розглянь схему. Люди яких професій вирощують, доглядають і збирають культурні рослини в полях?

Тракторист

Агроном

Комбайнер

Сільськогосподарський робітник

Словничок

Агронóм / агрономка — фахівець, що має знання з питань землеробства (як обробляти ґрунт, підживлювати рослини тощо).

Комбайне́р / комбайнерка — робітник, який на комбайні збирає врожай.

Селекціоне́р / селекціонерка — фахівець, що виводить нові сорти рослин.

Сільськогоспо́дарські робітни́кі / робітниці — працівники, які виконують різні види польових робіт (збирають урожай, вантажать його тощо).

Цікаві факти

Велику кількість культурних рослин було завезено з інших держав і навіть материків.

1. Помідор у Європу завезли з Південної Америки.
2. Центром походження перцю є Мексика.
3. Баклажан «приїхав» до України з Індії.

4 Досліди походження культурних рослин.

- Знайди інформацію про одну з культурних рослин, яку було завезено до України з іншої країни.
- Склади про неї казку.

1 Прочитай уривки з повісті «Незвичайні пригоди Карика і Валі».

- Назви рослини, про які йдеться в кожному уривку.
- До якої групи рослин вони належать?

Уривок 1 ...Над верховіттям лісу тихо похитувалися червоні кулі. Із куль, наче голки їжака, стирчали в усі боки буряково-червоні труби.

— Що ж це таке? — зацікавився професор і раптом вигукнув зі сміхом:

— Конюшина!..

Уривок 2 ...Навколо шумів ліс. Довгі, ледь зігнуті стовбури тягнулись угору, наче гігантські свічки. Кожне дерево стояло, як довга жердина, на яку нап'яли зверху гігантську білу шапку. Це були звичайнісінькі кульбабки...

Уривок 3 ...Поряд з квітами конюшини гойдалися в повітрі, здригаючись і пританцьовуючи, лілові дзвони. Вони просвічувалися на сонці, і земля під ними здавалася тяж ліловою.

— Ну, що-що, а це я знаю! — весело сказав професор. — Про вас навіть вірші написані.

І він заспівав на весь голос:

«Дзвоники мої, квіти степові...» (за Яном Ларрі).

- Здогадайся, чому у другому уривку автор називає стебло кульбабки гігантською свічкою.
- Поміркуй, чи люблять кульбабки затінок.

Без сонячного **світла** неможливе життя рослин. У горах, пустелях постійно існує надлишок світла. А в темних лісах, печерах, на дні водойм його обмаль. Тому рослини пристосовувалися до різних умов життя.

2 Склади розповідь за схемою.

- Які існують види рослин?

Сосна

Підсніжник

Кульбаба

Світлолюбні
рослини

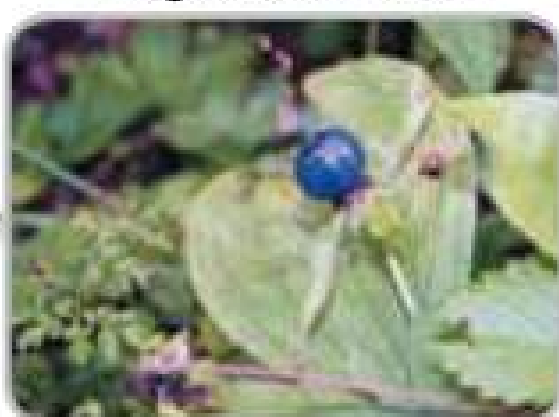
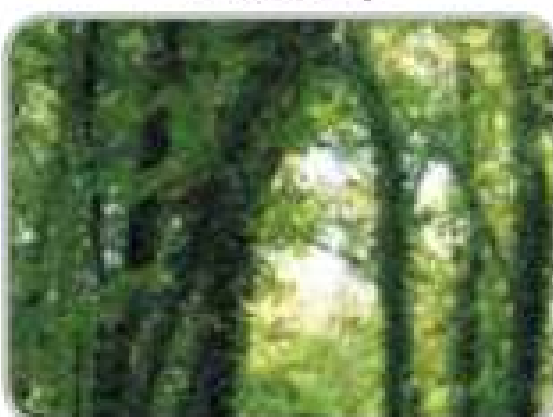
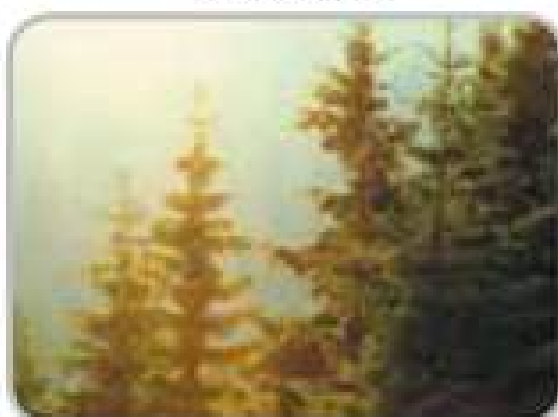

Вороняче око

Плющ

Ялина

Рослини,
які ростуть
у затінку

- Доповни схему власними прикладами.

Середовище існування —
це те, що оточує рослину
і впливає на її життя.

- Поміркуй, без чого, крім світла, не можуть існувати рослини. Порівняй свої міркування зі схемою.

Важливою умовою існування
рослин є **тепло**.

3 Розглянь види рослин за їхньою потребою в теплі.

Теплолюбні

Холодолюбні

Вода — одна з найважливіших умов існування рослин. Тому рослини, які зростають у **засушливих місцях**, уміють її видобувати і зберігати. А допомагають їм у цьому довге коріння й соковиті листки.

1 Розглянь світлинки.

- Прочитай назви рослин посушливих степів. Запам'ятай їх.

Тонконіг

Цмин пісковий

Ковила

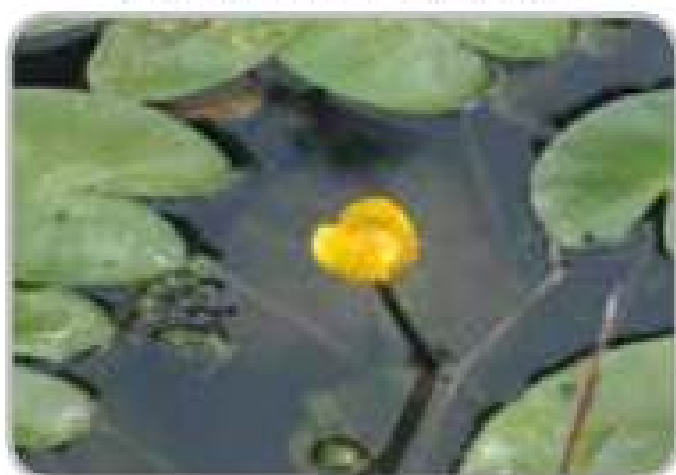

Костриця

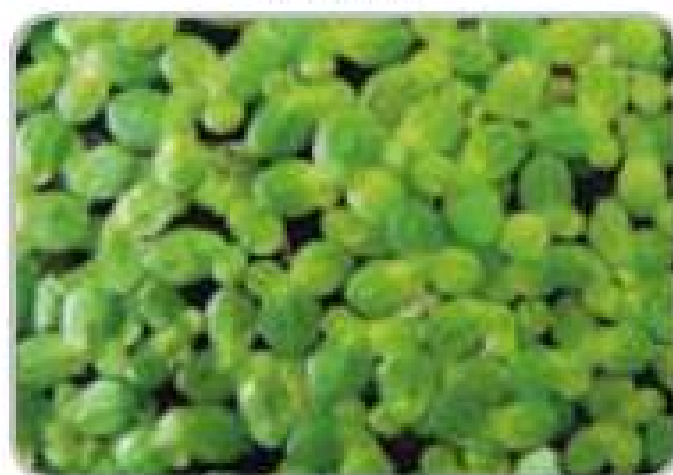

Рослини прісних водойм живуть в умовах **надлишку води**.

Глечики жовті

Ряска

Верба

Латаття біле

Рогоз

2 Поміркуй і скажи.

- Які рослини можна назвати вологолюбними?
- Які з них ростуть у твоїй місцевості?

3 Прочитай початок казки.

Як маленька крапелька допомогла квіточці

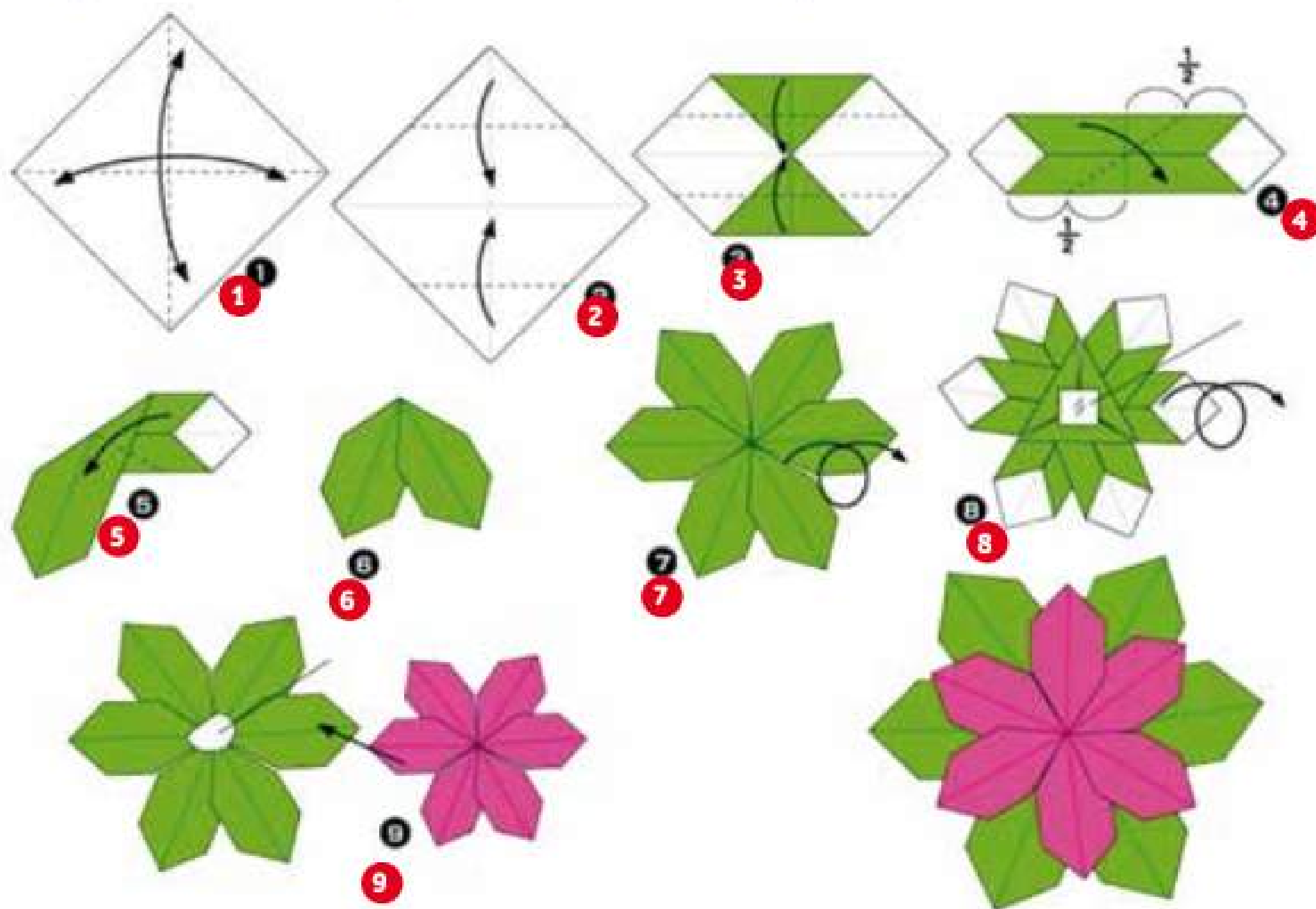
На маленькій хмарці жили краплинки. Вони прагнули пізнати світ та знайти нових друзів. Одного разу вони зістрибнули із хмаринки на землю, приєдналися до талої води, стали прозорими потічками й побігли в невідому далеч, вливаючись у великі шумливі потоки.

Маленька крапелька мандрувала серед інших, весело плюскотіла хвилями. Вона побачила, який чудовий наш край з його лісами і долинами, горами і річками. У неї перехоплювало подих від хвилювання й захоплення.

Одного разу побачила крапелька маленьку квітку з майже зав'ялими листочками...

- Придумай кінцівку.
- Випиши виділені слова. Добери до них спільнокореневі й познач їх будову.

4 Зроби квітку в техніці оригамі.

- Переглянь відео і виконай завдання (Дивись [e-додаток](#))

1

Розглянь світлини насіння квіткових і хвойних рослин.

- Порівняй форму й розмір насіння. Чи різняться вони?

Життя кожної квіткової та хвойної рослини починається з насінини. Після повного дозрівання насіння в деяких рослин має пройти період зимового спокою, в інших — може прорости відразу, як дозріє. Для росту й розвитку насінню потрібно потрапити в теплий ґрунт, у якому є вода і повітря. Отже, нову рослину можна виростити з насінини.

2

Розглянь схему і склади розповідь.

- Які існують інші способи розмноження рослин?

Стебловим живцем

Цибулинами

Вусами

Бульбами

3 Прочитай і запам'ятай.

Цибулінами розмножуються гіацинт, тюльпан, лілія, цибуля, нарцис, часник. Одна цибулина може утворити кілька маленьких цибулинок-діток.

Кореневіщами розмножуються конвалії, іриси, пирій, м'ята, півонія.

Картопля, земляна груша розмножуються **бульбами**.

Дерева і кущі часто розмножуються частинами стебла — **стебловими живцями**.

В'усами розмножуються полуниця, суниця, жовтець.

Лісьям розмножуються фіалка, бегонія.

4 Виконай практичну роботу.

Найчастіше фіалки розмножують за допомогою листків.

- 1 Відріж черешок листка фіалки, залишивши не менше 3 см довжини паростка.
- 2 Посади листок у землю.
- 3 Полий листок. Дізнайся, фіалка теплолюбна рослина чи ні.
- 4 Спостерігай за ростом фіалки.

Тобі знадобляться:

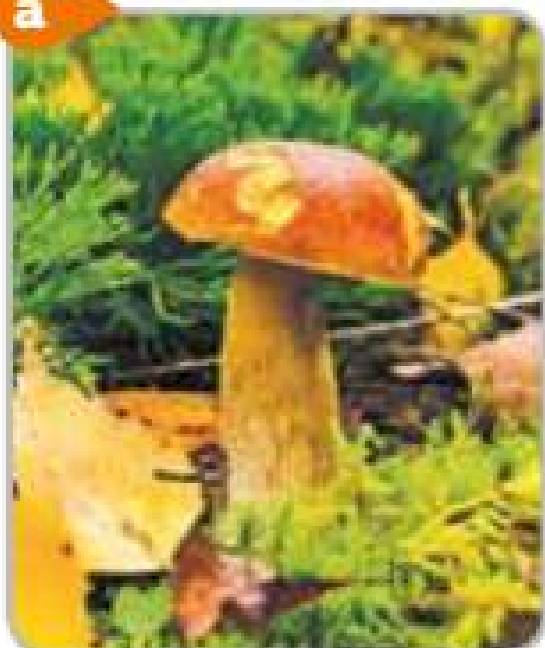
- горщик;
- земля;
- ніж;
- лопатка;
- вода для поливання.

Визначаю різноманітність грибів

1 Пригадай і назви зображені гриби.

а

б

в

г

- Які з них є їстівними?
- Пригадай будову грибів. Назви їх частини.

Гриби, що мають на поверхні ніжку й шапинку, називають **шапінковими**.

Але на поверхні ми бачимо лише плодове тіло, яке «живе» приблизно тиждень. Основна частина гриба схована під землею. Це — переплетені між собою «нитки», які називають **грибницею**. Через неї гриби живляться. Грибниця, на відміну від плодового тіла, може існувати десятки й навіть сотні років!

2 Прочитай текст.

Мацутаке — це найцінніший гриб у Японії та інших країнах Азії. Великої вартості цим грибам надає те, що ростуть вони тільки у природних умовах на стовбурах червоної сосни. Також вони цінуються через те, що ніхто не зміг виростити ці гриби штучно.

- Випиши з другого речення іменники.
- Пригадай назви грибів, які людина вирощує штучно.
- Ти, мабуть, чув/чула, що гриби довго перетравлюються. Знайди інформацію про те, чи можна дітям куштувати гриби. Поділися нею з однокласниками/однокласницями.

3 Що «вміють робити» гриби?

Обери відповідні дієслова.

Пересуватися

Спати

Рости

Живитися

Робити запаси їжі

- Чим гриби подібні до рослин, а чим — до тварин?

Гриби живляться готовими поживними речовинами, як тварини, але ростуть і ведуть прикріплений спосіб життя — як рослини.

Гриби — **окрема група організмів**.

4 Поміркуй і розкажи.

- Що зображено на світлинах?

- Поміркуй, на якій світлині гриб — це ворог.
- Як ти вважаєш, яке значення має гриб у виготовленні об'єктів, зображених на світлинах а–в?

Хліб, квас виготовляють із **дріжджових грибів**. За допомогою непомітних оку грибів виготовляють ліки, що рятують життя багатьом людям. У природі гриби що-осені «перетравлюють» опале листя, звільняючи місце для нових рослин, а також перетворюють рештки рослин і тварин на перегній.

Водночас серед грибів виділяють чимало збудників небезпечних захворювань людей, рослин і тварин.

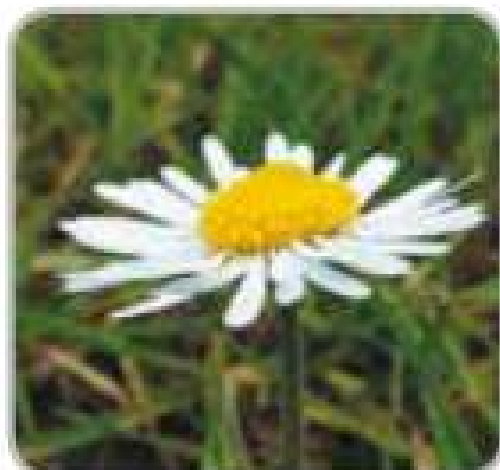
Ще в давнину люди навчилися лікувати різні хвороби травами. Вони щиро вірили, що рослини мають чарівну силу. Тому їм давали гучні: дивосил, чистотіл, звіробій...

1

Розглянь лікарські рослини.

Звіробій

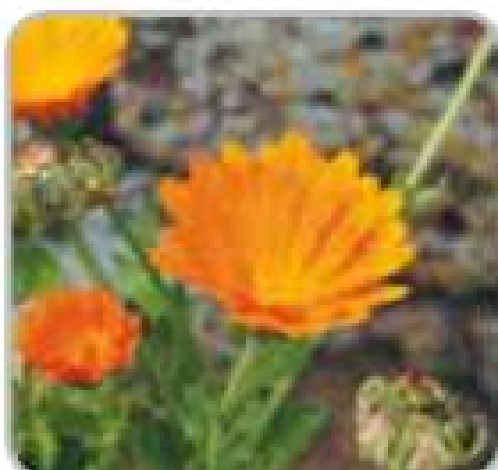
Ромашка лікарська

Обліпиха

Шипшина

Нагідки

Журавлина

Подорожник

М'ята

- Які з них ростуть у твоїй місцевості?
- Зроби припущення: чи можуть лікарські рослини бути не лише трав'янистими рослинами.

2

Перевір свої припущення.

- Прочитай вірш. Спиши його.
- Підкресли види рослин.

Тут суцвіття диких трав,
на Купала їх збирав.

Із кущів — листки, коріння,
а з дерев — бруньки, насіння.

Ціла, бачите, аптека,
для здоров'ячка безпека.

Лікарськими рослинами є не лише трав'янисті рослини,
а й дерева та кущі.

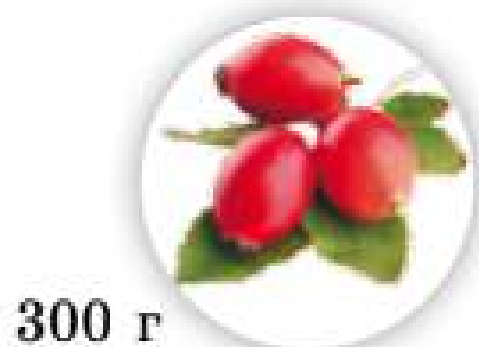
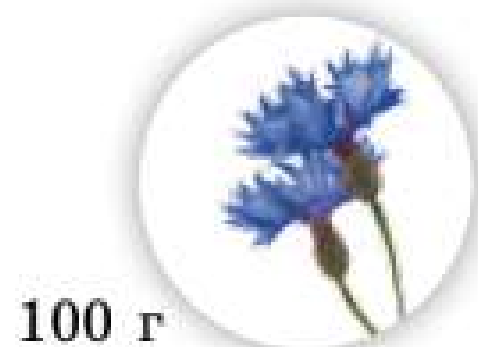
Усі лікарські рослини мають **лікувальні властивості**.

3 Розглянь малюнок.

- Прочитай назви зображених лікарських рослин.
- Скільки гривень коштують 100 г кожної рослини?
- Які рослини найдешевші? Яка рослина найдорожча?
- Скільки всього гривень коштуватимуть 200 г квіток волошки, 300 г ромашки і 100 г бруньок тополі?
- Яка трава коштуватиме найдорожче?

- Скільки гривень коштуватимуть усі лікарські рослини, якщо купити кожної по 100 г? Вирахуй загальну масу такої покупки.

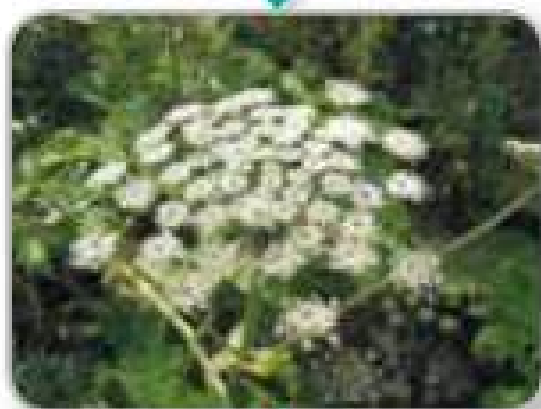
4 Підготуй доповідь.

Знайди інформацію про одну з лікарських рослин (трав'янисту, кущ або дерево) і підготуй твір-опис.

1

Розглянь світлини і прочитай.

Борщівник

Росте вздовж
лісових доріг,
на галявинах

Спричиняє опіки,
які проявляються
через кілька годин
після контакту

Аконіт

Росте на берегах
річок, гірських
луках

У разі контакту зі
шкірою викликає
свербіж. Можливе
зниження темпе-
ратури тіла

Беладона

Росте
в лісі,
біля річок

Починає хрипіти
голос, пересихає
горло. Отруєння
може мати летальні
наслідки

На вигляд це нічим не примітні рослини, але контакт із ними може мати серйозні наслідки як для людей, так і для тварин. Це **отруйні рослини**.

2

Установи відповідність.

- Розгадай ребуси.
- Упізнай квітку за її описом.
- Запам'ятай ці отруйні рослини.

”

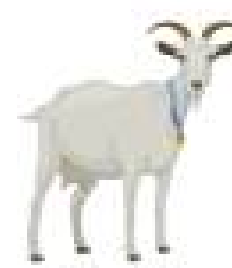
Має розгалужене стебло.
Улітку з'являються білі ма-
ленькі квітки, що утворюють
парасольку.

Відрізняється непри-
ємним запахом. Має
квітки у формі глечика
брудно-білого кольору.

Б

”

3=T

Отруйними можуть бути не лише дикорослі рослини, а й кімнатні. Особливо небезпечним є їхній сік. Потрапляючи на шкіру, він може спричинити свербіж та опіки.

3 Відгадай назви отруйних кімнатних рослин.

Обов'язково мий руки після догляду за кімнатними рослинами.

4 Підготуй доповідь про свою улюблену кімнатну рослину.

План доповіді

- 1 Назва рослини.
- 2 Період цвітіння (якщо квітне).
- 3 Колір квітки.
- 4 Чи є вона отруйною.

1 Розглянь малюнок.

- Чи можна назвати цей ліс дивним? Чому?
- Назви рослини, які в природі не ростуть поряд одна з одною.
- Пограйте в парах у гру «Я знаю п'ять рослин...».
- Доведи, що рослини приносять людям користь, але вони не завжди безпечні.

2 Попрацюй самотійно.

- Підготуй цікаві факти про одну з рослин дивного лісу.
- Розкажи їх у класі.

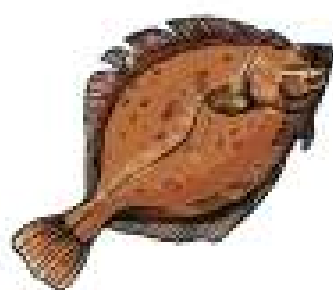
3 Продовж речення.

- Квіткові рослини — це...
- Ялина, сосна, кедр, тис — ... рослини.
- До культурних рослин належать ... , а до дикорослих...
- Для життя рослинам необхідні...
- Рослини по-різному пристосувалися до природних умов. Наприклад...
- Існує кілька способів розмноження рослин, а саме...

Чи впливають тварини на природу?

1 Пригадай і назви групи тварин.

Цвітіння

Ріст

Живлення

Розвиток

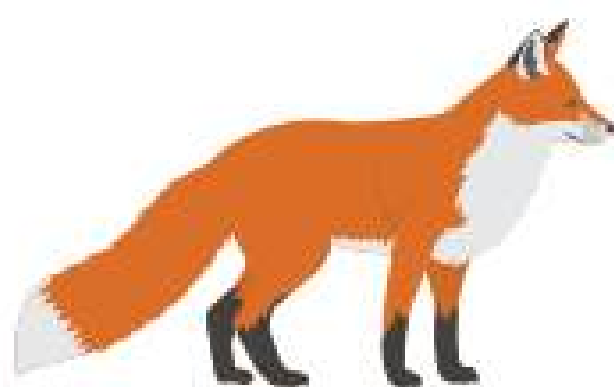
Дихання

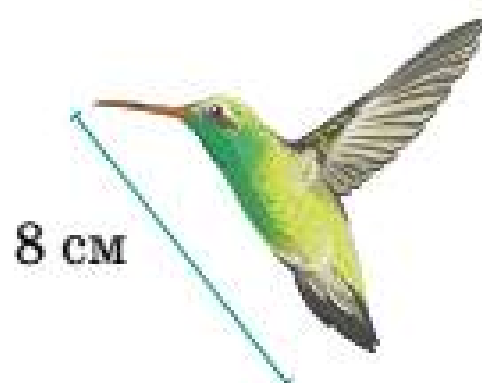
Розмноження

- Що властиве тваринам? Вибери відповідні слова.

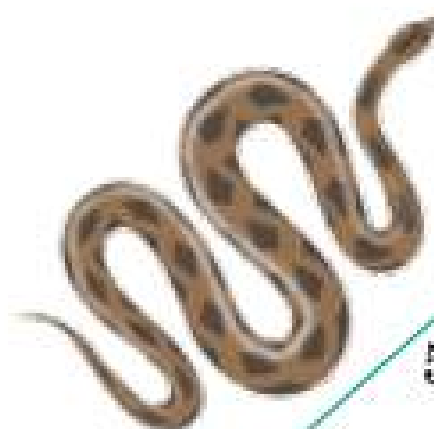
2 Порівняй тварин за розміром і будовою.

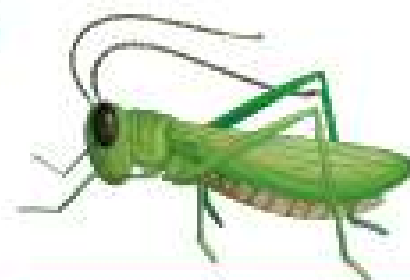
90 см

8 см

55 см

28 мм

- На скільки міліметрів коник менший від колібрі?
- Зроби висновок, чи різняться тварини за розміром і будовою.
- Поміркуй, які організми можна побачити тільки під мікроскопом.

Значення тварин у природі величезне. Якби не **комахи**, які запилюють рослини, у них не утворювалося б насіння. Без активної діяльності тварин не було б ґрунтів. **Дощові черв'яки** постійно вносять у ґрунт рештки рослин, із яких утворюється перегній. **Водяні тварини** очищують воду від забруднення. Наші предки жили лише за рахунок полювання й рибальства.

- Розкажи, яку роль відіграють свійські тварини.

3 Склади розповідь за світлиною.

- Розглянь світлини. Обери одну з них.
- Склади розповідь, як людина завдає шкоди тваринам.
- Дай поради людству.

а

б

в

4 Прочитай текст.

Пішли хлоп'ятка погуляти. Весело бігати по м'якому білому снігу! Біжить Василько, за ним Миколка, а потім ціла юрба.

— Погляньте, скільки синичок сидить на деревах! — крикнув Миколка.

— Ой багато! — перебив Василько. — Це в них зимові збори. Нарада... Обговорюють, де їм їжу взяти. От багато!

— Ходім зженемо! — крикнув хтось із дітей.

Шумно затріпотіли крила, засвистіли пташки. Піднялися над лісом і понеслися швидко (за *Олександром Копиленком*).

- Чи правильно повелися хлопці?
- Чи можна сказати, що вони поважають тварин?
- Як вчинив би/вчинила б ти?
- Випиши з перших двох речень іменники.

5 Зроби тваринку із пластикових пляшок (на вибір).

а

б

в

Комахи — найчисленніша група тварин, яка пристосувалася до різноманітних умов існування.

1 Розкажи за схемою про середовище існування комах.

Ліси, степи, луки

Прісні водойми

Організми інших істот

- Доповни схему власними прикладами комах.

2 Розкажи, як відбувається розвиток метелика.

3 Поміркуй, що спільного в усіх комах.

Крила

Тіло комах складається із трьох частин: голови, грудей і черевця. Вони мають три пари ніг (кінцівок). У більшості комах є крила.

Для того щоб розрізнити рослини, тварин й інші організми, учені об'єднали їх у групи, що мають спільні ознаки. Ці групи називають **видами**.

Усі комахи постійно заклопотані пошуками їжі. Деякі поїдають дикорослі й культурні рослини — їх називають **рослиноїдними**. Інші — **хижі** — полюють на рослиноїдних комах. Існує ще одна група комах, які живляться рослинними і тваринними рештками. Це «**санітари**».

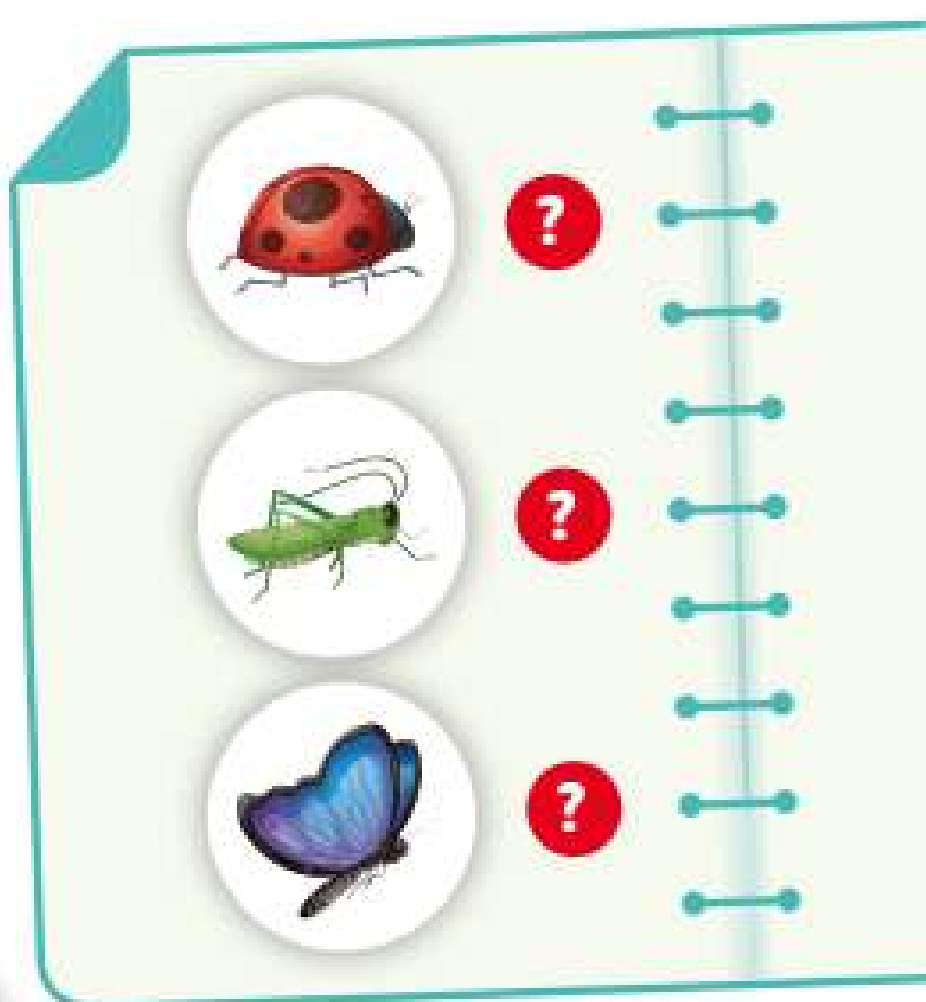
4 **Попрацюйте в парах.**

Визначте, яке число відповідає кожній комасі.

$$\left(\begin{array}{c} \text{Ladybug} \\ \cdot \\ \text{Grasshopper} \end{array} \right) \cdot \text{Butterfly} = 60$$

$$60 : \begin{array}{c} \text{Grasshopper} \\ \cdot \\ \text{Butterfly} \end{array} = 6$$

$$60 : \begin{array}{c} \text{Ladybug} \\ \cdot \\ \text{Butterfly} \end{array} = \begin{array}{c} \text{Grasshopper} \end{array}$$

5 **Склади кінцівку казки.**

На дереві сиділа білочка. Вона їла горіх. Смачний, бо аж очі заплющила. Крихта горішка впала на землю. За нею друга, третя. Багато крихт впало на землю.

А стежечкою між травою бігла Мурашка. Поспішала по їжу маленьким мурашенятам. Раптом чує — падають із дерева крихти горішка. Скуштувала Мурашка — горішок запашний і смачний. Понесла Мурашка крихту горішка до мурашника... (за *Василем Сухомлинським*).

- Випиши з тексту прикметники.

1

Пригадай, у чому особливості будови риб.

Лящ

Короп

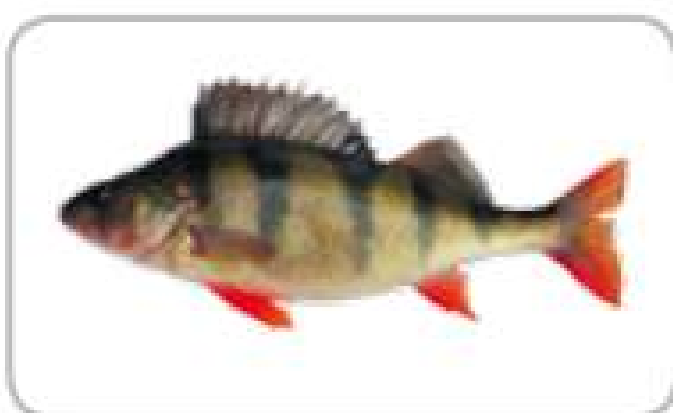
Скумбрія

Карась

Окунь

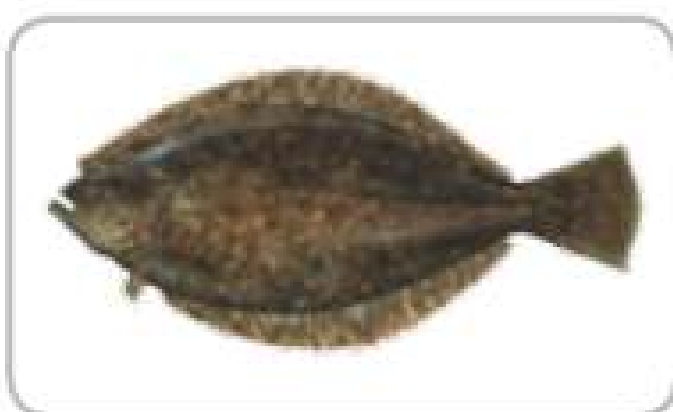
Хек

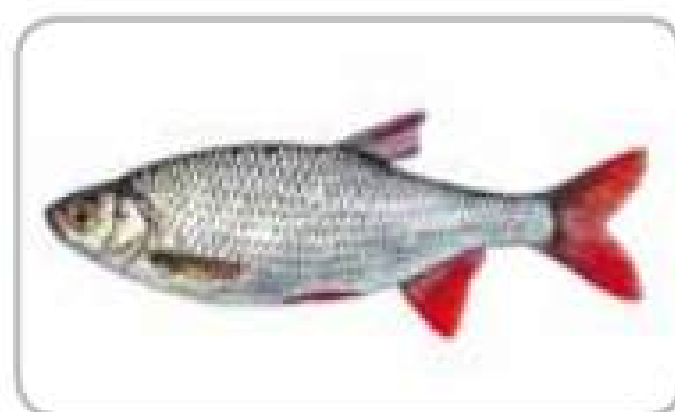
Сом

Камбала

Плітка

Усі риби — водяні тварини з обтічною формою тіла, яке вкрите лускою чи шаром слизу.

Цікаві факти

Людина використовує знання про будову тварин в інженерії.

Так, люди побачили, що риби мають обтічну форму тіла, яка дає їм можливість вільно і швидко пересуватися у воді. Ці знання застосували під час створення підводних човнів, які мають обтічну форму.

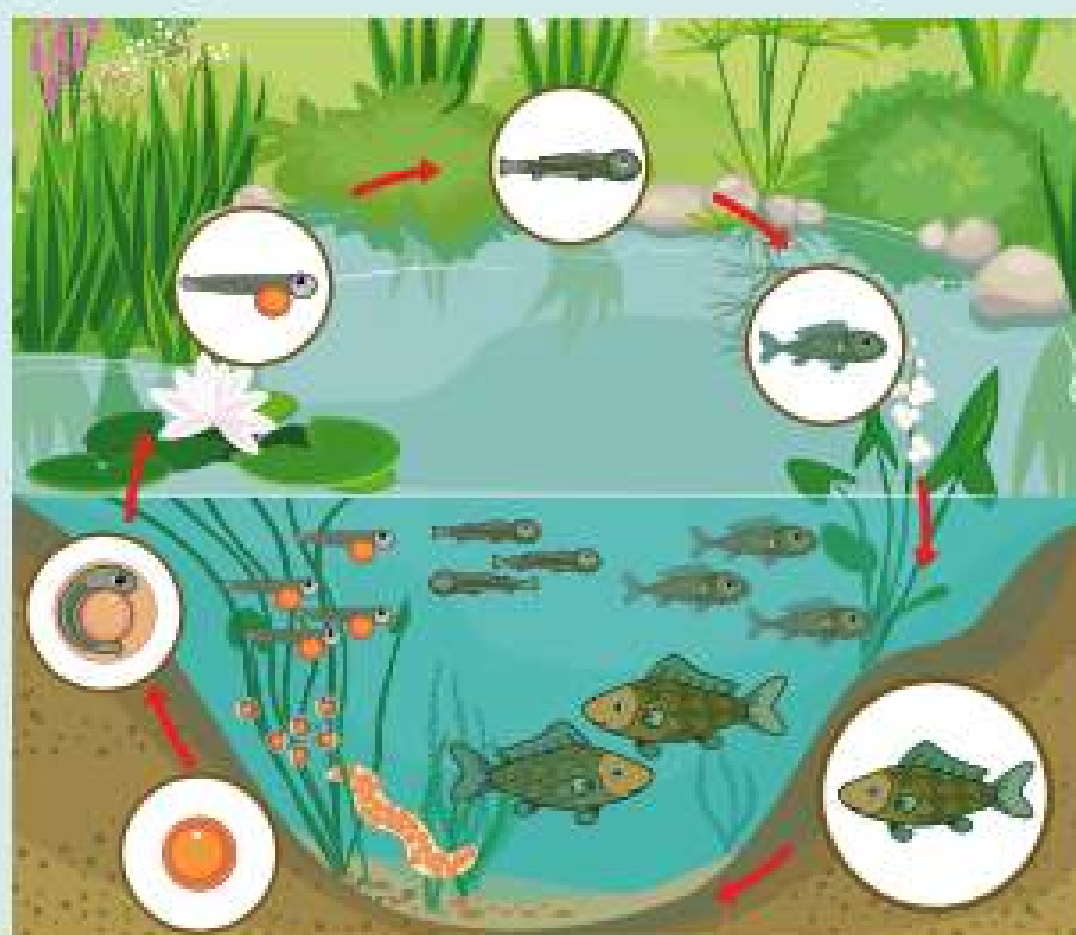
Дихають риби за допомогою зябер розчиненим у воді киснем.

Риб поділяють на морських і прісноводних.

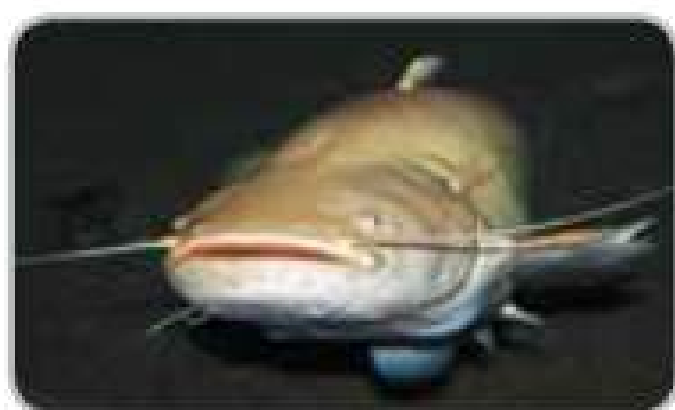
2 Об'єднай риб у дві групи.

- Розглянь світлини завдання 1.
- Назви спочатку прісноводних риб, а потім — морських.
- Наведи свої приклади обох груп риб.

Щойно зійде на водоймах крига, риба піднімається з ям угору. Починається період розмноження — **нерест**. Під час нересту в риб змінюється зовнішній вигляд, наприклад забарвлення. З ікринок з'являються личинки, які згодом стають мальками. Дуже багато ікринок, личинок і мальків гинуть, тому риби відкладають велику кількість ікринок.

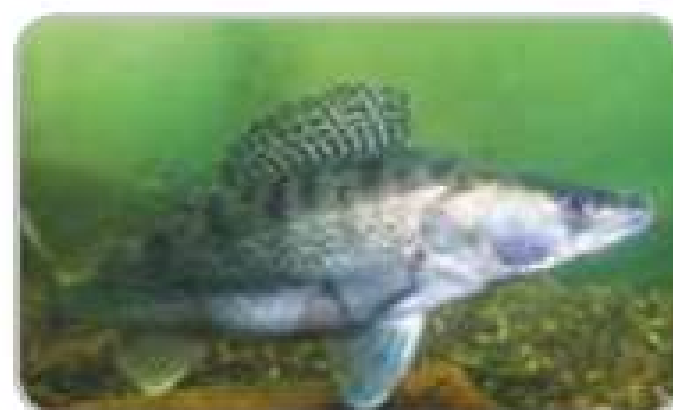
3 Розглянь малюнки.

Сом — 400 кг

Щука — 17 кг

Судак звичайний — 11 кг

- Маса якої риби найбільша?
- На скільки кілограмів маса сома більша за масу щуки й судака разом?

1 Прочитай казку.

Пихата жаба

Сподобалося жабі, як журавель співає. Сидить вона в болоті, слухає журавлиний спів і думає: «Навчуся і я співати по-журавлиному».

Довго вчилася вона співати по-журавлиному і таки навчилася. Розмовляють із нею по-жаб'ячому, а вона мов не розуміє — відповідає по-журавлиному. Розгнівалися жаби й дорікають своїй подружці:

— Ти ж така жаба, як і ми, чого ж ти не хочеш розмовляти по-жаб'ячому?

Жаба задерла голову й каже:

— А може, у мене виростуть крила, і я полечу, як журавель!.. (Василь Сухомлинський).

- Випиши з останнього речення спочатку іменники, а потім дієслова.
- Де тобі доводилося бачити жаб? Де живуть ці тварини?

Словничок

Пихата — якій притаманна надмірно висока думка про себе.

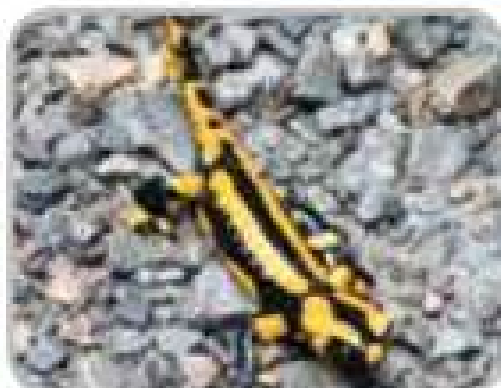

Жаби живуть і на землі, і у воді. Тому вони належать до групи тварин, яких називають **земноводними**.

- Поміркуй, які ще тварини належать до цієї групи.

2 Розкажи за схемою, якими бувають земноводні.

Хвостаті

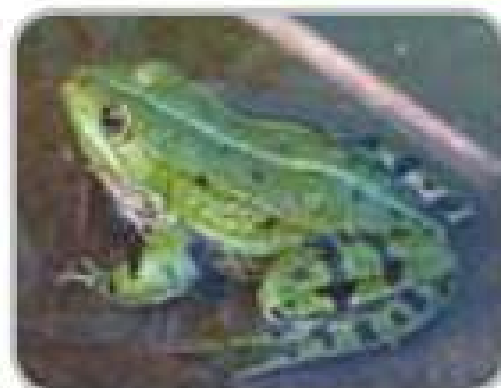

Саламандра

Тритон

Безхвості

Жаба

Квакша

Свою ікру земноводні відкладають у воду. З ікринок жаб виходять личинки — **п'уголовки**, а з них уже виростають жаби.

3 Назви зображених тварин.

а

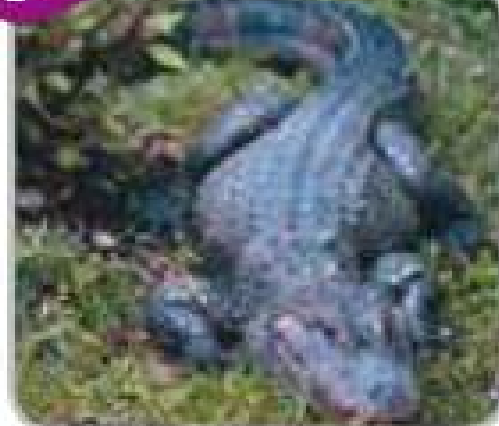
б

в

г

- Поміркуй, як можна назвати зображену групу тварин.

Ці тварини пересуваються плазуючи. Тому їх називають **плазунами**.

4 Вибери й назви плазунів.

Полоз
жовточеревий

Їжак

Гадюка
лісостепова

Скат

Медуза

Хамелеон

Динозавр

Кріт

- Яких плазунів можна побачити у твоєму краї?

5 Намалюй хамелеона.

1

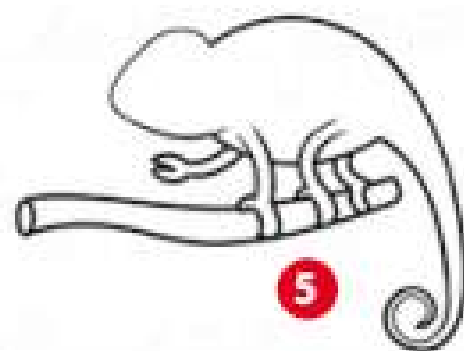
2

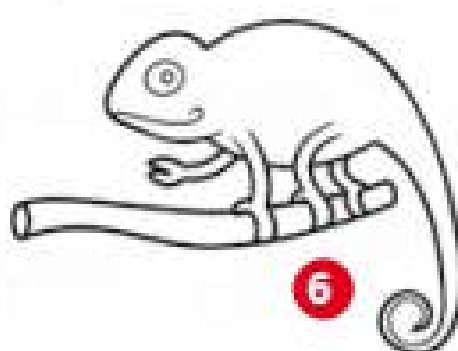
3

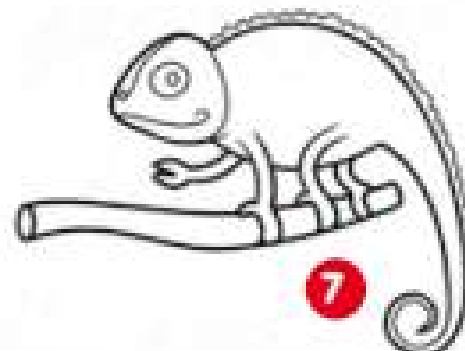
4

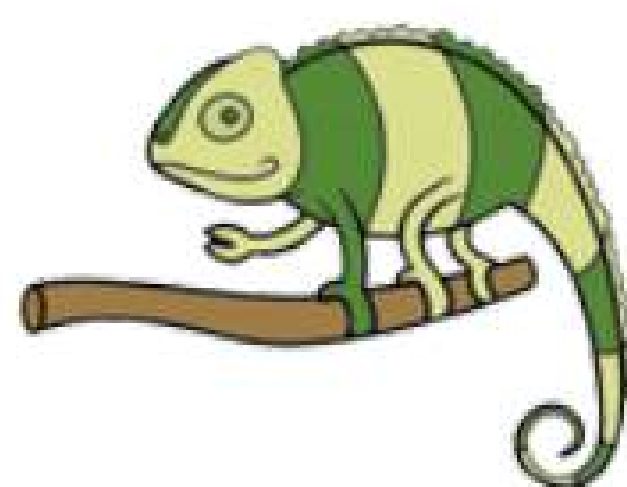
5

6

7

1 Розкажи, чим птахи відрізняються від інших тварин.

Тіло птахів укрите пір'ям і поділяється на голову, шию, тулуб і кінцівки. Зубів нема, але є дзьоб. За допомогою передніх кінцівок — крил — птахи літають.

2 Розв'яжи задачу.

В Україні є 17 видів земноводних, а птахів — на 407 видів більше. Скільки в Україні налічується видів птахів?

3 Прочитай текст.

З лелекою пов'язано безліч легенд і вірувань. Птаха здавна шанували різні народи світу. Ось, наприклад, слов'яни вважали лелеку символом добробуту і щасливої долі. Тож якщо на сільській хаті з'являлося гніздо, господарів чекали злагода, здоров'я та гарний урожай.

Бусол, жабоїд, веселик, боціон, гайстер — як тільки не називають лелеку в різних регіонах України. А на Житомирщині навіть існує повір'я, що лелеки мають людські імена. Тож якщо покликати птаха його іменем, він неодмінно поверне голову.

На Поліссі випікали галіопу — печиво, яким «пригощали» лелек, прохаючи доброго врожаю: «Бузьку, бузьку, на тобі галіопу, а ти мені дай жита копу...»

Цікаво зустрічали приліт лелек у Німеччині: влаштовували гуляння, святкові походи, дзвонили у дзвони. Учням замість уроків читали казки. Вулицями крокували юрми дітей, усі веселилися й розважалися. Німці свято вірили: якщо дівчина навесні вперше зустріне пару чорногузів, неодмінно цього року стане заміжньою, якщо ж одного — ще діуватиме.

- Визнач тип тексту.
- Як називають лелеку в різних регіонах України?
- Як зустрічали лелек на Поліссі? А в Німеччині?
- Пофантазуй і склади казку «Чому в лелеки чорні крила».

Усі птахи різняться за способами живлення

4 **Попрацюйте в парах.**

- Доповніть види птахів своїми прикладами.
- Відгадайте загадки.
- Запишіть відгадки в зошит.
- Поміркуйте, до яких видів птахів належать назви-відгадки. Біля назви рослиноїдної пташки напишіть букву **Р**, біля комахоїдної — **К**, біля хижої — **Х**, біля всеїдної — **В**.

Цілий день працюю в гаї,
діловито дзьобом б'ю,
я не цвяхи забиваю,
я комашок дістаю.

Маленький хлопчик
у сірій свитині
по дворах стрибає,
крихти збирає.

На скелі він будує дім
і не боїться жити в нім.
Два могутні є крила
у господаря

Прикраса паркових озер,
яку зустрінеш зрідка.
Красуня дивна на воді —
білесенька

1 Пригадай і назви.

Які птахи належать до перелітних, а які — до осілих?

а

б

в

г

2 Прочитай текст, уставляючи замість крапок потрібні прийменники чи префікси.

Увійд^{іть} (...) лісу.

Ось (...)співала іволга, наче скрипка. Соловейко (...)ливається, як сопілка. Дятел б'є (...) стовбур, наче вправний бубнар. Сорока (...)скрекотала, наче тріскачка. Грак і той (...)свистує, наче півень (...) відомій байці. А коли (...)кує зозуля, то кожен починає лічити свої роки (за *Леонідом Павленком*).

- Які перелітні птахи згадуються в тексті?

У житті перелітних птахів можна виділити кілька періодів: весняний переліт, гніздування та виведення потомства, підготування до вильоту й осінній відліт.

Навесні настає найвідповідальніший період — **виведення пташенят**. Першими повертаються самці, аби знайти гніздову територію і «позначити» її співом. Батьківські обов'язки розподіляються і під час насиджування. У сойок і солов'їв самка насиджує яйця вдень, а самець — уночі. Самочки яструба, сокола, орла насиджують яйця самі, а самці приносять їм їжу.

3 Розв'яжи задачі.

- Синиця з'їдає за добу стільки комах, скільки важить сама. За місяць (30 днів) вона знищує 600 г комах. Яка маса синиці?
- Серед птахів, що гніздяться в дуплах, 50 видів живляться комахами, а 10 видів — мишами. У скільки разів більше комахоїдних птахів, аніж хижих?

Цікаві факти

Існують птахи, які виводять пташенят не навесні, а взимку. Це — шишкарі.

4 Прочитай текст.

- Це художній, науковий чи діловий текст?

Пташина їдальня

Петрик з Андрійком самі (змайстрували, зробили, виготовили) годівницю для пташок. Вони (повісили, закинули, почепили) її на дереві у шкільному саду. Кожного дня діти (кидали, клали, сипали) в годівницю різне насіння і крихти хліба.

Пташки швидко (дізналися, відчули, довідалися) про нову їдальню. Вони прилітають у шкільний сад і голосно (щебечуть, цвірінькають, співають) коло годівниці. Дітям цікаво (спостерігати, дивитися) за веселим птаством.

- Спиши, добираючи з дужок потрібне за змістом слово.
- А як ти допомагаєш узимку осілим птахам?

5 Зробіть годівничку (на вибір).

Використайте пластикові пляшки або паперові коробки.

1 Пригадай і розкажи.

- Чим звірі відрізняються від інших груп тварин?
- Назви спочатку тварин, які живуть у лісах, потім підземних мешканців, а наостанок — водяних.
- Які з них живуть і у воді, і на суходолі?

Білка

Бобер

Дельфін

Бабак

Ондатра

Кріт

Вовк

Тюлень

Від інших тварин звірів відрізняють: високий рівень розвитку органів чуття; вигодовування малят молоком; шкіра, укрита волоссям.

Звірі — найрозвинутіші істоти серед усіх тварин. Вони — найближчі родичі людини.

2 Розкажи за схемою про групи звірів.

Наземні
(найчисленніші)

Білка,
лисиця, вовк,
куниця,
горностай

Ґрунтові

Кроти

Водне
середовище

Дельфін,
тюлень,
морж, бобер,
ондатра

- Пригадай, навіщо бабака будять у лютому.

3 Розглянь світлин.

- Як пересуваються наземні й водяні звірі? Назви їх спільні й відмінні риси.

4 Розв'яжи задачі.

- Бобер здатний не дихати під водою 15 хв, а кашалот — у 4 рази довше. Скільки часу кашалот може не дихати під водою?
- Лось відчуває запах людини за 500 м, а чує на відстані, удвічі більшій. На якій відстані лось чує людину?
- Зроби висновок, який орган чуття розвинений у лося краще.

5 Прочитай і виконай завдання.

- Зверни увагу, як змінюється слово *білка*, зв'язуючись із різними словами. На які питання воно відповідає?

Білка вистрибнула з дупла. Хвіст у білки розпушився, розправився. Він допоміг білці спуститися вниз по гілках. Ми потайки стерегли білку очима. Ніхто не наважувався рушити за білкою, щоб не сполохати. Легенький вітер ворушив на білці шубку.

- Випиши іменник *білка* зі зв'язаними з ним словами за зразком.

Зразок: Вистрибнула (хто?) білка.

Прочитай і дізнайся, як звірі доглядають своїх малюків.

Період розмноження у звірів починається з підготовки укриття для своїх майбутніх малят.

Білки будують спеціальні круглі гнізда. Білченята народжуються сліпими й безпомічними. Мама вигодовує їх молоком, поки вони подорослішають і навчаться самостійно знаходити собі їжу.

А от новонароджені оленята чи зайченята швидко встають на ноги. У зайчихи молоко дуже поживне, тому вона годує зайченят до 30 днів.

Вовки ховають свої лігва в непролазних хащах і вигодовують у них малят молоком 4–6 тижнів.

Поки малята підростають, батьки навчають їх, як здобувати їжу, відрізняти отруйні рослини від їстівних, ховатися від хижаків і мисливців. Молодняк спочатку тримається поблизу своїх укриттів, а потім дедалі частіше відходить від домівок і, нарешті, полишає їх.

- Як звірі готуються до виведення потомства?
- Як можна захистити звірів? Склади текст-розповідь.
- Дізнайся, які звірі живуть у своїх норах постійно й не залишають домівку, коли подорослішають.
- Поміркуй, чому дорослі звірі передають усі свої навички малюкам.
- Склади розповідь про звіра, якого ти зустрічав/зустрічала в лісі.

2 Розв'яжи задачу.

Білка-летяга одним стрибком долає відстань 60 м. Скільки разів потрібно стрибнути звичайній білці, щоб подолати цю відстань, якщо довжина її стрибка становить 15 м?

3 Прочитай казку.

- Іменники, подані в дужках, постав у правильній формі.

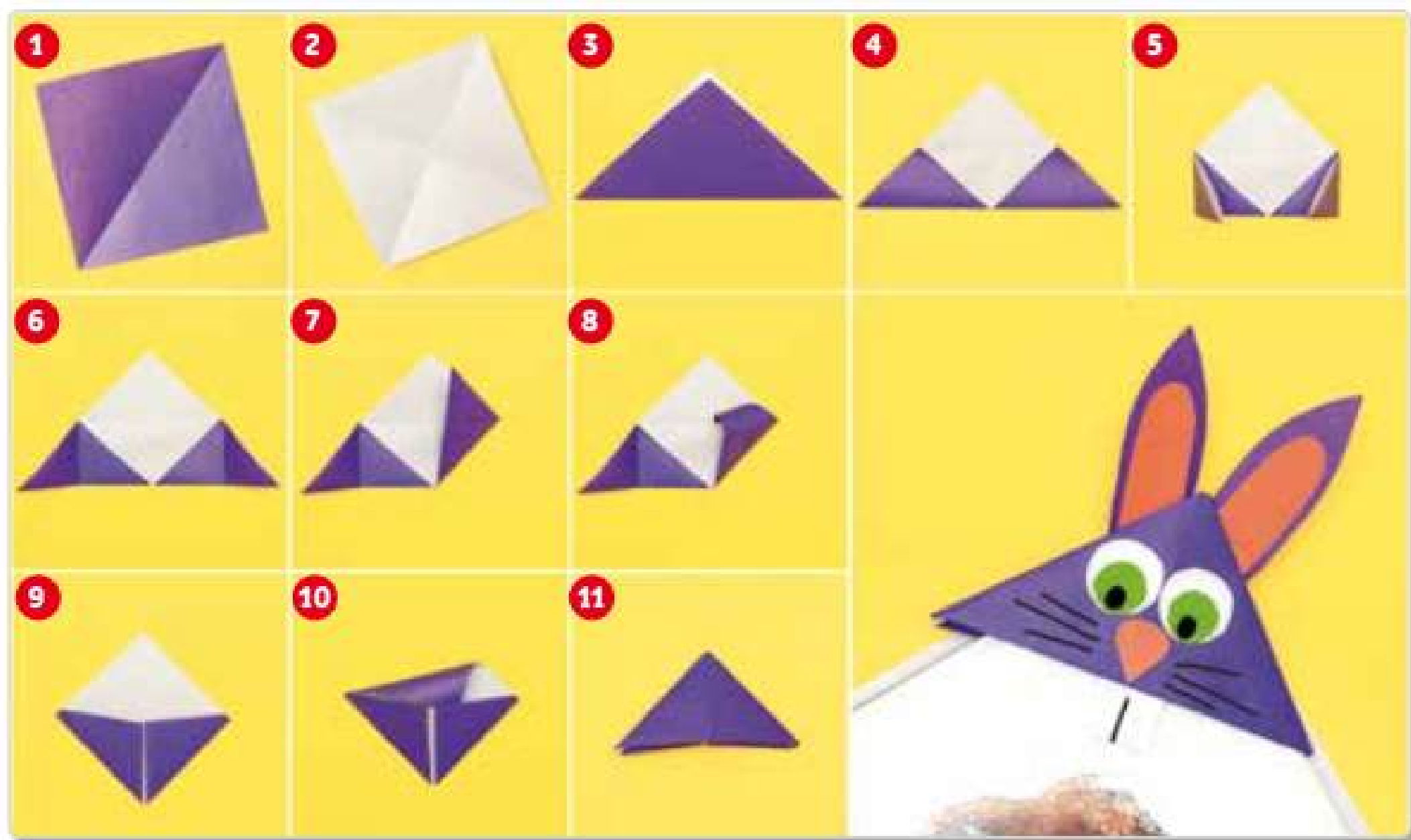
Зайчик і горобина

Засипало (сніг) землю. Нема чого їсти зайчикові. Побачив він червоні ягоди на (горобина). Бігає навколо дерева, а ягоди — високо. Просить зайчик: «Дай мені, горобино, одне гроно ягідок». А горобина й каже: «Попроси вітер, він і відірве».

Звернувся зайчик до вітру. Прилетів вітер, гойдає, трусить (горобина). Відірвалося гроно (ягоди), упало на (снігом). Їсть зайчик (ягода), дякує (вітер) (*Василь Сухомлинський*).

- У другому абзаці назви всі члени речення. Якими частинами мови вони виражені?

4 Зроби зайчика з кольорового паперу.

Чим дикі тварини відрізняються від свійських?

1 Об'єднай тварин, зображених на світлинах, у дві групи.

1 група — дикі тварини; 2 група — свійські.

Вовк

Собака динго

Корова

Буйвол

Азійський баран

Вівця

Свиня

Свиня дика

- Порівняй зовнішній вигляд диких і свійських тварин. Чим вони схожі? А чим різняться?

Учені-історики стверджують, що якби людина не приручила собаку, коня, корову, вівцю, на нашій планеті не виникла б цивілізація. Тому що людина-мисливець ставала ще і господарем, створювала господарство біля свого житла. Так поступово виникали селища, а згодом — міста.

Люди спочатку приручали диких тварин, а потім їх розводили з господарською метою впродовж багатьох поколінь. Цей процес називають **одомашненням**.

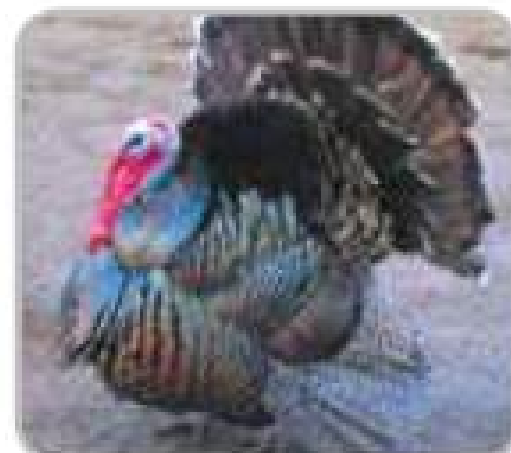
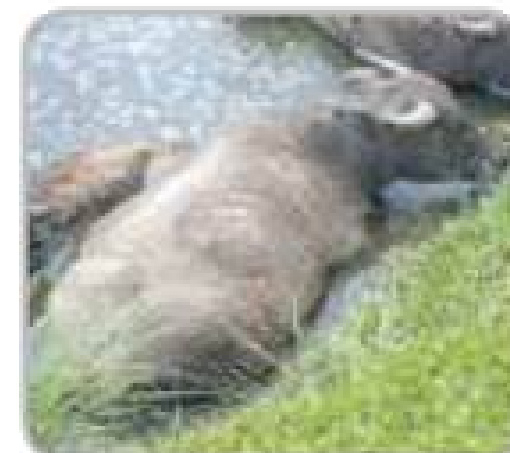
Цікаві факти

Собака — це, мабуть, єдина свійська тварина, дикий предок якої дотепер не встановлений. Деякі вчені вважають, що ним був вовк. Інші переконані, що свійський собака походить від дикого собаки, подібного до австралійського динго. Цей собака не вміє гавкати й виє як вовк.

2 Яких тварин одомашнила людина?

- Розглянь світлини. Об'єднай їх у три групи.
- Назви кожну групу свійських тварин.
- Доповни групи власними прикладами.

3 Як ти розумієш слова письменника Антуана де Сент-Екзюпері?

Ми відповідаємо за тих, кого приручили.

- Поміркуй, що дають людям свійські тварини.
- А що має давати людина свійським тваринам? Обери відповідні слова.

Домівка

Їжа

Ліки

Турбота

Суворість

Любов

Жорстокість

Тепло

Доброта

4 Прочитай вірш Андрія М'ястківського.

Був би в мене коник —
я пишався б ним,
називав би коника Вороним.
Я водив би коника
пастися в лісок,
я зробив би конику
бричечку-візок...

- Як ти розумієш слово *бричечка*?
- Випиши виділені слова. Постав до них питання.
- До якої частини мови вони належать?

Якими були
давні тварини?

Який вид
найчисленніший?

Як пристосу-
увалися
до життя?

1 Розглянь малюнок-схему.

- Дай відповіді на поставлені запитання. Проілюструй свою розповідь різними прикладами.
- Доведи, що тварини мають велике значення в житті людей.

2 Розшифруй імена відомих тварин.

А Т О Л Б	І Л О Д Л	У Ь Л А П
2 4 5 3 1	5 3 2 1 4	3 5 4 2 1

- Дізнайся, чим вони прославилися. Розкажи про це у класі.

3 Прочитай вислів про тварин.

«Співчуття до тварин так тісно пов'язане з добротою характеру, що можна з упевненістю стверджувати, що не може бути добрим той, хто жорстокий із тваринами».

Артур Шопенгауер

- Чи погоджуєшся ти з відомим німецьким філософом? Наведи приклади із власного життя.

4 Виготов лепбук «Тварини».

Вибери тему, яка тебе найбільше зацікавила. Добери відповідні малюнки. Підготов презентацію власного проекту.

1 Прочитай текст.

Замість пропусків устав потрібні за змістом слова з довідки.

Людина — частина ... природи. Як і всі живі істоти, люди дихають, ... , ... , розвиваються. Людям, як і тваринам, потрібні повітря, ... , їжа, Але між людиною і тваринами існують суттєві відмінності. Людина вміє ... і висловлює свої думки за допомогою

Довідка: мовлення, тепло, ростуть, мислити, живляться, вода, живої.

- Чим людина відрізняється від тварин?

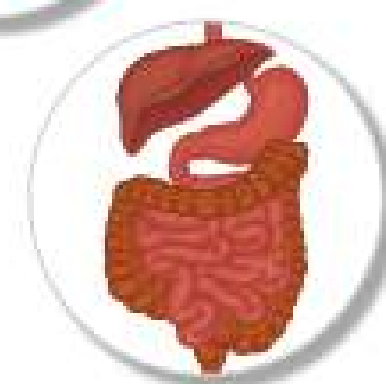
Організм людини складається із частин — **органів**, які виконують певну роботу. Органи в організмі не змінюють свого положення. У кожного органа своє призначення. Органи, що спільно виконують ту чи іншу роботу, утворюють **систему органів**.

2 Попрацюйте в парах.

- Ознайомтеся зі схемою.
- Назвіть системи органів в організмі людини. Яке значення вони мають?

Система органів	Її значення
Система органів чуття	Сприймання змін у навколишньому світі
Травна система	Перетравлення їжі, забезпечення організму поживними речовинами

Система органів**Її значення**

Система органів дихання

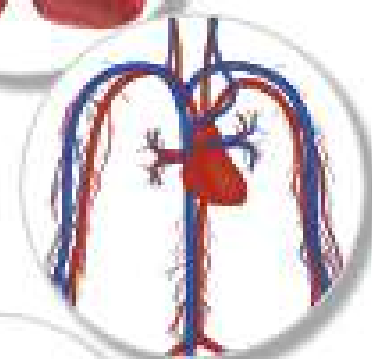
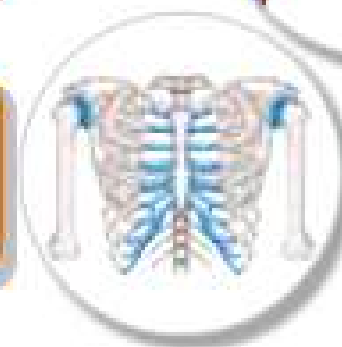
Забезпечення газообміну

Кровоносна система

Забезпечення органів поживними речовинами, киснем

Опорно-рухова система

Надання міцності тілу, форми, здійснення рухів

3 Відгадай загадки.

Що пече, що ніжно гріє,
наша ручка розуміє.
І який пухнастий котик,
дізнаємось ми на

Пахнуть смачно у печі
хліб й духмяні калачі.
А грибами пахне ліс,
все це відчуває

Карі, сірі, голубі,
ще й підморгують тобі.
Бачать вдень, не люблять ночі.
Здогадались ви? Це

Сидить в ротуку моїм
і чекає, що я з'їм.
Першим їжу зустрічає
і мені «розповідає»:
це солоне, це гірке,
це солодке і смачне.

- До системи яких органів належать слова-відгадки?

4 Розв'яжи задачу.

Під час народження скелет людини містить близько 270 кісток. У дорослому віці кількість кісток зменшується до 206. На скільки менше кісток у дорослої людини, ніж у немовляти?

Цікаві факти

Чому в дорослої людини кісток менше ніж у немовляти?
Під час росту людини дрібні кістки зрощуються, тому їх кількість зменшується.

1 Поміркуй і розкажи.

- Чим відрізняється будова тіла людини від будови тіла тварин?

а

б

в

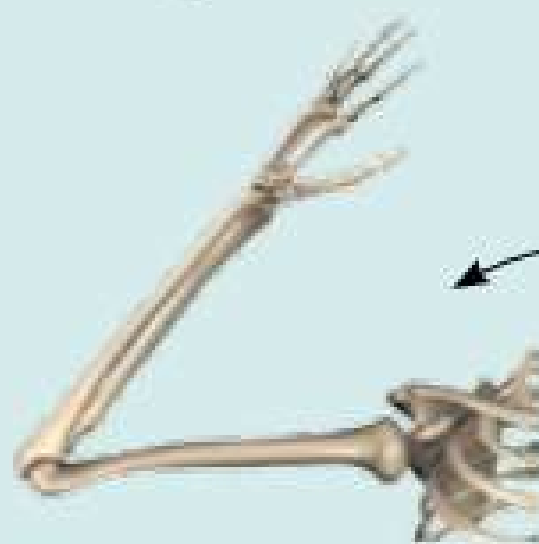

г

- Як ти вважаєш, чи у всіх тварин є скелет і м'язи?
- Навіщо людині скелет і м'язи?

Скелет визначає форму тіла й разом із м'язами захищає внутрішні органи від ушкоджень. Рух тіла людини забезпечують **м'язи**.

Скелет

М'язи

2 Порівняй світлини.

- Уяви, що в людини немає м'язів. Як вона рухатиметься? Покажи.

Цікаві факти*

Уяви! У людини масою 70 кг і зростом 170 см скелет важить 7 кг, а м'язи — 30 кг.

* Зазначено середні показники.

Цікаві факти

Як працюють м'язи? Пригадай резинки, які складаються з тоненьких резиночок, що тягнуться. Такі властивості мають і м'язи, які утворюються з великої кількості волокон, що можуть розтягуватися і скорочуватися. Завдяки цьому людина рухається.

Від скелета і м'язів залежить постава. У людини із правильною поставою пряма спина, розправлені плечі, піднята голова.

3 Розкажи, на якій світлині зображено правильну поставу.

- Стань перед дзеркалом і проаналізуй, яка в тебе постава.
- Як ти вважаєш, що треба робити, щоб вона стала правильною?
- Переглянь відео (Дивись **е**-додаток). Роби ці вправи щоранку.

4 Розглянь малюнки.

Поміркуй і розкажи, у якої дитини не буде сколіозу.

Словничок

Сколіоз —
викривлення
хребта в людини.

1

Розглянь будову травної системи.

- Назви органи травлення, які ти вже знаєш.
- Поміркуй, навіщо людина вживає їжу.

Травлення — процес перетворення їжі на поживні речовини, які засвоюються організмом.

2

Що таке поживні речовини?

- Розглянь схему.
- Які існують поживні речовини? Назви їх.
- У яких продуктах харчування вони містяться?
- Назви «зайві» продукти. Обґрунтуй свою думку.

Цікаві факти

У «дорогу» їжа у твоєму організмі вирушає у вигляді шматочка риби, картоплі тощо. А до кінця «подорожі» перетравлюється. Довжина цієї «мандрівки» простягається майже на 8 метрів! Що ж відбувається протягом такого довгого шляху?

Перш ніж їжа буде засвоєна організмом, вона в **ротовій порожніні** подрібнюється зубами й перемішується язиком. Потім їжа по стравоходу потрапляє у **шлунок**, де її перетравлює шлунковий сік. Продовжується перетравлення в **тонкому кишечнику** під дією речовин, які виділяють **підшлункова залоза** й **печінка**. У **кишечнику** відбувається всмоктування поживних речовин і води. Кров розносить їх до всіх органів. Рештки їжі проходять через **товсту** і **пряму** кишки та виділяються назовні.

3 Поміркуй і склади розповідь.

- Як вплине на організм хвороба якогось із органів травлення?

4 Прочитай початок казки.

Сварка на сковороді

Якось на кухні чарівниці було надзвичайно шумно. Наближався день народження господині, тому посуд і їжа хотіли приготувати чарівниці ранковий сюрприз.

— Приготуймо їй святковий сніданок, — запропонувала миска.

— Господиня любить млинці з шоколадом, — сказав холодильник. Він точно знав смаки чарівниці, бо зберігав усі її запаси.

Рано-вранці на день народження, коли господиня ще солодко спала, на кухні кипіла робота...

- Закінчи казку. «Нагодуй» чарівницю корисним сніданком.

Харчові продукти мають **рослінне** і **тваринне** походження.

1 Об'єднай малюнки у дві групи.

1 група — продукти рослинного походження, 2 група — тваринного.

- Визнач правильність своєї думки за схемою.

Продукти рослинного
походження

Хліб, каші, олія,
овочі, фрукти

Продукти тваринного
походження

Молоко, м'ясо, риба,
вершкове масло, яйця

Харчування людини повноцінне, коли в організм регулярно надходять із їжею всі необхідні поживні речовини. Тому у твоєму меню мають бути:

- щодня — овочі, фрукти, крупи, молоко;
- 1–2 рази на тиждень — яловичина;
- 1–2 рази на тиждень — бобові;
- 2–3 рази на тиждень — яйця;
- 2–3 рази на тиждень — сир, біле м'ясо.

2 Склади власний раціон здорового харчування.

- Прочитай рекомендації щодо меню школяра/школярки на день.
- Обери серед продуктів ті, які тобі до вподоби.
- Склади своє меню на день.

Сніданок

- Каші (з маслом або молоком);
- яйця або сир;
- м'ясо або риба;
- какао, чай, сік або компот.

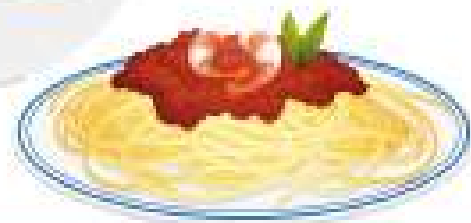
Другий сніданок

- Фрукти;
- бутерброд із сиром або відварним філе;
- печиво, запіканка або булочка;
- горіхи або сухофрукти, вода.

Обід

- Будь-яка гаряча рідка страва;
- гарнір і відварне або тушковане м'ясо (риба, котлета);
- компот або десерт.

Вечера

- Яєчня або омлет;
- сир, тушковані овочі або риба;
- овочевий салат;
- каша, бобові.

3 Порівняй і розкажи.

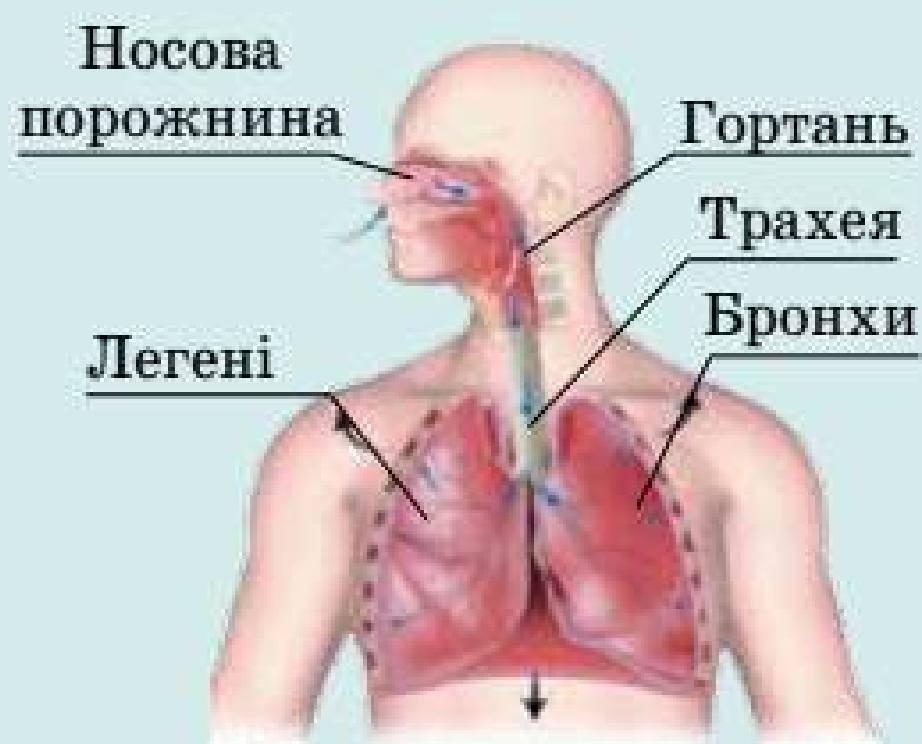
- Розглянь малюнки. Які продукти ти обрав би/обрала б? Що буде для тебе корисним?

1 Пригадай склад повітря.

- Який газ необхідний для життя організмів?

Розпочинається шлях повітря в організмі людини з **носової порожнини**, де воно зігрівається, зволожується і звільняється від часточок пилу. Потім повітря продовжує свій шлях у **гортань**, а далі — у трахею. Трахея — це трубка, що розгалужується на два **бронхи**, які з'єднуються з **легенями**. У легенях бронхи розгалужуються на багато дрібних бронхів, на кінцях яких є «мішечки». Саме тут відбувається газообмін. Після цього кисень надходить у кров.

2 Розгадай ребуси.

- Назви у третьому слові букву, що позначає два звуки.
- Визнач у словах кількість приголосних і голосних звуків.

- З одним словом склади речення. Якою частиною мови є це слово в реченні?
- Яке слово-відгадка називає орган дихання?

Цікаві факти

Хто їсть яблука, той легше дихає. Такого висновку дійшли вчені Корнелльського університету (штат Нью-Йорк, США). Науковці встановили, що захворювання легень виникають під дією мікроорганізмів, які «бояться» вітамінів С і А, що у великій кількості містяться в яблуках.

3 Розв'яжи задачу.

За 1 хвилину людина у стані спокою робить близько 20 дихальних рухів — вдихів і видихів. Скільки дихальних рухів робить людина за 4 хвилини?

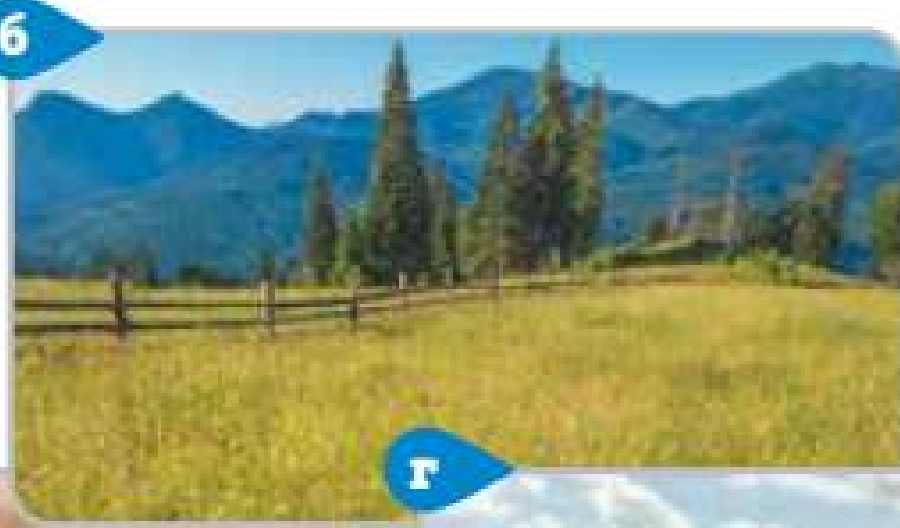
Легені — це живий вентилятор, який діє без упину і вдень, і вночі, весь час подає в організм нове повітря й забирає використане. Відомо, що свіже повітря позитивно впливає на самопочуття, сприяє активній діяльності всіх органів.

4 Розглянь світлин.

- Склади розповідь, де тобі краще дихатиметься.
- Прочитай пам'ятку «Бережи органи дихання».

Пам'ятка

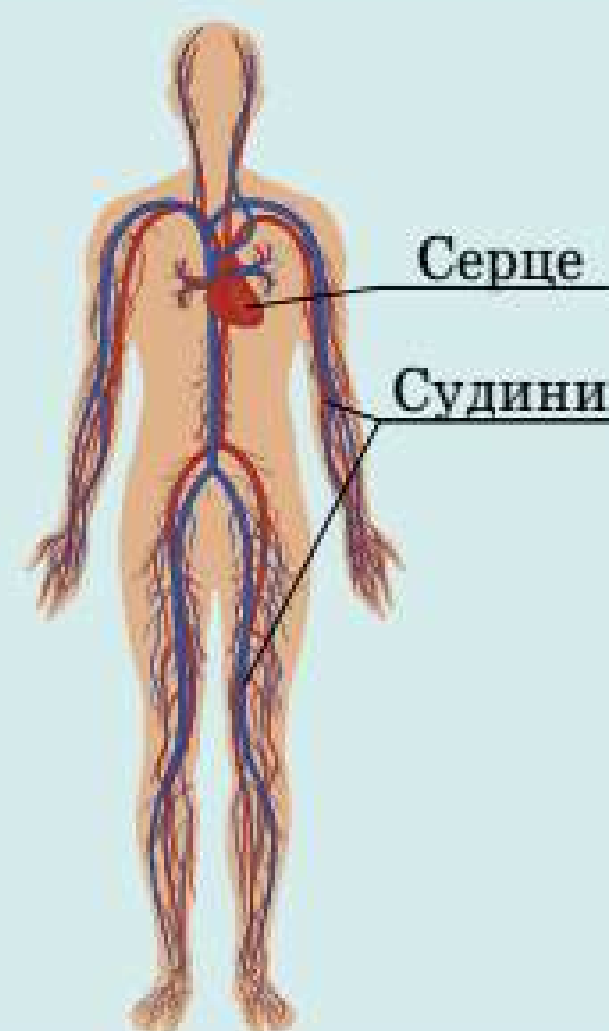
- 1 Регулярно провітрюй клас, кімнату.
- 2 Роби вологе прибирання.
- 3 Коли кашляєш або чхаєш, прикривай рот, ніс серветкою.

Дізнаюся про функції кровоносної системи

Система кровообігу складається із серця і кровоносних судин. Кров виконує в організмі важливу роботу.

- Переносить від органів травлення поживні речовини до всіх інших органів.
- Переносить кисень і вуглекислий газ.
- Видаляє з органів шкідливі речовини.
- Знешкоджує шкідливі мікроорганізми.
- Бере участь у підтриманні сталої температури тіла.

Цікаві факти

В організмі немовляти до 1 л крові, в організмі дитини — 3 л крові, в організмі дорослої людини — 5–6 л крові.

1 Розглянь схему.

- Назви складові частини кровоносної системи та їх функції.

Серце

Орган, що виштовхує кров у судини

Артерії

Великі судини, якими тече кров від серця до всіх органів тіла людини, де кров віддає органам кисень і поживні речовини

Вени

Великі судини, якими кров повертається до серця. Тут вона повинна знову збагатитися киснем. Тож кров судини доносять до легень, де відбувається газообмін. Знову і знову кров кружляє організмом

Капіляри

Найтонші кровоносні судини, що виконують основну функцію кровоносної системи — обмін речовин між кров'ю і тканинами, а також забезпечують циркуляцію крові

Дослідницький практикум

Ти вже знаєш, що серце виштовхує кров у судини. А як часто? Проведи дослід.

- 1 Легенько притисни судину на лівій руці, щоб відчувати поштовхи кровотоку.
- 2 Визнач свій пульс — установи, скільки разів за 1 хвилину скорочується твоє серце. Пульс молодших школярів має бути близько 70 ударів за 1 хвилину.
- 3 Порівняй свій пульс із нормою.

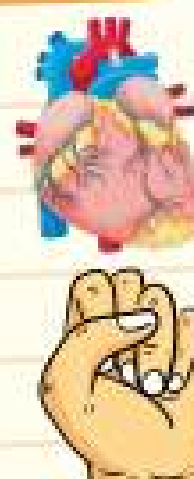

2 Розв'яжи задачу.

Маса серця дитини становить 200 г, а дорослої людини — 300 г. На скільки грамів маса серця дитини менша від маси серця дорослої людини?

Цікаві факти

Розмір серця людини приблизно такий самий, як її кулак.

3 Як можна зміцнити здоров'я?

Склади розповідь за світлинами.

а

б

в

г

1 Поясни значення вислову.

Шкіра — наш «природний одяг».

- Поміркуй, яку функцію (функції) виконує шкіра.

2 Попрацюйте в парах.

Проведіть дослід і дізнайтеся властивості шкіри.

Дослід 1

Розгляньте шкіру своєї руки. Доторкніться до неї, трохи відтягніть. Що ви можете про неї сказати?

Шкіра — це міцна еластична оболонка, яка надійно захищає організм від негативних зовнішніх впливів.

- Поміркуйте й назвіть негативні зовнішні впливи на шкіру.

Дослід 2

Захопіть рукою складки на пальці. Спробуйте зігнути палець. Зробіть припущення, для чого потрібні складки на шкірі. Порівняйте його з висновком.

Шкіра еластична; складки необхідні, щоб не заважати руху.

Дослід 3

Проведіть пальцями по обличчю, потім притисніть палець до скла. Що залишилося на склі? Поміркуйте, чому це сталося.

Шкіра крізь пори (маленькі отвори) виділяє назовні жир і піт.

3 Розкажи за схемою про функції шкіри.

Захисна функція

Шкіра захищає внутрішні частини тіла від ушкоджень, мікробів і шкідливих речовин

Видільна функція

Через пори тіла на поверхню виділяється піт, що складається з води, солей і шкідливих речовин

Регуляторна функція

За допомогою шкіри регулюється температура тіла. Коли тіло людини перегрівається, піт охолоджує його

Шкіра та її похідні захищають організм від впливів зовнішнього середовища. **Похідні шкіри** — це нігті й волосся.

Цікаві факти

Шкіра — найбільший орган нашого організму. Його маса становить близько 4 кг!

4 Розв'яжи задачу.

Шкіра людини за 1 добу виділяє близько 1 л поту. Скільки літрів поту виділяє шкіра за 30 днів?

- Поміркуй, за яких обставин шкіра людини виділяє більше поту. Назви їх.
- Чому у спекотний день рекомендують вживати більше води?

5 Обговоріть у групах.

- Чому шкіра має бути чистою?
- Як потрібно дбати про її чистоту?
- Чому невелика ранка на шкірі може бути небезпечною для організму?
- Поміркуйте, якими можуть бути великі ушкодження шкіри. Назвіть їх причини.
- Як треба діяти у разі значних ушкоджень шкіри? До кого потрібно звернутися?

Про що «говорять» органи чуття?

1 Попрацюйте в парах.

- Пригадайте назви органів чуття.
- Оберіть номери тих об'єктів чи явищ, які ви зможете розрізнити в обмежених умовах, записаних у таблиці.
- Поміркуйте, які органи чуття вам у цьому допомагати.

Умова

Об'єкт або явище

У тебе
заплющені
очі

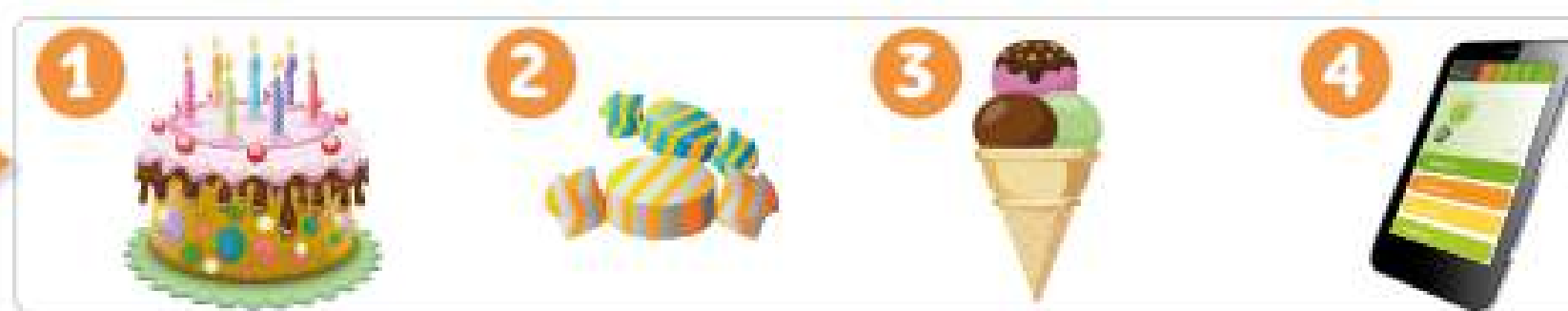
Ти одягнув /
одягнула
навушники

Ти одягнув /
одягнула
маску пір-
нальника

У тебе
зав'язані
очі й за-
критий рот

2 Розглянь схему.

Поясни зв'язок між указаними поняттями.

Навколишній світ

Повідомлення

Органи чуття людини

Інформація

- Зроби висновок, яку інформацію про навколишній світ ти отримуєш завдяки органам чуття.

3 Прочитай вірш.

- Про які органи чуття в ньому йдеться?
- Випиши дієслова.

Знає нас і він, і ти.
Між собою ми брати.
Робимо життя яскравим,
все навкруг стає цікавим.
Вушка чують спів пташок,
голос батька, рідної
неньки.

Смак відчує язичок —

чи гірке, чи солоденьке.
Очі бачать кольори,
розмір, форму всіх предметів.
Носик нюха навкруги,
ловить запахи в повітрі.
Шкіра може підказати,
чи колюче, чи гладеньке,
чи холодне, чи тепленьке.

4 Добери до кожного сполучення слів відповідний орган чуття.

- Про які органи чуття йдеться в кожному випадку?

Солодко-кислувата суніця

Запах мокрої трави

Шелест листа

Запашні квіти

Запах сосни

Гладкий теплий камінь

М'який прохолодний мох

Зелень деревьев

Спів птахів

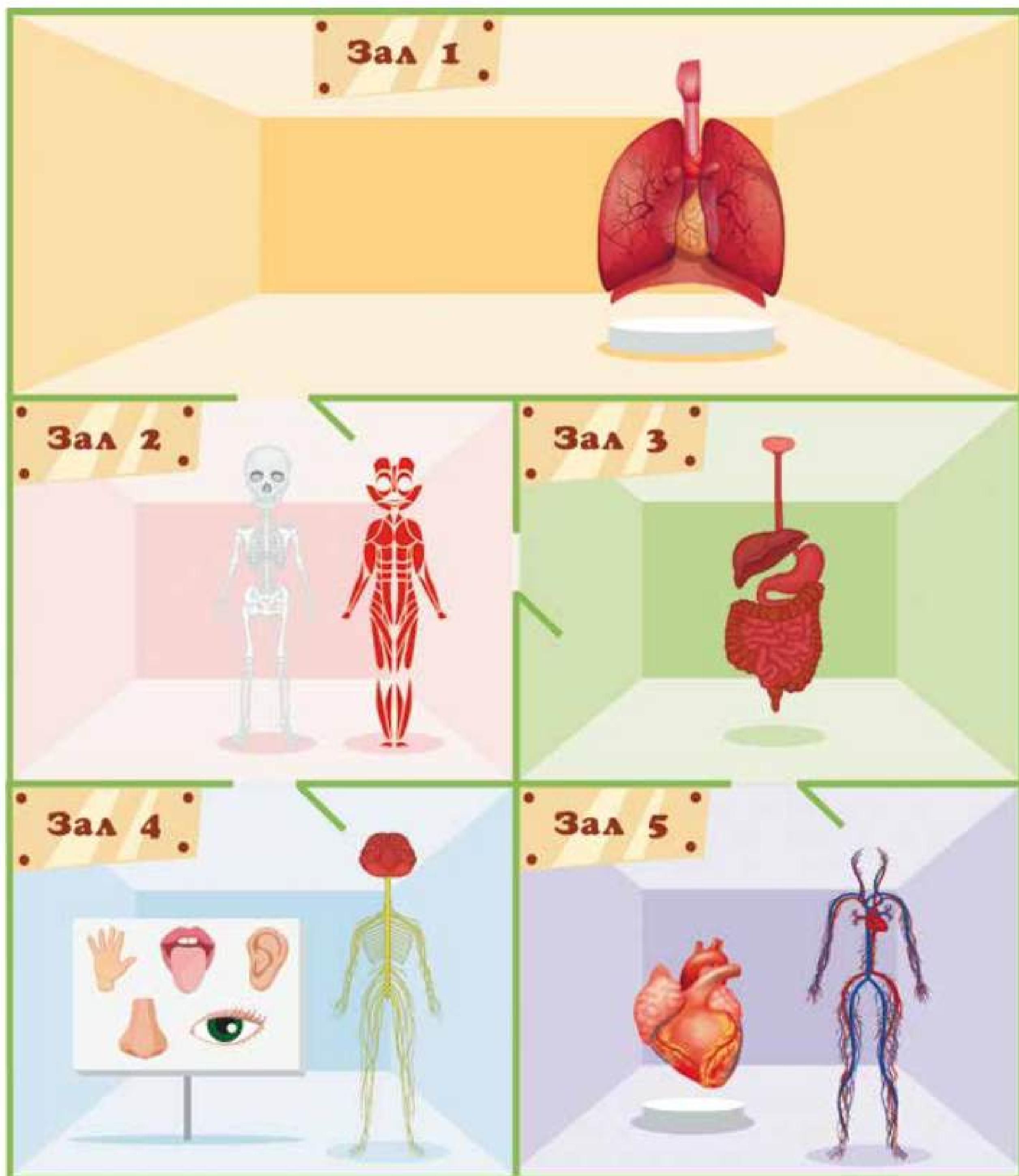
Колючі кущі

5 Заповни пропуски в тексті.

Жодний з органів чуття не дає нам стільки вражень та інформації, як — це найгарніша прикраса на обличчі людини. За допомогою ... ми чуємо голоси, музику, шуми. Завдяки ... ми дізнаємося про небезпеку для здоров'я. Різні ділянки на ... розрізняють смаки. За допомогою нервових закінчень на ... ми відчуваємо біль, тепло і холод.

Застосовую знання про людину та її організм

У світі діє безліч різноманітних музеїв: художніх, історичних, літературних, музичних тощо. Існують музеї техніки та скарбів. А є такі, що демонструють будову тіла людини й різних тварин.

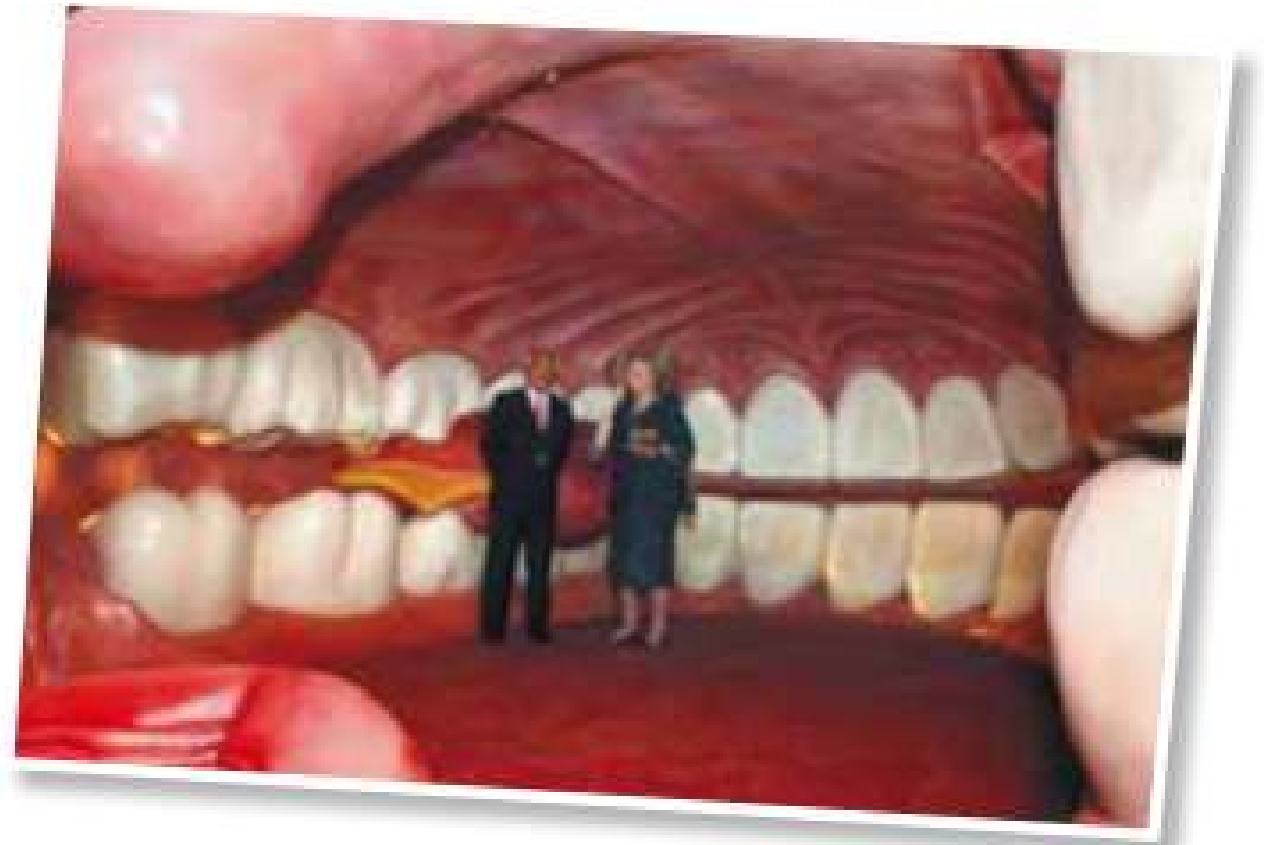

1 Гра «Я екскурсовод»

Уяви себе екскурсоводом у музеї людського тіла. Розкажи, з яких залів складається цей музей.

- Вибери будь-який зал і підготов за ним детальну розповідь-екскурсію. Скористайся планом.

1. Назва залу.
2. Представлені експонати.
3. Яку роботу «виконує» кожен експонат? За що відповідає?
4. Як людина має піклуватися про власні органи?
5. Цікаві факти.

Музей людського тіла.
Ухстхейст, Нідерланди

- Подорожуючи, зверни увагу, що деякі експонати в залах (з відповідною позначкою) можна «оживити» за допомогою доповненої реальності.

2 Дай відповіді на запитання.

- В організмі дитини 270 кісток, а в дорослої людини їх 206. Куди поділися 64 кісточки?
- Який орган людини не змінює свій розмір протягом усього життя? За розміром серце майже таке, як кулак його господаря, і важить до 530 г.
- За одну хвилину серце перекачує близько 4 л крові, якщо людина спить. А коли швидко йде, то 10–12 літрів. На скільки більше літрів крові перекачає серце людини за 10 хвилин швидкої ходьби, ніж за 10 хвилин сну?

Анатомічний музей.
Дніпро, Україна

1 Попрацюйте в парах.

Прочитайте вірш І. Січовика. Дайте відповіді на запитання.

В лісі жив Ведмідь-гультай,
знав єдине слово: «Дай!»
— Дайте меду і малини!
— Дайте рибки і калини!
Дорікали звірі вслід:
— Ну й невічливий ведмідь!
Чи тобі завчити важко
чарівні слова «будь ласка»?

- Чи зустрічали ви таких людей, які спілкуються, як Ведмідь? Розкажіть про це.
- Як ви почуваетесь, коли спілкуєтеся з ними?

2 Збери частини прислів'їв і приказок.

Як ти розумієш їх зміст?

Як ти до людей,

і лід розтає.

Від теплого слова

як ввічливість.

Ніщо не коштує так дешево
і не цінується так дорого,

так і люди до тебе.

Під час спілкування потрібно **ввічливо** звертатися до людей.

3 Поміркуй і розкажи.

- Як ти вважаєш, чи вмієш ти висловлювати прохання?
- Які слова ти використовуєш?
- Прочитай, як висловити прохання.
- У парі з однокласником/однокласницею потренуйтеся ввічливо просити про послугу чи допомогу.

Як висловити прохання

- Приязно подивися на співрозмовника / співрозмовницю.
- Чемно привітайся і звернися на ім'я.
- Ввічливо попроси допомоги.
- Поясни, що ти хочеш.
- Якщо тобі допомогли, щиро подякуй.
- Якщо відмовили, перепроси: «Вибач, що потурбував / потурбувала».

Розмовляючи з кимось, пам'ятай про правила ввічливості. Їх використання допоможе налагодити гарні взаємини з людьми.

4 **Попрацюйте у групах.**

- Випишіть слова ввічливості:

1 група — слова вітання; 2 група — слова вибачення; 3 група — слова подяки; 4 група — слова прощання.

Добрий день, перепрошую, я дуже вдячний / вдячна, до побачення, дякую, бувай, дозвольте вас привітати, привіт, прошу вибачення, винен / винна, довіку не забуду, на все добре.

- Завдання для кожної групи: серед виписаних слів назвіть слова ввічливості, які ви можете сказати лише одноліткам. Поясніть свою думку.

5 **Закінчи речення.**

Якщо ненароком я штовхнув однокласника / однокласницю, я скажу...

На прощання ми кажемо...

Зустрівши друзів, я скажу...

Хороше

Прокинувся Юрчик зранку. Подивився у вікно. Сонце світить. День такий хороший. І захотілося хлопчикові самому щось хороше зробити. От сидить він і думає: «Що, коли б моя сестричка тонула, а я б її врятував!»

А сестричка тут як тут:

— Погуляй зі мною, Юрчику!

— Іди, не заважай думати!

Образилася сестричка, відійшла. А Юрко думає: «Ось якби на няню вовки напали, а я б їх застрелив!»

А няня тут як тут:

— Прибери посуд, Юрчику.

— Прибери сама — ніколи мені!

Похитала головою няня. А Юрко до мами пішов:

— Що б мені такого гарного зробити?

Погладила мама Юрчика по голові:

— Погуляй із сестричкою, допоможи няні посуд прибрати.

- Що хотів зробити хлопчик уранці?
- Чи відгукнувся він на прохання сестрички, няні?
- Що йому порадила мама?
- Поміркуй і розкажи про відмінність між словами *слухати* і *чути*.

Спілкування — це діалог, під час якого людина і говорить, і слухає. Уміння слухати не менш важливе ніж уміння говорити. Якщо людина тільки вдає, що слухає, а сама відволікається і думає про своє, вона може не почути щось дуже важливе й навіть образити співрозмовника / співрозмовницю.

Уміння слухати – це

чути те,
що кажуть

не перебивати

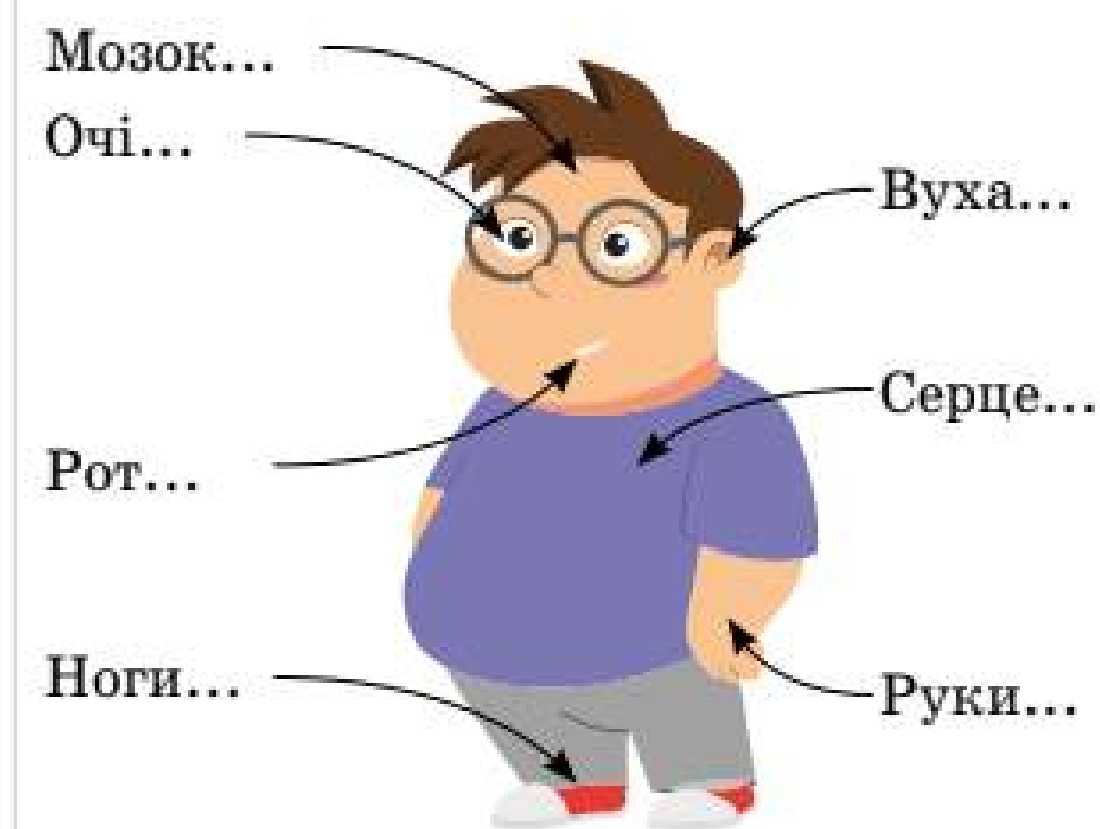
2 Попрацюйте в парах.

- Розгляньте малюнок.
- Хто з дітей уважно слухає, а хто — ні? Як ви це зрозуміли?
- Що свідчить про те, що людина уважно слухає (опишіть її вираз обличчя, положення тіла, жести)?
- Як можна зрозуміти, що тебе не слухають?
- Про кого кажуть: «В одне вухо влітає, а в друге — вилітає»? Чи можна так сказати про тебе?

3 Навчися розрізняти ознаки слухання.

- Розглянь малюнок.
- Користуючись підказкою, розкажи, що робить кожна частина тіла під час слухання.

Підказка

- Дивляться на того, хто говорить.
- Стоять спокійно, не човгають.
- Нічого не роблять.
- Закритий, жодних розмов.
- Слухають те, що говорять.
- Відчуває емоції з приводу сказаного.
- Уявляє те, про що говорять.

1 Прочитай історію про появу мови.

Колись первісні люди не знали ані слова, не вміли пояснити: це — мамонт, а це — буйвол. Вони намагалися порозумітися між собою за допомогою міміки й жестів: указували пальцем, кивали головою.

Якщо чужинці раптом з'являлися з-за лісу, нахмурювали брови й хапалися за списа. Друзів зустрічали з миром, усміхнено й дивувалися щиро, до неба звівши очі. А потім, щоб онукам про все це розказати, вигадали мову і стали розмовляти.

- Що для тебе було відоме?
- Які нові факти ти дізнався/дізналася?
- Яка мова з'явилася спочатку: мова жестів чи звичайна?

Словничок

Міміка — виразні рухи м'язів обличчя.

Жести — виразні рухи частин тіла.

- Навіщо первісні люди почали використовувати звичайну мову?
- Поміркуй, чи користуються люди мовою жестів зараз. У яких випадках?

Люди можуть передавати інформацію не лише словами, а й за допомогою міміки, жестів, положення тіла.

2 Попрацюйте в парах.

Пограйте у гру. Кожна група показує улюблену телепередачу без слів. Інші групи мають відгадати. Наприклад, група 1 — «МайстерШеф», група 2 — «Голос країни», група 3 — «Розсміши коміка».

- Чи важко щось описувати без слів?

3 Вибери і скажи, що сприяє порозумінню.

Доброзичливість Тактовність
Погані манери Уміння слухати
Неуважність Невпевненість
Зацікавленість Уміння чути
Невміння висловлювати думки

- Поміркуй, які вміння, якості допомагають краще зрозуміти іншу людину.
- Чи впливає на спілкування надмірна сором'язливість? Як?

4 Попрацюйте в парах.

- Наведіть приклади ситуацій, у яких треба уточнити інформацію.
- Пригадайте подібну ситуацію зі свого життя. Розкажіть.

Щоб уникнути непорозумінь під час спілкування, треба висловлюватися без зайвих слів і не боятися перепитувати те, що незрозуміло.

5 Поміркуй і запитай.

Яке уточнювальне запитання слід поставити в описаних ситуаціях, щоб уникнути непорозумінь?

«Приймай ці ліки впродовж тижня».

«Зателефонуй мені».

«Приходь до мене на день народження».

«Зустрінемося біля кінотеатру».

- Наведи свої приклади ситуацій і уточнювальних запитань.

6 Придумай запитання й розв'яжи задачу.

Узимку в групі третьокласників/третьокласниць у соціальній мережі спілкувалося 375 дітей, а навесні — на 407 дітей більше.

Які вчинки корисні для спільноти?

1 Прочитай вислів. Поясни його зміст.

Успіху досягає не той/та, хто робить багато, а той/та, хто робить небагато, але те, що потрібно в певний момент.

- Поділися своїми думками. Чи можна сказати, що основою щасливого життя кожної людини є турбота про неї?

2 Прочитай текст.

Що об'єднує людей

Турбота скріплює стосунки між людьми, сім'ю, дружбу, односельців, мешканців одного міста, однієї країни...

Турбота об'єднує людей, скріплює пам'ять про минуле і спрямована цілком на майбутнє... Людина повинна бути турботливою. Недбайлива або безтурботна людина — швидше за все, людина недобра і нікого не любить (Дмитро Ліхачов).

- Як розуміє турботу автор тексту? Чому він вважає, що турбота об'єднує людей?
- Випиши з першого речення іменники, вжиті в однині.

3 Розглянь світлини.

Розкажи, хто потребує особливого піклування.

- Чому в суспільстві прийнято дбати про малих дітей, людей похилого віку, людей з інвалідністю та хворих?

4 Поміркуй і розкажи.

Чи може людина турбуватися не лише про рідних, близьких, друзів? Наведи приклади.

5 Прочитай притчу.

Живуть по сусідству два подружжя. У першому чоловік і жінка постійно сваряться, а в другому — мир і любов.

Позаздрила норовиста господиня щастю сусідки і каже чоловікові:

— Піди, глянь, як у них так виходить, щоб усе гладко і тихо.

Прийшов той до сусідського будинку. Спостерігає потай, прислухається.

Господиня саме витирала дорогу вазу, та відволіклася і поставила її на краєчок столу. Чоловік, проходячи, зачепив тендітну посудину: вона впала і розбилася.

— Ох, що зараз буде! — думає сусід.

Підійшла дружина, зітхнула з жалем, і каже чоловікові:

— Пробач, мила. Це я винен. Поспішав і не помітив вазу.

— Що ти, любий! Я винна. Так невдало поставила. Хай, як то кажуть, буде на щастя!

Прийшов сусід додому засмучений. Дружина до нього:

— Щось ти дуже спритно. Ну і як там у них?

— У них кожен сам винен, тому й не сваряться.

- Що є основою щасливого життя великої родини?
- А людства загалом?

6 Досліди, як ти можеш допомогти іншим.

- Скористайся словами-підказками.

Мама з немовлям

Люди похилого віку

Транспорт

Прибирання

- Дізнайся про приклади милосердя та благодійності у твоєму місті/селі.

Волонтерство: навіщо і як допомагати іншим?

Волонтерство — добровільна безкорислива діяльність. Може здійснюватись і окремими людьми, і організаціями.

Закон України «Про волонтерську діяльність» визначає її як добровільну безкоштовну допомогу. Згідно із цим законом, волонтерська діяльність не здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин.

1 Поміркуй і розкажи за світлинами.

Як волонтери допомагають іншим людям?

- Наведи власні приклади волонтерства.

2 Прочитай текст.

В Україні існує давня традиція суспільної праці, взаємодопомоги. Осіб, які працювали в цій сфері, раніше називали громадськими діячами, а зараз — волонтерами.

Перший потужний сплеск волонтерства в Україні був пов'язаний із чемпіонатом Європи з футболу 2012 року. А з початком повномасштабного вторгнення ворога на територію України 2022 року волонтерство наростило свої позиції. До волонтерської діяльності дуже активно залучаються діти.

- Знайди в інтернеті інформацію про дітей-волонтерів, їх діяльність.
- Поміркуй і розкажи, чим відрізняється діяльність волонтерів у наш час від попередніх років.

Волонтери надають адресну допомогу тим групам населення, які опинилися у складних життєвих обставинах. Найчастіше це люди без житла, похилого віку, діти-сироти, люди, які хворіють на рак, тощо.

Характеристики волонтерства — добровільність, відсутність грошової винагороди, суспільна користь.

3 Закінчи речення.

Найбільша користь волонтерства, на мою думку, у тому, що воно допомагає...

Волонтерами можна назвати людей, які розносять пакунки з їжею для людей похилого віку; допомагають дитячому будинку організувати свято...

4 Попрацюйте в парах.

Розв'яжіть задачі.

- Школяр Канади має займатися волонтерством упродовж місяця 40 годин. Скільки часу кожного вихідного дня школяр повинен приділяти волонтерству, якщо в місяці 8 вихідних?
- Першого дня волонтери допомогли 35 людям похилого віку, другого — у 2 рази більше, а третього дня допомогу отримали на 17 таких людей більше ніж першого і другого дня разом. Скільком людям похилого віку допомогли волонтери протягом трьох днів?

5 Поміркуй і вибери.

Які якості мають бути у волонтерів? Вибери відповідні слова.

Уважність

Турботливість

Байдужість

Цинізм

Доброта

Чесність

Самовпевненість

Відвертість

Грома́да — це група людей, яких об'єднує одне завдання або спільні інтереси. Від слова *громада* походить слово *громадянин*. Так називають людину, яка належить до певної країни. Наприклад, ти — громадянин України.

1 **Попрацюйте в парах.**

Розгляньте світлини. Об'єднайте їх у дві групи: 1 група — шкільна громада, 2 група — місцева громада.

- Поміркуйте, людина може належати лише до однієї громади чи до кількох разом. Наведіть приклади.

2 **Склади текст-розповідь.**

До якої/яких громад належиш ти?

Кожен/кожна має творити добро в країні, нехай воно буде навіть маленьким. Усе починається з того, що треба запропонувати місце людині з інвалідністю та похилого віку у транспорті, допомогти в біді. Робитимеш ці маленькі вчинки — і вже будеш корисним/корисною для громади, а отже, і для країни в цілому. Не можна бути байдужим/байдужою до того, що відбувається навколо тебе.

3 Розглянь світлин.

Яких людей можна назвати гідними громадянами?

4 Прочитай оповідання.

Третій клас розв'язував задачу. Тридцять п'ять учнів схилюлися над зошитами. Коли це у двері хтось тихо постукав.

— Будь ласка, відчини двері й подивися, хто там стукає, — сказав учитель.

Чорноокий хлопчик жваво відчинив двері. До класу зайшов директор школи з маленькою дівчинкою. Тридцять п'ять пар очей пильно дивилися на незнайому дівчинку. Вона була горбатенькою.

Учитель затамував подих і повернувся обличчям до класу. Він дивився у вічі школярів і мовчки благав: хай не побачить дівчинка у ваших очах ні подиву, ні насмішки. У їхніх очах була тільки цікавість. Вони дивилися на незнайому дівчинку й лагідно всміхалися. Учитель полегшено перевів дух.

— Цю дівчинку кличуть Олею, — каже директор. — Вона здалеку приїхала до нас. Хто поступиться їй місцем на першій парті? Бачте, яка вона маленька!

Усі шість хлопчиків і дівчаток, що сиділи за передніми партами, піднесли руки.

— Я...

Тепер учитель був спокійний: клас витримав іспит (*Василь Сухомлинський*).

- Як відреагували на дівчинку учні та учениці класу?
- Чи можна назвати дітей гідними громадянами?

1 Попрацюйте в парах.

Поміркуйте і скажіть, як можна назвати групу людей на кожній світлині.

а

б

в

- Якою є роль учителя, учнів/учениць?
- А яку роль виконують батьки (близькі)?
- Поміркуйте, як одним словом можна назвати групу людей, до якої входять учителі, учні й учениці та їхні батьки.

Шкільна громада — об'єднання педагогів, дітей і батьків для досягнення спільних цілей.

2 Пригадай і розкажи.

- У яких заходах (святах) одночасно брали участь учителі, ти і твої батьки/близькі?
- Як ти вважаєш, шкільна громада бере участь лише у святах та урочистих заходах чи вирішує проблеми класу (школи)?
- Чи береш ти участь у заходах класу або школи? У яких саме?

Дії шкільної громади

Розроблення
та впровадження
правил
класу

Обговорення й
розв'язання
побутових
питань

Розгляд
питань
харчування
та дозвілля

3 Розглянь правила роботи у шкільній громаді.

- З якими з них ти погоджуєшся?

- Чи дотримуєшся ти цих правил, коли береш участь у святах класу або школи?

4 Попрацюйте у групах.

Уявіть, що у вашій школі незабаром проводитиметься тиждень української мови.

- Поміркуйте, яким чином ваш клас може взяти участь у цьому заході.
- Створіть презентацію або лепбук «Мова в нашому житті». Можете скористатися поданим нижче зразком.

Українські
народні
пісні

Українські
прислів'я
і приказки

Українська
мова
солов'їна

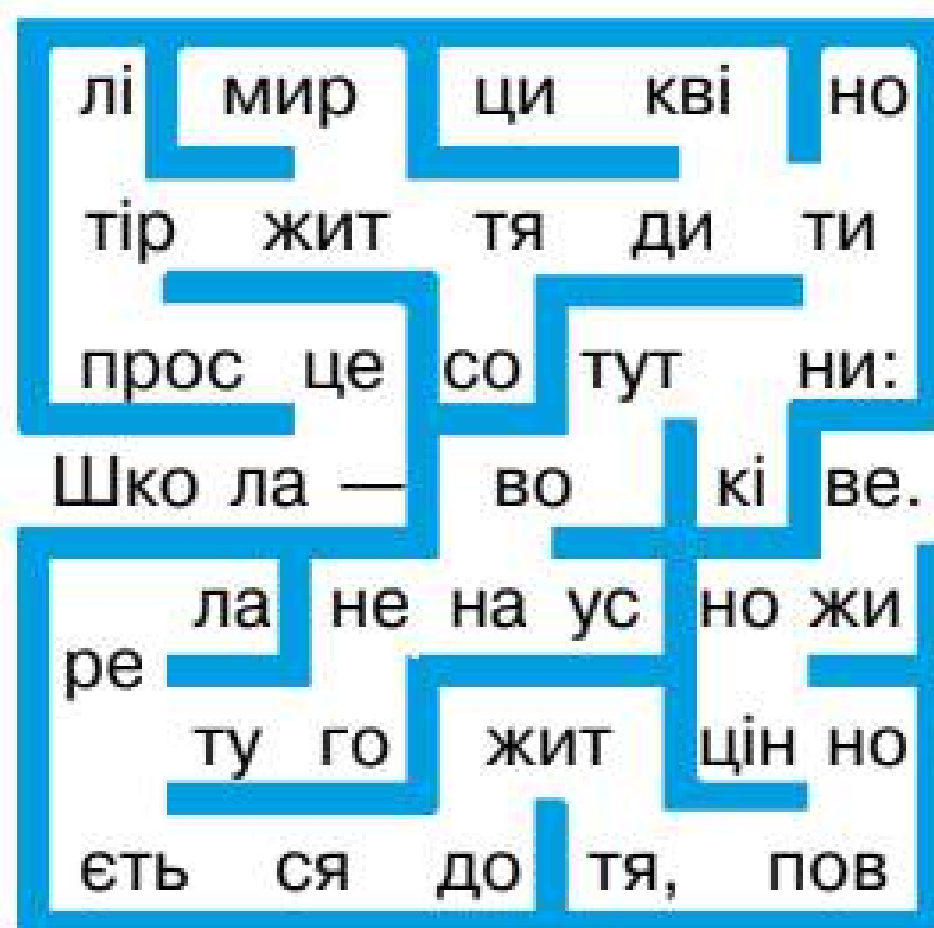
Українські
казки

- Прикрасьте клас виробами, виготовленими власноруч. Наприклад, соняшниками — символом України.

1 Пройди лабіринтом і прочитай вислів.

- Чи погоджуєшся ти із цією думкою? Чому?

2 Розгадай ребуси й назви учасників освітнього процесу.

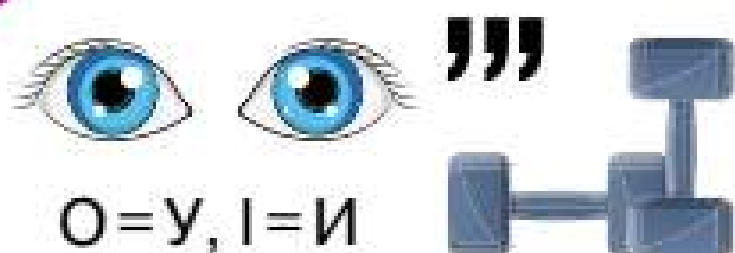
1

2

3

4

- Поміркуй, як вони пов'язані між собою. За що відповідає кожен учасник?

3 Попрацюйте у групах.

Проведіть опитування серед учнів, учениць, батьків і вчителів на тему «Якою ви хочете бачити школу?». Результати опитування оформте у вигляді діаграм та інформаційних плакатів.

4 Розглянь малюнок.

- Порівняй, що є схожого у твоїй школі з тим, що зображено на малюнку.
- Виділи на малюнку групи об'єктів і назви їх. Розкажи, як вони між собою взаємодіють.

5 Серед поданих слів вибери й назви ті, які найбільше відповідають принципам взаємодії.

Чесність

Спір

Конфлікти

СПІВПРАЦЯ

Доброта

Відповідальність

Добровільність

ПАРТНЕРСТВО

- Поясни, як ти їх розумієш. Наведи приклади із життя.

1 **Попрацюйте в парах.**

- Прочитайте вірш.
- Випишіть назви пам'яток, які можуть розказати нам про минуле.
- Прочитайте у словничку тлумачення слів *пам'ятка*, *собор*, *взірець*.

У кожного народу
історія своя.
І треба її знати —
так розумію я.
Зі мною, мабуть, згодні
вона, і він, і ти.
Розкажуть про минуле
нам різні пам'ятки.
Це замки і музеї,
собори і церкви,
картинні галереї,
де вже бували ви.
Ще пам'ятники людям,
тим, що тоді жили,
що славили країну
і що взірцем були.

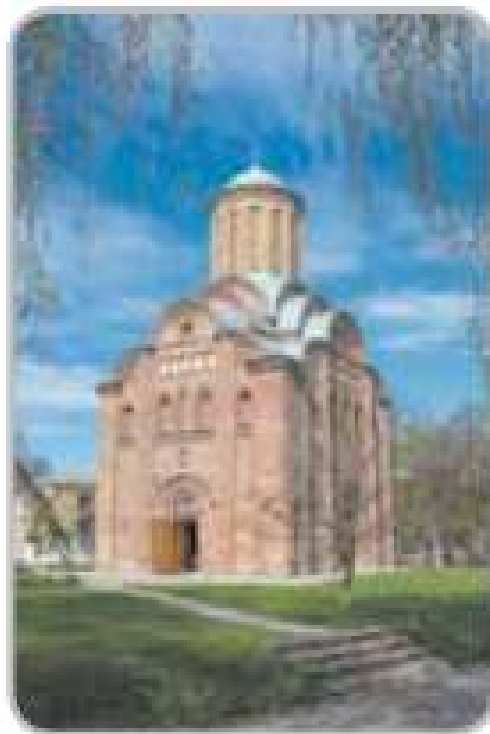
Словничок

Пам'ятка — предмет,
що є нагадуванням
про кого-небудь,
що-небудь.

Собор — головна чи
велика церква міста.

Взірець — зразок, те,
що може бути прикла-
дом чого-небудь.

- Поміркуйте, що ще розповідає про минуле українського народу. Наведіть приклади.

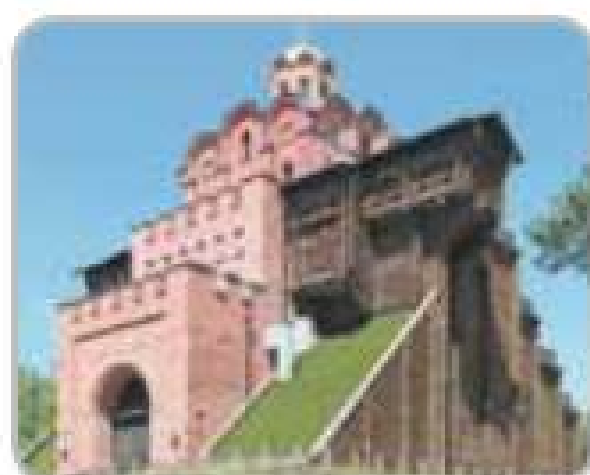
2 **Назви серед світлин пам'ятки України.
Що «зайве»?**

П'ятницька
церква
в Чернігові

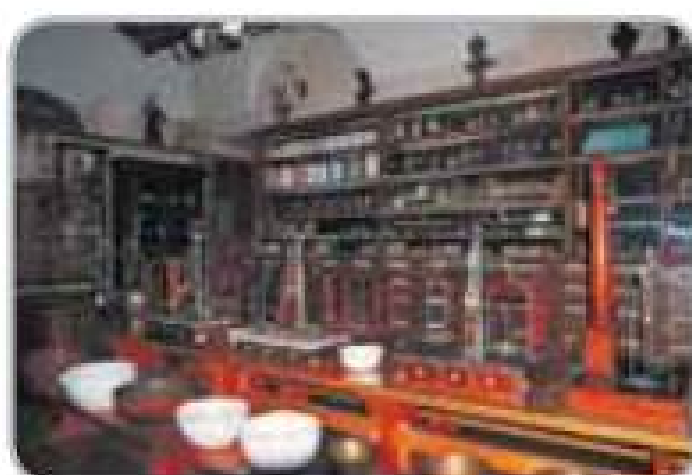
Символ
України

Софійський собор
у Києві

Золоті ворота
в Києві

Аптека-музей
у Львові

Пам'ятник
Т. Г. Шевченку
в Харкові

Цікаві факти

Три століття тому військовий фармацевт Наторп відкрив у Львові аптеку. У ті часи аптекарі самі робили настойки, мазі, ліки і продавали їх. Аптекарі виявили, що склянки червоного й жовтого кольорів краще зберігають властивості ліків. І зараз деякі ліки зберігаються у склянках певного кольору. У музеї можна побачити колекції жовтих, зелених, блакитних, бурих скляних баночок.

3 Прочитай текст.

Цікаво ходити в музеї. Тут збирають, вивчають і зберігають пам'ятки культури, різноманітні колекції, старовинні речі. У природничому музеї міста Києва виставлено скелети мамонтів.

В історико-краєзнавчих музеях розміщують колекції зброї, одягу.

- Позмагайтеся, хто з вас назве більше музеїв України.
- Випиши іменники разом із прийменниками. Постав до прийменників питання.

4 Розв'яжи задачу.

Київський музей циркового мистецтва було відкрито 171 рік тому, а Музей Київського метрополітену — 24 роки тому. На скільки років раніше було відкрито музей циркового мистецтва, ніж музей метро?

Історичні та культурні пам'ятки рідного краю

1

Відгадай загадку.

Дізнайся, звідки ти можеш отримати
відомості про пам'ятки рідного краю.

Все зробив історик вправно,
все читав і розглядав.
І завзято та докладно
нам історію писав.
Що ж йому допомогло?
Історичне ...

Словничок

Джерелó —
у цьому випадку
писемна пам'ятка,
документ, на основі
якого будується
наукове дослідження.

2

Розкажи за схемою про види історичних джерел.

Речові

Дають уявлення про різні періоди життя людства завдяки речам. Це знаряддя праці, посуд, одяг, прикраси, зброя, печатки тощо

Писемні

Написи, що передають уявлення про звичаї, події в історії людства. Наприклад, на камені, металі, тексти на стінах будівель, рукописи на папірусі й папері, друковані матеріали

Усні пам'ятки

Фольклорні (пісні, казки, прислів'я, легенди, перекази) та мовні (географічні назви, особисті імена тощо)

3

Прочитай вислів.

Якщо ви любите свою країну, ви любитимете свою історію, бережете пам'ятки минулого. Ви пишаєтеся славними традиціями.

- Що для тебе означає вислів «любити свою країну»?

4 Поміркуй і розкажи.

- Що таке культурна спадщина?
- Порівняй свої міркування зі схемою.

5 Ознайомся з культурною спадщиною Харкова.

- Розглянь світлини. Розкажи, що цікавого є у Харкові.

Пам'ятник
Т. Г. Шевченку

Благовіщен-
ський собор

Центральний парк

- Дізнайся в інтернеті, коли було оновлено Центральний парк у Харкові.
- Знайди на карті Харкова місцезнаходження пам'ятника Т. Г. Шевченку. У якому парку він розташований? Біля якої вулиці?

6 Які пам'ятки є у твоєму населеному пункті?

- Знайди їх світлини. Зроби з однокласниками/однокласницями фотоколаж.
- Дізнайся історію їх створення.
- Підготуй доповідь.

1

Прочитай анаграму.

Перестав склади й букви так, щоб вийшов вислів. Прочитай його.

НУДИЛЮ РИТЬБО ЇКРАНА, ЕД НАВО
РОДИСЯНАЛА. АЕЛ Й ЇКРАНУ
РЮСТВОЄ ДИЛЮНА.

- Поясни, як ти розумієш цей вислів.

Велич кожної країни — у людях, які в ній живуть. І особливо — у тих, хто зробив значний внесок у розвиток історії, культури, науки і спорту. Багато видатних людей прославили Україну — їх називають **славётними українцями**.

Ліна Костенко

Свої перші вірші вона надрукувала ще під час навчання у школі, коли їй було 16 років. Ліна Костенко — авторка багатьох віршів, поем. Значну кількість своїх творів вона присвятила дітям.

Твори поетеси перекладено англійською, білоруською, естонською, італійською, німецькою, словацькою та французькою мовами.

2

Прочитай вірш Ліни Костенко.

Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, —
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є — дорога, явори,
усе моє, все зветься Україна.

- Як описує поетеса природу України? Випиши дієслова.

Микола Лисенко

Видатний композитор, піаніст, диригент, педагог. Українським музикантам щороку присуджується премія імені Миколи Лисенка за знакові музичні твори. Періодично в Києві проводиться Міжнародний музичний конкурс його імені. Микола Лисенко перший в Україні написав дитячі опери.

3 Розшифруй назву дитячої опери, написаної М. Лисенком.

А	Д	Е	З	К	О	Р
720	693	13	92	80	200	16

$40 \cdot 2$

$400 : 2$

$23 \cdot 4$

$240 \cdot 3$

$3 \cdot 231$

$8 \cdot 90$

$400 - 308$

$1000 - 987$

$48 : 3$

$26 : 2$

Богдан Ступка

Актор театру і кіно, лауреат Шевченківської премії, народний артист України.

4 Попрацюйте у парах.

Створіть проєкт «Видатні українці і українки».

- Серед поданого нижче переліку виберіть ім'я, яке досі було для вас невідомим.
- Дізнайтеся про цю людину якомога більше й розкажіть про неї в класі.

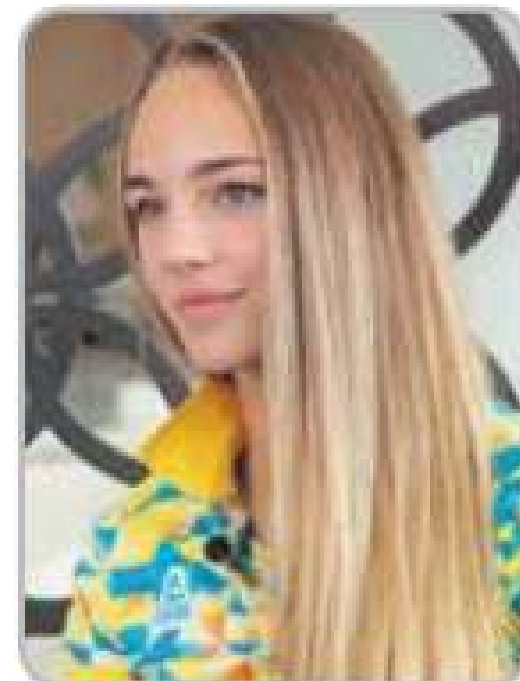
Леся Українка, Тарас Шевченко, Соломія Крушельницька, Олександр Довженко, Ніна Матвієнко.

Видатні спортсмени і спортсменки України

1

Упізнай видатних українців/українок.

Назви їхні імена та прізвища.

- У яких видах спорту вони здобули перемогу?

Ольга Харлан — легенда українського спорту. 33-річна шаблістка на Олімпійських іграх-2024 продемонструвала свій клас, здобувши в Парижі дві медалі. Таким чином, О. Харлан стала дворазовою олімпійською чемпіонкою. Перше «золото» Ольга взяла у команді на своїй дебютній Олімпіаді в Пекіні 2008 року.

Стрибунка у висоту 22-річна **Ярослава Магучіх** вперше стала олімпійською чемпіонкою на Олімпійських іграх-2024, де виборола «золото». У 2020 році у Токіо вона здобула «бронзу».

Від боксера **Олександра Хижняка** перед початком Олімпійських ігор-2024 очікували золотої медалі. На Іграх у Токіо він програв у фіналі. 29-річний Олександр повернувся, щоб у Парижі забрати «золото», і нарешті досягнув бажаного.

2 Розв'яжи задачу.

Андрій Говоров старший за Дар'ю Білодід на 11 років. Скільки років Андрієві?

Словничок

Сёт — партія гри в теніс і деякі інші спортивні ігри.

3 Розв'яжи задачу.

Перший сет тривав 40 хвилин, другий — на 30 хвилин довше ніж перший. А третій сет — на 30 хвилин довше ніж другий. Скільки всього часу тривали 3 сеті? Запиши результат у годинах і хвилинах.

Захищають честь держави на міжнародних змаганнях і **паралімпійці**. Попри проблеми зі здоров'ям, вони день за днем доводять, що для людського духу немає обмежень. Власним прикладом надихають тисячі людей з інвалідністю.

4 Розглянь список паралімпійців.

Медаль	К-сть	Спортсмен / спортсменка	Вид спорту
	1	Єгор Демент'єв	Велоспорт
	3	Денис Остапченко Данило Чуфаров Людмила Даниліна	Плавання Плавання Легка атлетика
	2	Олена Федота-Ісаєва Максим Ніколенко	Фехтування Настільний теніс

- У яких видах спорту українські паралімпійці посіли друге місце?
- Знайди інформацію про одного / одну з перелічених спортсменів / спортсменок. Підготуй доповідь.

Визначаю способи мандрування

1 Розглянь малюнки.

Розкажи, як люди мандрували в різні часи.

- Назви переваги й недоліки кожного способу.

- Об'єднай транспорт у три групи. Назви їх.

2 Прочитай текст.

На території України є безліч місць, відвідавши які, запам'ятаєш їх на все життя.

На відстані 300 км від Одеси, практично на самому кордоні з Румунією, розташувалося невелике містечко Вилкове. Здавалося б, що такого дивного в цьому містечку. Але ж ні, Вилкове — це місто на воді, як і Венеція.

Тим, хто любить спостерігати за дикими тваринами або в захопленні від африканського сафарі, неодмінно варто відвідати заповідник «Асканія-Нова», розташований неподалік міста Каховка, за 100 кілометрів від Херсона.

Однією зі справжніх родзинок Карпат є озеро Синевир. Його води настільки чисті, що навіть на найбільшій глибині видно дно водойми. Про це озеро місцеві розкажуть романтичну легенду й обов'язково прикрасять свою розповідь смачними частуваннями.

- Випиши власні назви. Поясни вживання великої літери в цих словах.
- Дізнайся, які ще цікаві місця є в Україні. Розкажи про це однокласникам/однокласницям.

3 Пригадай свої мандрівки різними видами транспорту.

А куди тобі хотілося б помандрувати в часі? Склади твір-опис уявної подорожі.

4 Розглянь фрагменти квитків на поїзди.

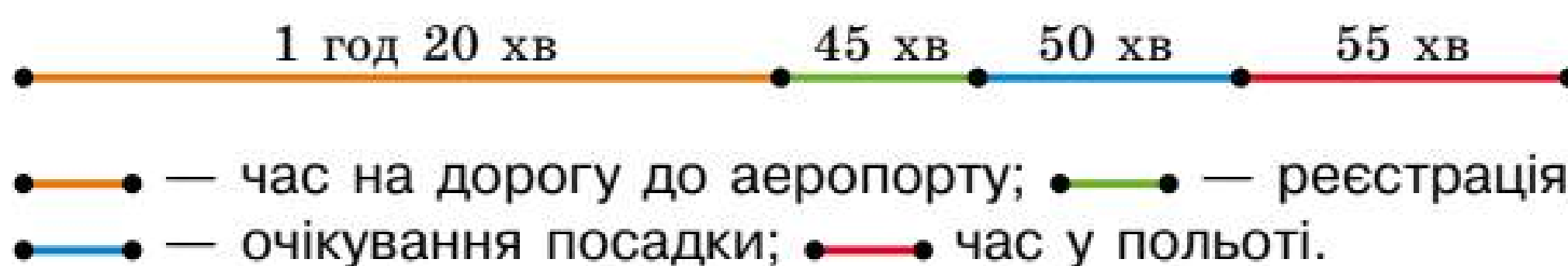
Відправлення Прибуття	Тривалість	Вільних місць									
23:05 05:57	6:52	Л 20 Вибрати									
		К 13 Вибрати									
<table><tr><td colspan="2">Пасажир 1</td><td colspan="2">Пасажир 2</td></tr><tr><td>064K</td><td>Вагон 4 Місце 28</td><td>×</td><td>Вагон 4 Місце 30</td></tr></table>				Пасажир 1		Пасажир 2		064K	Вагон 4 Місце 28	×	Вагон 4 Місце 30
Пасажир 1		Пасажир 2									
064K	Вагон 4 Місце 28	×	Вагон 4 Місце 30								
Загальна вартість:		986,54 грн									

Відправлення Прибуття	Тривалість	Вільних місць														
13:25 18:10	4:45	C1 121	Вибрати													
		C2 123	Вибрати													
<table><tr><td colspan="2">Пасажир 1</td><td colspan="2">Пасажир 2</td></tr><tr><td rowspan="2">724K</td><td>Вагон 1</td><td>×</td><td>Вагон 1</td><td>×</td></tr><tr><td>Місце 42</td><td></td><td>Місце 43</td><td></td></tr></table>				Пасажир 1		Пасажир 2		724K	Вагон 1	×	Вагон 1	×	Місце 42		Місце 43	
Пасажир 1		Пасажир 2														
724K	Вагон 1	×	Вагон 1	×												
	Місце 42		Місце 43													
Загальна вартість:		597,30 грн														

- Скільки пасажирів подорожуватимуть за квитком 1?
- Визнач вартість квитка 1.
- Визнач вартість квитка 2.
- Який квиток дешевший? На скільки гривень?
- Скільки часу можна зекономити на подорож, якщо придбати квиток 2?
- Подорож яким поїздом ти обрав би/обрала б? Чому?

5 Розглянь схему. Поміркуй.

Мандрівники замислилися: «Може, краще подорожувати від Києва до Харкова літаком?». Розглянь схему. Визнач, скільки всього часу вони витратять.

- Зроби висновок, яка подорож триватиме менше часу — поїздом чи літаком.

Українські й іноземні винахідники та мандрівники

1 Знайди й назви слова.

Що необхідно мандрівникові в поході? Які поняття він має розуміти?

К	О	М	П	А	С	У	К	Ю	Н	К
И	Ю	К	І	Л	А	З	А	Х	І	Д
Л	Р	С	В	І	Т	Е	Р	Н	О	Е
И	П	Т	Н	А	М	Е	Т	С	Е	Н
М	Б	А	І	Т	А	П	А	О	Т	Ь
О	Н	І	Ч	Р	Е	Л	І	Ж	К	О

- Поміркуй, які прилади могли знадобитися мандрівникам, які першими відкрили материки кілька століть тому. Назви ці прилади.

Цікаві факти

Юрій Лисянський — перший український мореплавець. Разом з Іваном Крузенштерном першим здійснив навколосвітню експедицію і відкрив один із Гавайських островів, що сьогодні носить його ім'я.

2 Прочитай текст.

О десятій годині вечора судно «Нева» сіло на корáлову мілину́. Лисянський вирішив відвідати найближчий острів. Там було безліч неляканої, майже свійської птиці й тюленів, які не звернули на прибульців уваги. Капітан написав листа про відкриття острова й закопав його разом із пляшкою.

- Яку назву мало судно, на якому подорожував Юрій Лисянський?
- Яких тварин побачив мандрівник на острові?
- Як ти вважаєш, чому капітан закопав листа?
- Пофантазуй, що могло статися далі. Склади розповідь.
- Як ти уявляєш судно «Нева»? Намалюй.

3 Знайди інформацію про сучасних українських мандрівників.

- Підготуй доповідь.

Цікаві факти

Першою українською мандрівницею можна вважати княгиню Ольгу, котра, як відомо, не тільки особисто об'їхала всю територію Київської Русі, а й побувала в гостях у візантійського імператора в Константинополі.

4 Вибери й назви якості мандрівника.

Ледачий

Нерішучий

Уважний

Кумедний

Відвертий

Різносторонній

Винахідливий

Обізнаний

Відважний

Допитливий

Натхненний

5 Прочитай і дай відповіді на запитання.

Найвідоміші світові першовідкривачі — Марко Поло, Христофор Колумб, Васко да Гама.

Марко
Поло

Христофор
Колумб

Васко да Гама

Словничок

Першовідкривач — той, хто перший відкриває нові землі, країни тощо.

Марко Поло — венеціанський купець і мандрівник, який подорожував Азією.

Христофор Колумб — іспанський мореплавець, який відкрив нові землі.

Васко да Гама — португальський дослідник, який відкрив один із морських шляхів.

- Назви імена мореплавців, про яких мовиться в тексті.
- Знайди інформацію про кожного з них.
- Які відкриття зробили ці мореплавці?

Роль винаходів у нашому житті

1 Відгадай назви винаходів.

КОЕЛОС

РООМИЗВО

ЛЕТОЕФН

АПШР

ВОЧНЕ

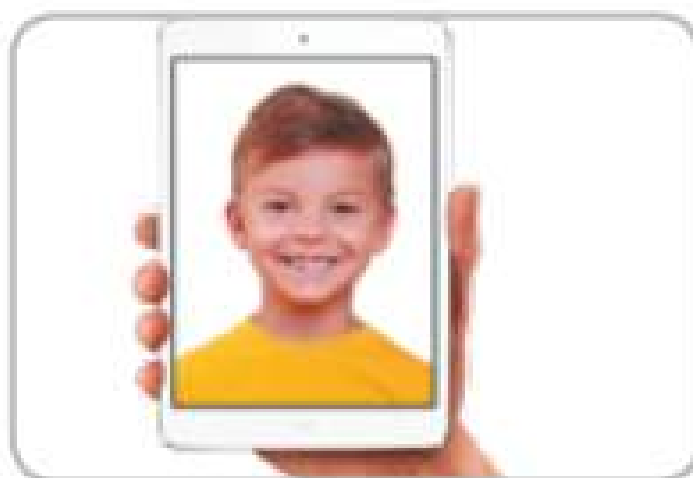
НРІНТЕЕТ

- Поміркуй і розкажи, як ці винаходи покращують життя людини.
- Назви інші відомі тобі винаходи. Розкажи про їх роль.

Словничок

Вінахід — те, що винайдене, зовсім нове, невідоме до цього.

2 Утвори пари: казковий об'єкт – сучасний винахід.

- Пофантазуй, які ще казкові предмети в майбутньому можуть увійти у твоє життя.

3 Пофантазуй і стань винахідником.

- Вигадай якийсь прилад.
- Зліпи його з пластиліну.
- Розкажи про його призначення.

Винаходи люди створюватимуть доти, доки розвиватимуть свою фантазію і знання.

Цікаві факти

Понад сто років тому американський підліток Френк Епперсон винайшов фруктовий лід на паличці. Саме відкриття відбулося випадково: ввечері хлопчик залишив склянку соку на вулиці. Вранці у склянці виявився фруктовий лід, який дуже сподобався друзям... Через кілька років морозиво вже продавали по всій країні.

4 Переглянь відео. (Дивись е-додаток)

Дай відповіді на запитання.

- Про які винаходи йдеться на початку відео?
- Як у винахідників з'являються ідеї?
- Уяви себе винахідником / винахідницею.
- Що б ти хотів / хотіла винайти? Як це допоможе людині? Поділися своїми ідеями з однокласниками / однокласницями.

5 Розглянь світлин.

- Назви винаходи людства.
- Поміркуй, чи допомагають ці предмети людині в житті. Яким чином?

1 Пограємо у гру.

Перед тобою гра «**Моя культурна спадщина**». Одночасно можна грати двом-чотирьом гравцям. Ігрове поле містить 24 клітинки (по 12 парних картинок).

- Розпочинай ходити з будь-якої клітинки, яка містить позначку ►. Суперники/суперниці не мають права рухатися з тієї самої клітинки, що й ти.
- Кидай кубик і роби стільки кроків по горизонталі або по вертикалі, скільки випаде вічок.
- Зупинившись на кольоровій клітинці, прочитай на вказівнику тему. Назви, що зображено (хто зображений) на клітинці.
- Знайди на ігровому полі пару малюнку, який випав. Поясни свій вибір. Назви його номер.
- Якщо ти не знаєш, як виконати завдання, можеш скористатися підказками* на сторінці, звернутися по допомогу до інших гравців або до мережі Інтернет.

Якщо ти правильно знайшов/знайшла парний малюнок, то маєш право переміститися на цю клітинку і заробляєш 1 бал.

Якщо повідомиш додаткову інформацію до поданих малюнків, то маєш право на ще один хід і тобі додається 2 бали.

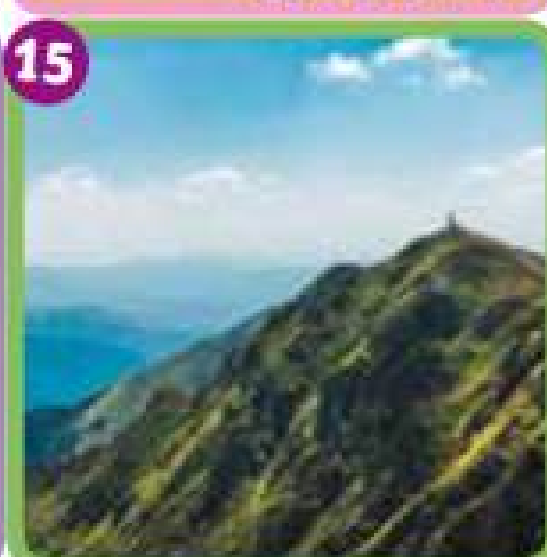
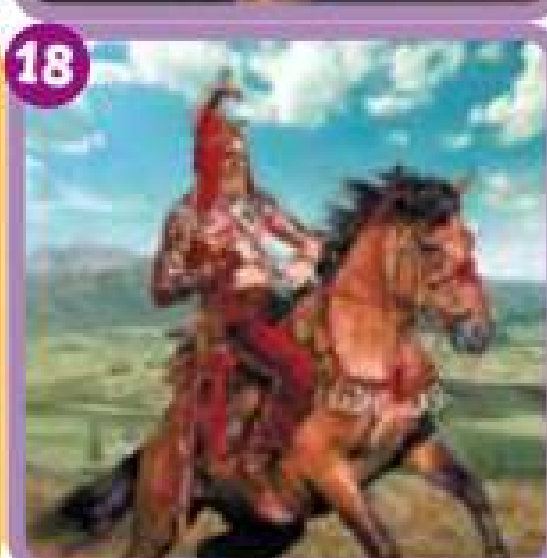
Якщо гравець потрапляє на клітинку, де вже стоїть чиясь фішка, він пропускає хід.

- Виграє той гравець, який набере протягом гри найбільше балів.

*Підказки

- Золота пектораль із кургану Товста Могила.
- Костянтин Симоненко.
- Євгеній Край «Так, ми скіфи».
- Корабель «Каліпсо».

1 Пройди лабіринтом.

Діти розмірковували, як дізнатися про минуле України. Визнач, хто як відповів.

- А який спосіб обрав би/обрала б ти?

Оленка

Миколка

Тетянка

Розглянути
світлини

Прочитати легенди,
міфи, перекази

Розпитати
в дідуса чи бабусі

Історична пам'ятка або **історичне джерело** — предмети минулого, за якими вивчають життя людей у давні часи.

2 Розглянь світлини старовинних предметів.

- Розкажи, про які факти минулого вони можуть свідчити.
- Що, на твою думку, є історичною пам'яткою, а що — історичним джерелом.

- Доповни свої повідомлення твердженням-запереченням, на яке варто зважати під час звернення до історичних джерел чи пам'яток:

...але їх можна підробити, домалювати, зафарбувати.

...але їх передавали від покоління до покоління, щось прикрашали, щось губили.

Цікаві факти

- Перші праски були не електричними, а нагрівальними.
- Їх розжарювали в печі. Тож користувалися двома прасками.
- Поки одною прасували, другу нагрівали. Постійно треба було стежити за температурою: праска мала бути доволі гарячою, щоб добре прасувати тканину, але не такою, щоб її обпалити.

3 Прочитай легенду.

Давно це було, коли гриміла Україною слава про Січ Запорозьку... На схилі літ хоробрий козак Ріг побудував для себе оселю саме на тому місці, де річки Інгулець і Саксагань зливаються. Став потихеньку господарювати. І кожен, хто проїжджав поблизу, завертав до старого Рога. Оскільки козак у боях втратив праве око, прозвали його в народі Кривим.

Бувало, поверталися чумаки з Криму: «А чи не заїхати нам до Кривого Рога?» Поважали чумаки Рога за чесність, чуйність, відвертість, а ще за цікаві розповіді. Минали роки, навколо хати козака почали з'являтися інші оселі. Згодом виросло село. Уже й козака Рога не стало, а назва так і лишилася — Кривий Ріг.

- Поміркуй і розкажи, з яких джерел можна дізнатися про походження назви міста (села)?
- Яку назву має твоє місто (село)?
- Знайди інформацію про походження цієї назви. Розкажи своїм одно-класникам / однокласницям.

4 Досліди історичне джерело.

Скористайся пам'яткою і розкажи про історичне джерело, яке є в тебе вдома. Намалюй його.

Пам'ятка

- 1 Назви, що це таке.
- 2 Із чого складається?
- 3 Коли й де було створено?
- 4 Яке його призначення?
- 5 Кому може належати?
- 6 Якими ти уявляєш людей, що створили цей предмет?

1 Поміркуй і розкажи.

- Як можна потрапити в минуле без чарівної палички? Вибери свої дії.

Подивитися фільм

Прочитати в інтернеті

?

Запитати в дорослих

- Замість ? запропонуй свої дії.

2 «Відвідай» минуле.

У Запоріжжі є одне із семи чудес України — острів Хортиця. На ньому створено унікальний історико-культурний комплекс «Запорозька Січ», де панує атмосфера часів козаччини. Знайди інформацію і дай відповіді на запитання.

- Чому мирні українські селяни ставали сміливими воїнами-козаками?
- Що спонукало сучасних українців створити на острові Хортиця комплекс «Запорозька Січ»?
- Знайди й подивися відео про українських козаків і за потреби доповни власні відповіді.

3 Попрацюйте у групах.

Розгляньте малюнок та обговоріть зображене.

- Спробуйте знайти козака, який байдикує. Чи вдалося? Чому?
- Які професії можна було опанувати на Січі?
- Про яку річ із козацького вбрання казали: «широкі, як Чорне море»?
- Знайдіть зображення козацьких предметів. Поясніть, чому ви вважаєте їх такими.
- Яку тварину козаки вважали найкращим другом? Скільки їх на малюнку?
- Які козацькі музичні інструменти ви знаєте? Які з них зображені на малюнку?
- Поясніть, звідки походить слово *Січ*. До яких джерел інформації ви б звернулися, щоб знайти відповідь на це запитання?

4 Прочитай уривок із легенди.

Пішли запорожці із Сірком у похід. А татари прочули про те та й набігли на Січ, похазяйнували там і полонених узяли. Женуть їх, а вони, бідолашні, не хочуть іти, ридають — аж земля стогне. Татари їх нагайками підганяють. Прочув про те кошовий Сірко й кинувся з козаками в погоню. Добігли близько й бачать, що татар багато, а козаків мало. Без хитрощів не впоратися.

Спинив отаман коня, скочив на землю і — кувирдь! — обернувся хортом і побіг до татар. Вони бачать — хорт, та гарний такий. Узяли його, нагодували, приручили. А як стали відпочивати, хорт напустив на них сон і повернувся до козаків. Знову — кувирдь! — і зробився чоловіком.

Напали козаки на татар і визволили християн із полону.

- Хто напав на козаків?
- Знайди у тлумачному словнику значення слів *кошовий*, *отаман*.
- Які риси характеру притаманні Сірку? Назви їх.
- Які надможливості мав Сірко?
- Як йому вдалося визволити полонених?

Словничок

Нага́йка — батіг із сплетених ремінців.

Хорт — тонконогий, із довгою гострою мордою мисливський собака.

5 Попрацюйте у групах.

Створіть «козацьке військо» і придумайте виставу. Презентуйте її своїм рідним і друзям.

1

Назви кожну групу людей.

Що між ними спільного, а що відмінне?

Однією з найчисленніших груп у світі є люди, об'єднані за національною ознакою. Однією з таких груп (спільнот) є українці.

2

Попрацюйте у групах.

Прочитайте вірш, уставляючи пропущені слова.

На землі великій є одна країна:
гарна, неповторна, мила

І живуть тут люди добрі, працюваті,
і скажу, до речі, ще й
Землю засівають і пісні співають,
на бандурі грають і вірші

- Про яку країну мовиться?

3 «Збери» частини прислів'їв і приказок.

Батьківщина — мати,

хто у своєму домі.

Добре тому,

рідна сторона.

Кожному мила

умій за неї постояти.

4 Що, на твою думку, об'єднує українців?

Вибери відповідні слова.

Місце проживання

Національний одяг

Мета

Територія

Історичне минуле

Рідна мова

Спільні інтереси

Колір шкіри

Повага до людей

5 Прочитай вірш.

Олеся Василенко

Я — українка

Я — українка!

Горжуся й радію,

що рідною мовою

я володію,

Шевченковим словом

умію писати

слова мелодійні

і вірші складати.

Я — українка!

Живу в Україні,

на вільній, єдиній

моїй Батьківщині.

- Чим пишається авторка? Що вона вміє робити як українка?

1 Розгадай ребус.

- Добери синоніми до слова *Україна*.
- Опиши Україну за допомогою прикметників.

24 серпня 1991 року народилася молода держава Україна. Про це записано в Конституції України — головному законі нашої держави. Україна суверенна й незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Словничок

Незалéжність — можливість самостійно ухвалювати рішення. Незалежність для держави — самостійність, відсутність підлеглості іншій державі.

Правова держава — держава, у якій всі (і державні органи, і громадяни) мають права й однаковою мірою відповідальні перед законом.

Демократія — політичний режим, за якого єдиним джерелом влади в державі визнається її народ.

2 Установи відповідність.

Україна — незалежна держава,

тому всі громадяни мають права й обов'язки

Україна — демократична держава,

бо джерелом влади є народ

Україна — правова держава,

Державними символами України є Державний Герб, Державний Гімн, Державний Прапор

3 **Попрацюйте у парах.**

Складіть вірш.

Ось небо блакитне і сонце в зеніті!
Моя Україна — найкраща у
Моя Україна — це ліс і озерця,
безмежні степи і чарівні
Красиві пейзажі і гори високі,
маленькі струмочки і ріки
Міста старовинні і замки прекрасні,
великі будови і наші,

- Назвіть прикметники. Поставте до них питання.

4 **Переглянь мультфільм.** (Дивись **e**-додаток)

- Що знайшли герої мультфільму?
- Як ти розумієш вислів «місцевим питанням — місцеві рішення»?
- Які місцеві питання вирішили герої мультфільму?

5 **Попрацюйте в парах.**

- Поміркуйте, які питання вирішує держава.
- Які питання можете вирішити ви?
- Які проблеми існують у вашому класі? Знайдіть шляхи їх розв'язання, ураховуючи права кожної дитини.

6 **Створіть лепбук «Подорожуємо Україною».**

1

Прочитай приказку. Поясни її зміст.

Добрий сусід — найближча родина.

- Як ти вважаєш, чи можна успішно спілкуватися зі своїми сусідами, якщо не знаєш, як їх звуть, що вони люблять, чим цікавляться?

Сусідами можуть бути не тільки люди, а й країни. Щоб зберегти з ними дружні стосунки, потрібно знати їх особливості, з повагою ставитися до тих, хто поважає Україну та її народ.

2

Назви за картою сусідів України.

3

Розглянь прапори дружніх до України держав-сусідів.

Польща

Угорщина

Словаччина

Румунія

Молдова

4 **Склади розповідь про одну із країн-сусідів України.**

Користуйся візитівками держав.

Молдова

- Столиця — Кишинів.
- Найдовша річка — Дністер.
- Основні культури:

Словаччина

- Столиця — Братислава.
- Грошова одиниця — євро.
- Татри — найвищий гірський хребет, де весна і осінь тривають по 2 тижні. Весь інший час — зима і літо.

Угорщина

- Столиця — Будапешт.
- Чардаш — танок, найвідоміший в усьому світі.
- Грошова одиниця — форинт.
- Угорська мова належить до десяти найскладніших мов світу.

Румунія

- Столиця — Бухарест.
- Основні культури:

- Грошова одиниця — лей.

5 **Попрацюйте у групах.**

- Виберіть одну з країн-сусідів України.
- За зразком нижче складіть про неї розповідь, користуючись різними джерелами.

Польща

Столиця — Варшава.

Грошова одиниця — злотий.

Більше третини території Польщі покрито лісами, що робить її однією з найзеленіших країн у Європі.

Навіщо держави об'єднуються?

1

Прочитай вірш.

Куточків різних на землі багато.
Європа серед них — найкраща над усім.
Бо саме тут ми маємо зростати.
Європа — наш великий спільний дім.

- Які країни є європейськими державами? Назви їх. За потреби скористайся картою.

Країни Європи, об'єднавшись, утворили Європейський Союз. Прапор Європи — яскраво-синього кольору із 12 золотими зірками у центрі, що утворюють коло. Воно є символом єдності. **Європейський Союз** — союз держав, які об'єдналися для досягнення стабільності, миру та процвітання. За понад 50 років існування Європейський Союз перетворився на потужну силу, яка відіграє важливу роль у політиці, економіці й культурі.

2 Попрацюйте у парах.

- Прочитайте назви країн — членів Євросоюзу. Скільки їх?
- Позмагайтеся, хто швидше запише ці назви в алфавітній послідовності.

Назва країни	Назва країни
Бельгія	Швеція
Німеччина	Латвія
Італія	Литва
Люксембург	Естонія
Нідерланди	Мальта
Франція	Польща
	Словаччина
Данія	Словенія
Ірландія	Чехія
Греція	Угорщина
Португалія	Кіпр
Іспанія	Болгарія
Австрія	Румунія
Фінляндія	Хорватія

3 Дізнайся назву столиці Європейського Союзу.

- Обчисли значення виразів. Розташуй їх у порядку зростання.
- Добери відповідну літеру.

$1000 - 600 + 100$

Л

$800 - 750$

Ю

$990 - 340$

Ь

$900 : 3$

С

$200 : 20$

Б

$20 \cdot 3 + 60$

С

$18 \cdot 3 - 10$

Р

$80 : 2 + 400$

Е

4 Переглянь відео. (Дивись е-додаток)

Дай відповіді на запитання.

- Чому було створено Європейський Союз?
- Хто вперше запропонував цю ідею?
- Назви дату дня народження Європейського Союзу.
- Хто є автором музики гімну ЄС?

1

Розглянь карту України.

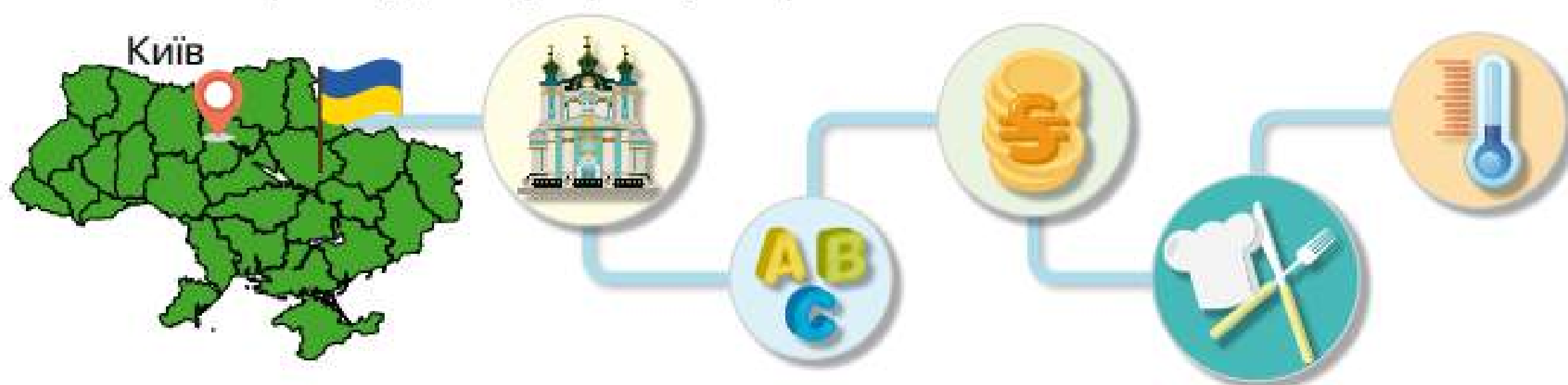
- Яку інформацію з неї можна довідатися?
- Назви країни, які межують з Україною.
- З якими країнами наш кордон проходить по суходолу, а з якими — по морю?
- Попрацюйте в парах.

Пограйте у гру «Я знаю міста України». Один гравець називає першу й останню букви слова — назви міста, а другий має відгадати його і швидко показати на карті.

2

Розглянь схему розповіді про подорож (на прикладі України).

Вибери будь-яку країну Європи.

- Розкажи про неї за поданою схемою. Добери ілюстративний матеріал.

«Ми – громадяни України. Ми – європейці»

13

3 Розглянь карту Європи.

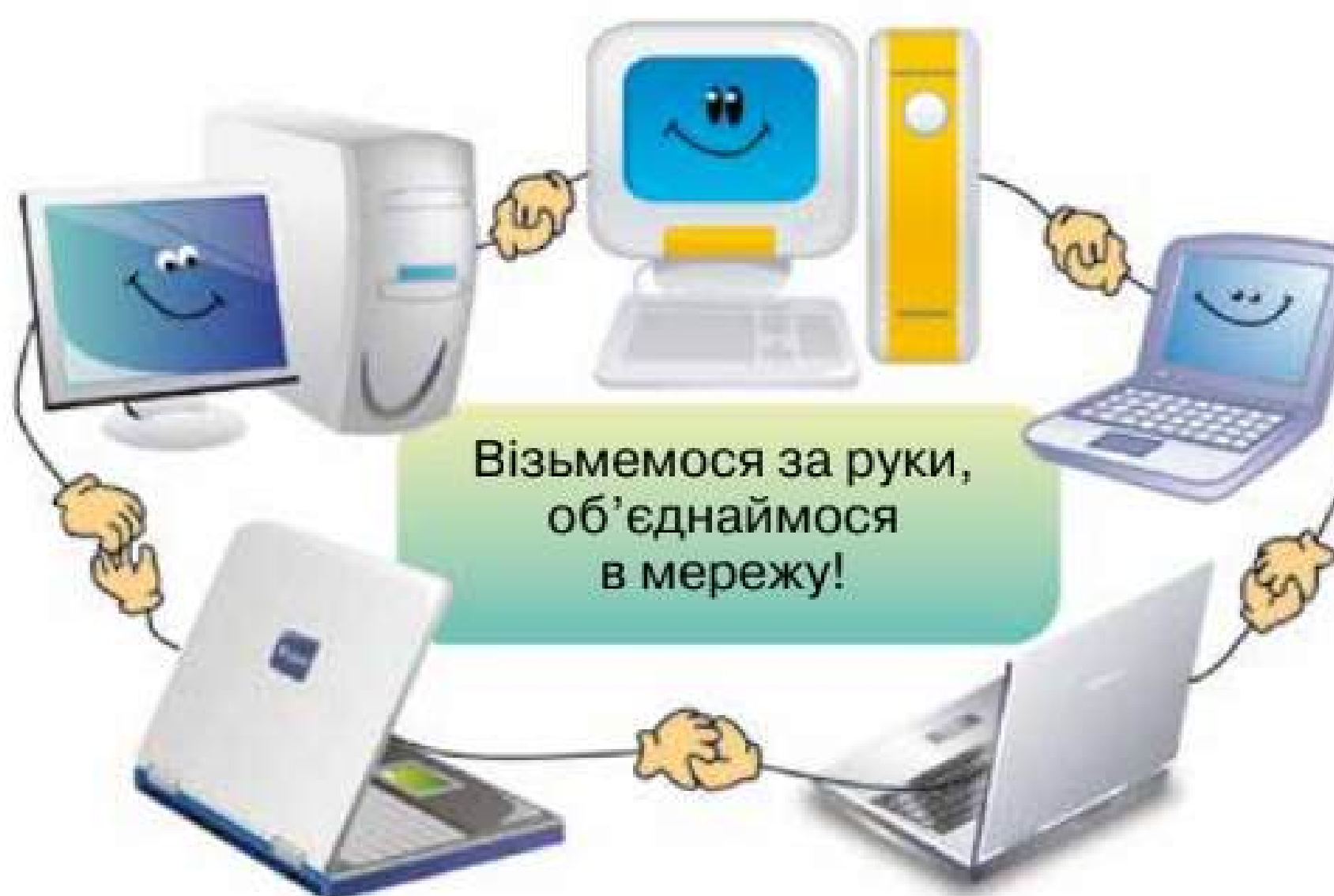

- Знайди на карті країни, назви яких тобі відомі.
- Попрацюйте в парі.

Пограйте у гру «Я знаю країни Європи та їх столиці». Один гравець називає країну, а другий має відшукати її на карті й назвати столицю. Потім гравці міняються ролями.

З'єднані між собою комп'ютери утворюють комп'ютерну мережу.

У мережу можуть об'єднуватися комп'ютери, розташовані в одній кімнаті, одному будинку, районі, місті, країні або навіть на різних континентах.

1

Прочитай текст.

За допомогою комп'ютерних мереж люди з різних куточків **світу** можуть спільно прогнозувати стихійні лиха, проектувати мости, опрацьовувати супутникові знімки Землі тощо. У багатьох школах **комп'ютери** розміщені в комп'ютерному класі, приймальні директора, бібліотеці й інших **кабінетах**. Усі вони об'єднані в мережу.

- Визнач тип тексту.
- Які основні призначення комп'ютерних мереж?
- Зроби висновки: чи потрібні комп'ютерні мережі.
- Підготуй розповідь про те, як використовується комп'ютерна мережа у твоїй школі.
- Випиши виділені слова. Познач у них закінчення та основу.

2

Розглянь малюнок.

- Назви пристрої, які об'єдналися в домашню комп'ютерну мережу.
- Визнач, які висловлювання правдиві.
 1. З мобільного телефону можна переглядати світлини на телевізорі.
 2. Можна обирати фільми на комп'ютері і дивитися їх на телевізорі.
 3. Якщо світлини зберігаються на комп'ютері, то домашня комп'ютерна мережа дає змогу переглядати їх на будь-якому пристрої, підключеному до неї.
 4. Домашні комп'ютерні мережі незручні, їх рідко використовують у наш час.

4

Ознайомся з рекомендаціями Ради Європи щодо прав дитини в цифровому середовищі. (Дивись e-додаток)

- Як ти думаєш, чому важливо, щоб усі діти мали доступ до інтернету?
- Які правила ти вважаєш найважливішими для безпечного користування інтернетом?

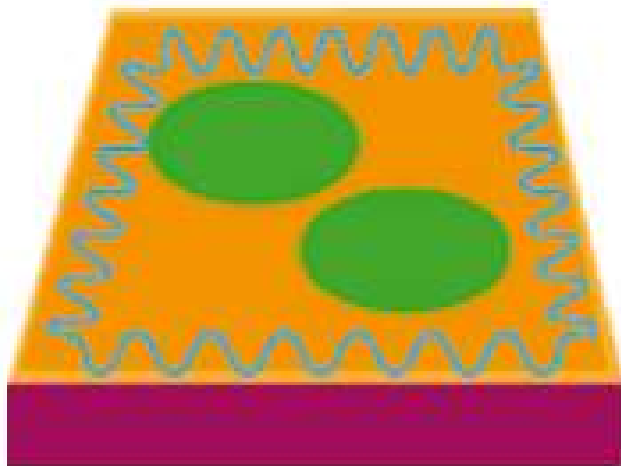
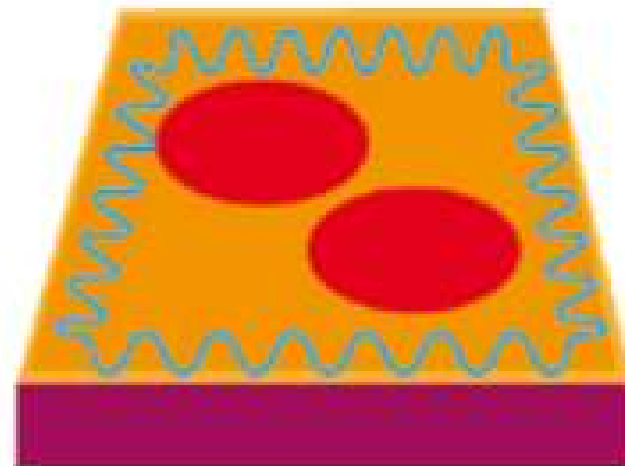

- Що можна віднести до твоєї особистої інформації?
- Чому потрібно захищати свою особисту інформацію і як це зробити?

5 Поміркуй.

Є три коробки, в кожній із яких по дві кульки: дві зелені, дві червоні й одна зелена та одна червона. Але підписи на коробках неправильні. З якої коробки потрібно взяти одну кульку, щоб з'ясувати, які за кольором кульки насправді лежать у кожній з коробок?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

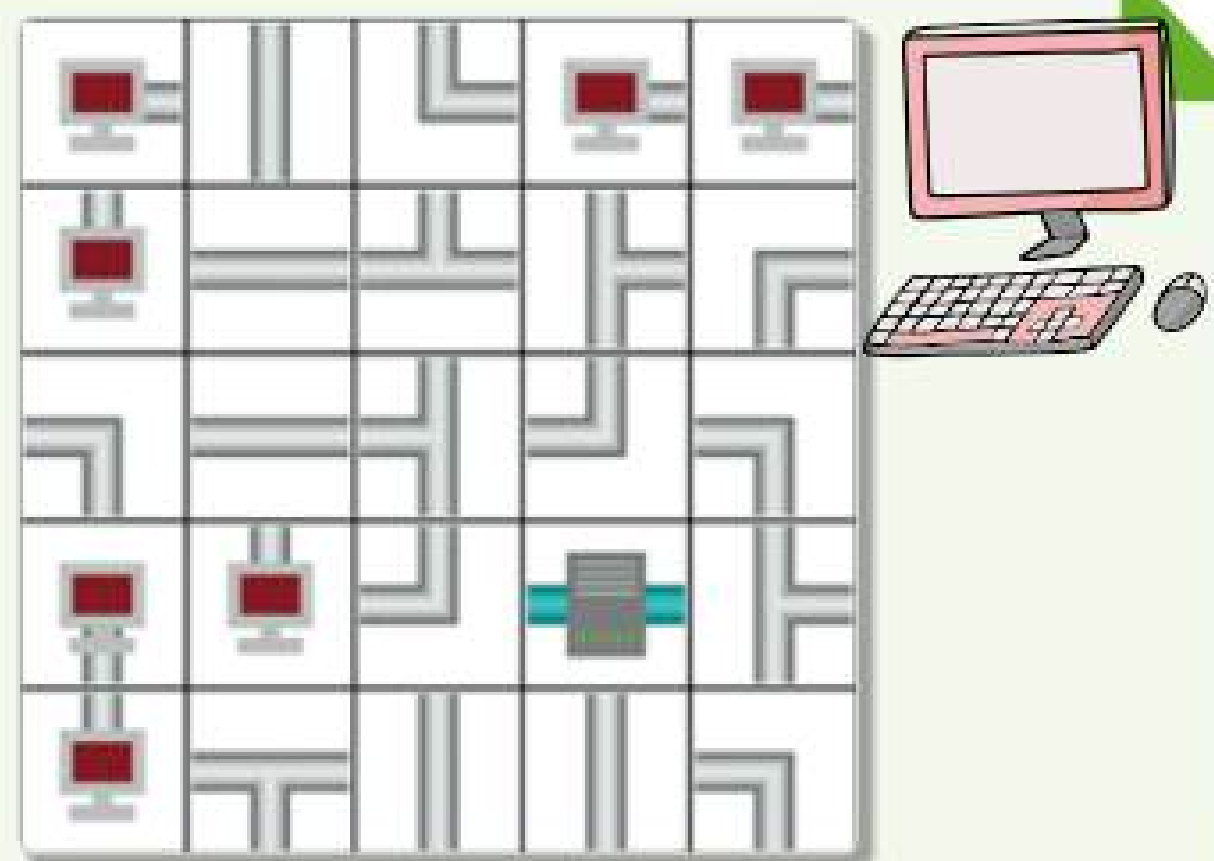
Завдання

З'єднай усі комп'ютери у мережу.

Етапи виконання

- Клацни ліву кнопку миші та поверни об'єкт.
- Правильно з'єднані ділянки мережі будуть виділятися блакитним кольором.

Інтернет — це Всесвітня мережа, яка складається з мільйонів комп'ютерів у різних куточках земної кулі, поєднаних між собою. Кожен комп'ютер у цій мережі має свою адресу, за якою його можна знайти.

1 **Прослухай.** (Дивись е-додаток)

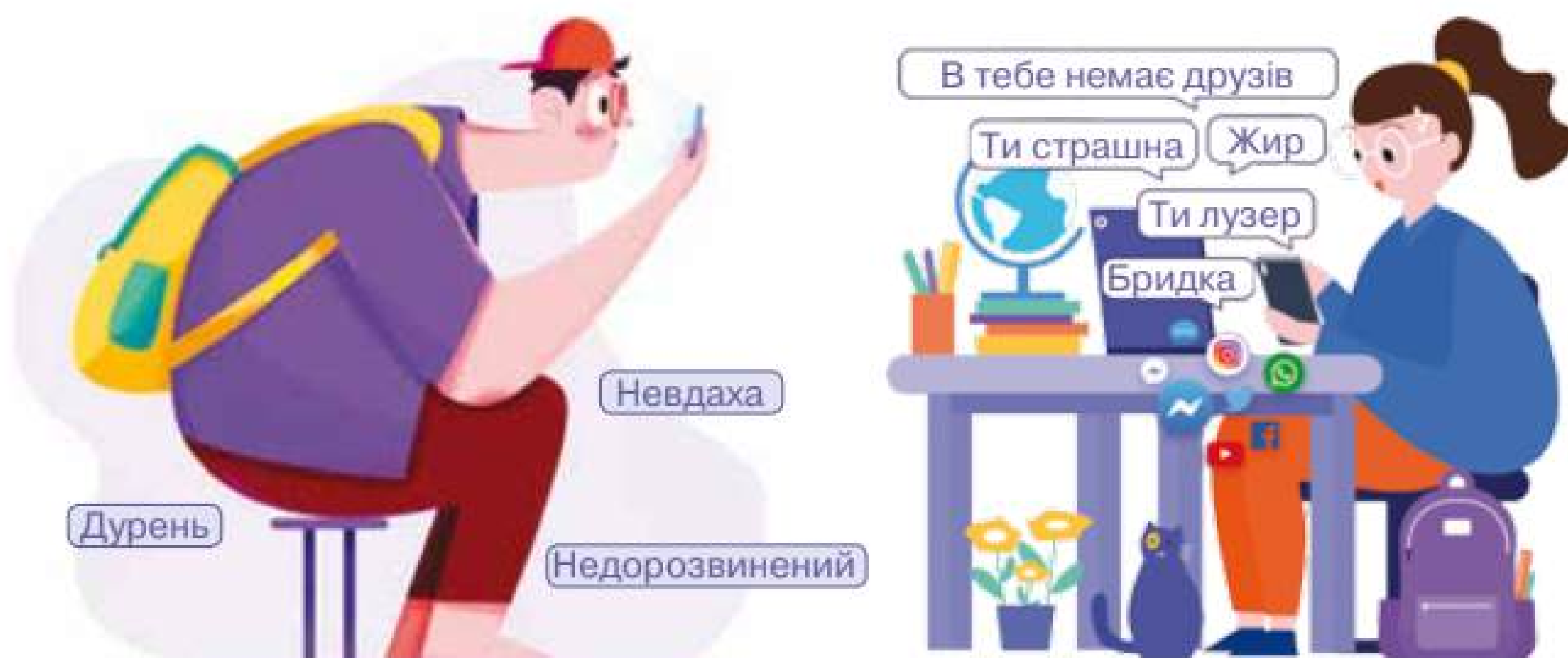
- Що таке інтернет? Обґрунтуй свою відповідь, звертаючись до тексту.
- Для чого кожен комп'ютер у мережі має свою адресу?
- Розкажіть одне одному про можливості інтернету.
- Знайди в тексті, для чого використовується поштова служба інтернету.
- Як знаходять інформацію пошукові системи інтернету?

2 Розглянь схему.

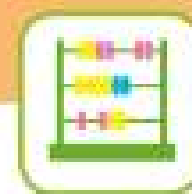
- Які дії можна виконувати в інтернеті?
- Назви інші можливості інтернету, крім зображених на схемі?

Увага! Використання мережі Інтернет надає людині багато можливостей. Але слід пам'ятати і про небезпеки, пов'язані з нею. Одна з цих небезпек — кібербулінг.

Образливі слова, брехня про людину, її приниження, поширення небажаних фото та відео в мережі Інтернет називають кібербулінгом.

Пам'ятайте про відповідальність за булінг як для тих, хто його вчиняє, так і для тих, хто просто спостерігає.

4 Разом із батьками чи близькими прочитай книжку «Про кібербулінг для дітей».

Книжку розроблено в межах проекту, що реалізується Всеукраїнським громадським центром «Волонтер» за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Уряду Сполучених Штатів Америки (Дивись **e**-додаток)

- Що таке кібербулінг? Поясни своїми словами?
- Як ти думаєш, чому деякі люди займаються кібербулінгом? Що спонукає їх до цього?
- Чи зустрічав/зустрічала ти колись приклади кібербулінгу в інтернеті або серед своїх знайомих? Якщо так, то розкажи про це.
- Як ти можеш захистити себе від кібербулінгу? Що можна зробити, щоб уникнути такої ситуації?
- Що ти зробиш, якщо побачиш, що когось ображають в інтернеті?
- Кому можна розповісти про кібербулінг? До кого можна звернутися за допомогою?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Завітай на відеоканал **Unicef Ukraine** та переглянь мультфільм «Як боротися з булінгом: поради для дітей». (Дивись **e**-додаток).

Даї відповіді на запитання

- Вислови свою думку щодо проблеми кібербулінгу.
- Що спільного і відмінного в булінгу та кібербулінгу?
- Як ти можеш допомогти однокласнику/однокласниці, які страждають від принижень?

Однією з найпопулярніших служб інтернету є всесвітнє павутиння (**служба WWW**).

Там зібрані відомості з усіх країн: словники, енциклопедії, твори різних письменників, музику. Можна подивитися фільми, послухати радіопередачі. Дізнатися про погоду, останні новини, результати спортивних змагань, репертуари театрів, програми телепередач.

Усі ці відомості розміщують на сайтах. Кожен сайт має свою адресу в Інтернеті, за якою його можна знайти.

Є спеціальні сайти про тварин, рослинний світ.
Є сайти бібліотек. Заходь — і читай будь-яку книжку.
На сайтах можна подивитися картини з колекцій відомих музеїв світу. Навіть із дому не треба виходити.

1

Прочитай текст.

Сайт можна порівняти з книжкою. Як і книжки, сайти складаються зі сторінок. Сторінки сайту називаються **веб-сторінками**.

Кожен сайт має головну сторінку, з якої можна потрапити на інші сторінки цього сайту або на інші сайти.

Сторінки сайту містять тексти, малюнки, фотографії тощо. Деякі слова, фрази та зображення є «дверцятами» до інших сторінок.

Якщо встановити вказівник на ці «дверцята», він стає таким

Тепер досить клацнути ліву кнопку миші, і на екрані з'являється інша сторінка.

На сторінці може бути багато «дверцят». Як правило, такі слова і фрази підкреслені й виділені іншим кольором. Такі «дверцята» називають **посиланнями**.

- Поясни, для чого призначена адреса сайта.
- Знайди в тексті абзац, у якому пояснюється, з чого складається сайт.
- Що можна розміщувати на сторінках сайта?
- Для чого використовуються посилання? Поясни, звертаючись до тексту.
- Як розпізнати на сторінці посилання?

Адресу сайту можна закодувати.

QR-код — це штрих-код на зразок тих, які ти бачив / бачила на товарах у супермаркетах. У ньому заховано різну інформацію: адреси сайтів, номери телефонів, тексти тощо.

QR-коди розпізнаються камерою стільникового / мобільного телефону, на якому встановлено спеціальну програму.

За бажанням ти можеш створити власний QR-код. Для цього в мережі є безкоштовні сервіси.

2 Розгадай ребуси

3 Переглянь відео

Завітай на відеоканал «Шевченко мовами світу» Національної бібліотеки України для дітей (Дивись [Е-додаток](#)).

Прослухай поезії Шевченка голосами світу у відео від представників дипломатичних місій і культурних осередків різних країн, зарубіжних журналістів і волонтерів, працівника Представництва НАТО в Україні.

Вірші Шевченка лунають англійською, французькою, румунською, польською, болгарською, киргизькою, кримськотатарською, німецькою, чеською, туркменською, казахською, турецькою, азербайджанською, в'єтнамською, іспанською, японською, словацькою, вірменською, узбецькою, угорською, литовською, латиською... І звісно ж, українською!

- Які вірші Тараса Шевченка ти знаєш?
- Про що найчастіше писав Тарас Шевченко у своїх поезіях?
- Чому твори Тараса Шевченка актуальні й досі?
- Як ти думаєш, чому Тарас Шевченко є одним із найвидатніших українців?

Шевченко мовами світу

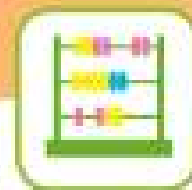
Національна бібліотека України для дітей - 5/23

1. Уривок з вірша «До Оскарівни» читас Алла...
Національна бібліотека України...
2. Уривок твору «Кавказ» англійською читас Посол...
Національна бібліотека України...
3. «Заповіт» кримськотатарською читас...
Національна бібліотека України...
4. Вірш «І Архангел і Галлей» німцькою мовою читас...
Національна бібліотека України...
5. Вірш «Менюєть дні, цинають ночі» польською мовою...
Національна бібліотека України...
6. Вірш «Сестри» литовською...

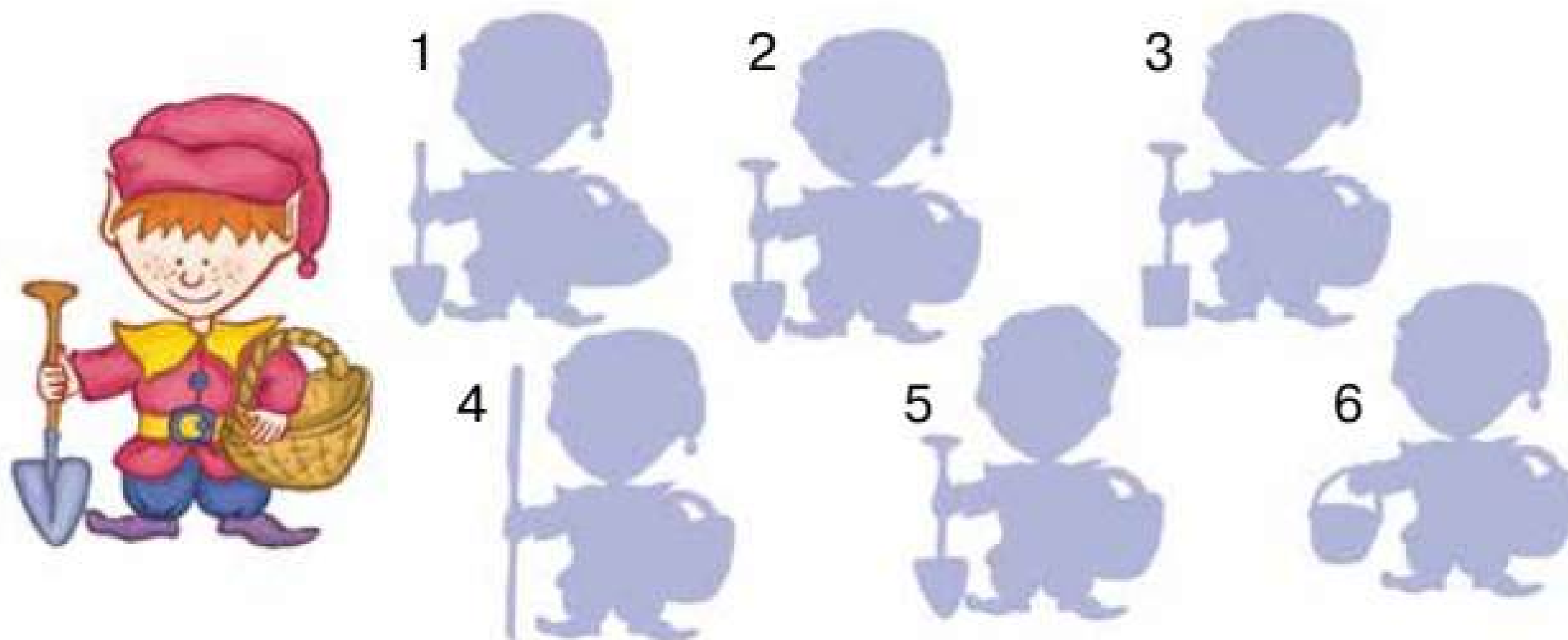
4 Попрацюй у парах.

Випала частина книжки, перша сторінка якої має номер 245, а номер останньої записаний тими самими цифрами, але у зворотному порядку. Скільки сторінок випало із книжки?

5 Поміркуй і дай відповідь.

Яка з тіней належить гномику Мудрунчику?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

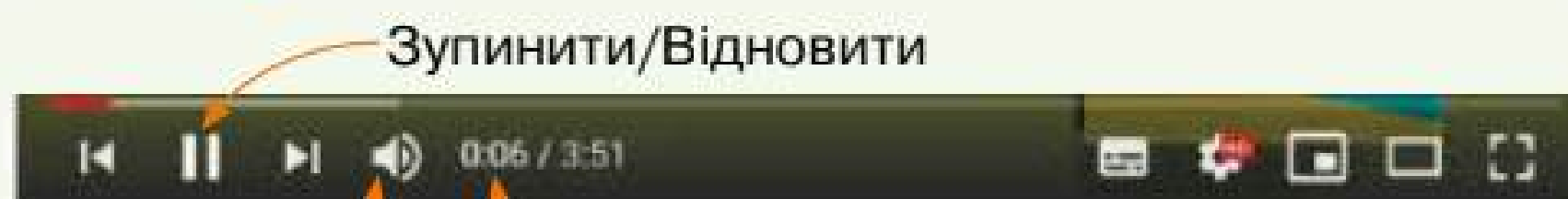
Завітай на відеоканал «Книга-мандрівка. Україна».

Героями мультсеріалу стали всесвітньо відомі українці, об'єкти та події — на жаль, не завжди добре знані на батьківщині.

Етапи виконання

Знайди та переглянь відео «Заповідник Асканія-Нова — одне із чудес України» (Дивись [e-додаток](#)).

Гучність

Тривалість

- Що таке заповідник?
- Які дикі тварини живуть у заповіднику Асканія-Нова?
- Що нового про них ти дізнався/дізналася?
- Хто заснував заповідник Асканія-Нова? Що ти дізнався/дізналася про людину, яка його створила?

Значки програм-переглядачів

Internet Explorer

Mozilla Firefox

Opera

Google Chrome

Safari

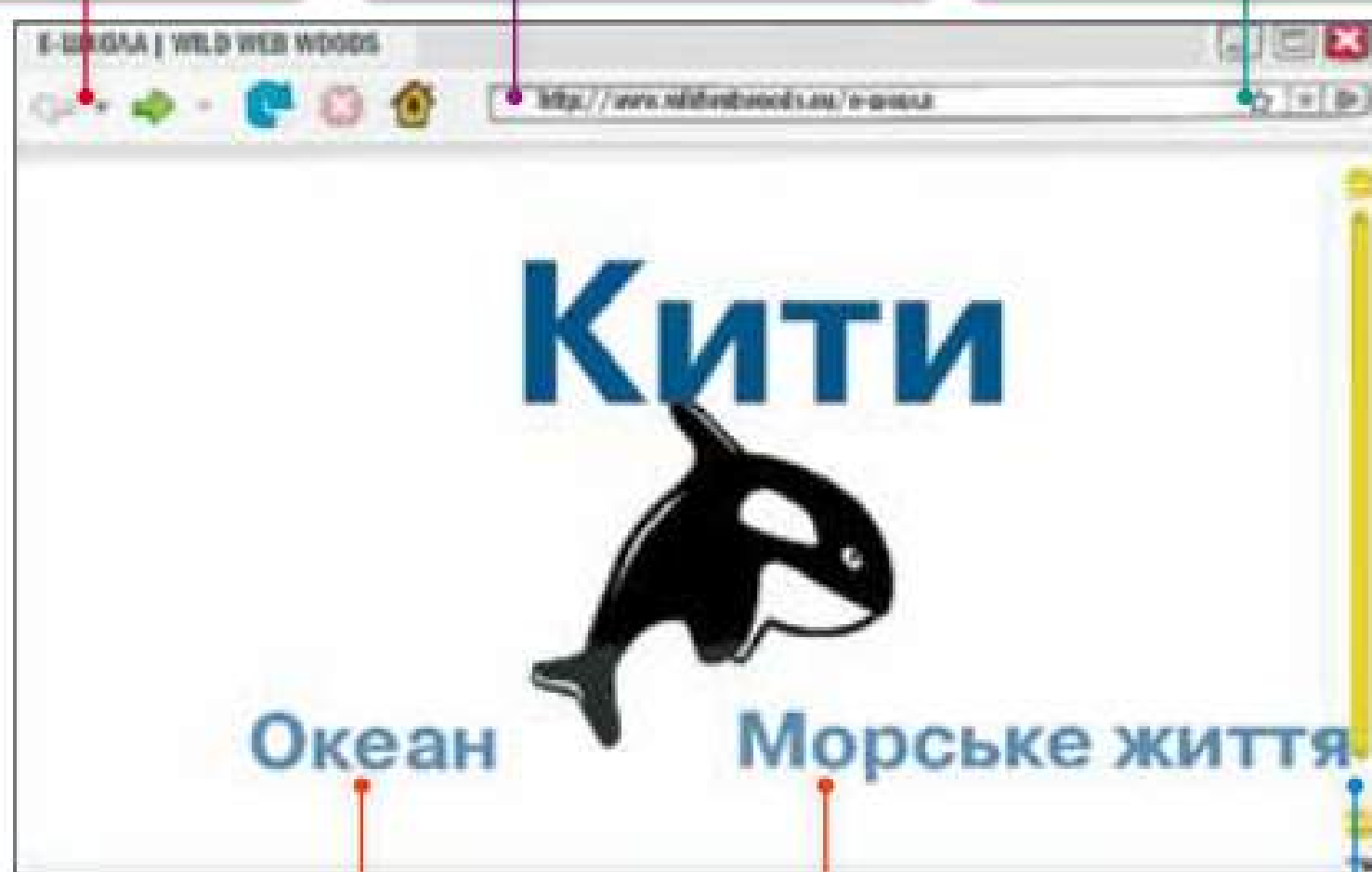

Microsoft Edge

Кнопки переходу

Поле адреси

Поле адреси

Посилання на інші вебсторінки

Смуга прокручування

Кнопки переходу використовуються для переходу на сторінку, яка переглядалася перед цим.
Поле адреси використовується для введення адреси та переходу до вебсайту.
Смуга прокручування використовується для перегляду великих сторінок.

Переглянь відео. (Дивись e-додаток)

- Розглянь світлин.

- Назви речі, які можна побачити в Опішнянському музеї гончарства.
- Розкажи, хто такі гончарі.
- Добери споріднені слова до слова *гончар*.

2 Прослухай казку. (Дивись е-додаток).

Завітай на сайт авторських казок для дітей українською мовою.

- Прослухай казку «**Лисичка та журавель**» (читає актор Олексій Доричевський).
- Поміркуй і розкажи, що є припущенням, фантазією, правдою і неправдою.

3 Попрацюйте в парах

Переглянь малюнки на сайті графічного редактора **Tux Paint** за авторами. Для цього перейди за посиланням **View by Artist**. Збережи малюнки, які тобі сподобалися.

Запиши в зошиті відомості про сайт редактора **Tux Paint** у такій формі:

Назва сайта _____
 Опис сайта _____
 Цікаво _____

4 Поміркуй

У таблицях заковано назви шахових фігур. Розкодувати їх тобі допоможе кінь. Напрямок руху вказує стрілочка.

	П	А
Ш		
↑ К	К	І

Л		↓ К
		О
Н	С	

А	Р	Е
Л		← К
О	В	О

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

У 2 класі ти вивчав графічний редактор **Tux Paint** та навчився створювати малюнки, вітальні листівки, ілюстрації до казок. А сьогодні ти ознайомишся із сайтом цього графічного редактора.

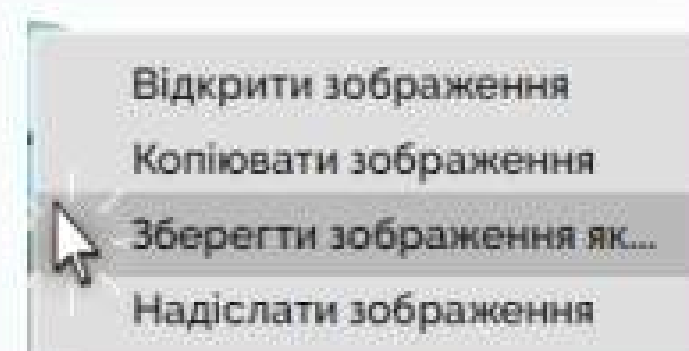
Етапи виконання

1. Запусти на виконання браузер, який тобі вкаже вчитель / учителька.
2. У поле адреси введи (<https://tuxpaint.org/>) та натисни клавішу **Enter**.
3. Розглянь головну сторінку сайту. Ліворуч ти побачиш перелік сторінок, із яких складається сайт.
4. Перейди на сторінку **Gallery (Галерея)** та ознайомся з малюнками твоїх однолітків з усього світу.
Для переходу на нову сторінку віртуальної експозиції вибери номер сторінки.
5. Збережи малюнок у папці, яку вкаже тобі вчитель / учителька.

Алгоритм збереження світлин

1. Підведи вказівник миші до малюнка та відкрий контекстне меню.
2. Вибери команду **Зберегти зображення як**.
3. У вікні **Збереження зображення**:
 - Відкрий папку, яку вкаже тобі вчитель / учителька.
 - Встанови курсор у поле **Ім'я файла**: і введи назву малюнка.
 - Вибери кнопку **Зберегти**.

1 Прочитай текст.

В інтернеті є багато цікавої та корисної інформації. Ти вже знаєш, що вона розміщується на сайтах, кожний із яких має свою адресу. За цією адресою сайт легко знайти.

Проте що робити, коли ми не знаємо точної адреси сайту?

У такому разі нам допоможуть пошукові системи. Вони постійно переглядають усі сторінки, що є в мережі, тому в будь-який момент готові дати нам відповідь на запитання, де знайти потрібну інформацію. Відомості зручно шукати за ключовим словом або фразою.

- Добери заголовок до тексту.
- Де розміщується інформація у мережі Інтернет?
- Як знайти сайт? Що таке «пошукова система»?
- Як зручно шукати відомості?

2 Поміркуй і розкажи.

Пошукових систем існує багато, і кожна з них має головну сторінку. На цій сторінці обов'язково є поле, в яке можна ввести ключове слово або фразу і вибрати кнопку **Search** (Пошук).

Через деякий час адреси всіх сайтів, у яких трапляється це слово або фраза, будуть виведені на екран.

- Які пошукові системи ти застосовуєш? Користуйся світлинами-підказками.

Алгоритм пошуку в мережі Інтернет

Крок 1. Добери ключові слова або фрази. Для цього виділи основну думку тексту, постав запитання за змістом тексту та добери характерні слова або фрази.

Крок 2. Організуй пошук потрібних матеріалів. Відкрий сторінку пошукової системи та виконай пошук.

Крок 3. Проаналізуй результати пошуку. Ознайомся з коротким описом знайдених сайтів. Відбери з них ті сайти, які тобі потрібні.

Крок 4. Збережи результати пошуку. Запиши назву сайту та його адресу. Занотуй цікаві факти, збережи зображення.

4 Пригадай за схемою алгоритм пошуку відомостей у мережі Інтернет.

Добери ключові слова для здійснення пошуку відомостей на тему «Прісна і морська вода (звідки у воді сіль)».

5 Олесь вирішив відшукати в інтернеті інформацію про тваринний світ України, що зникає.

Які ключові слова стануть у пригоді?

Google

Червона книга України X

Google

Зникаючі види України

Google

Охорона природи в Україні X

Google

Екологічні проблеми України X

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Спробуємо знайти в Інтернеті оповідання
«Як пасує краватка, або Чому не всі поросята брудні».
Виконай пошук за алгоритмом:

Етапи виконання

Виконай пошук за алгоритмом:

Крок 1. Добери ключові слова або фрази.

Для пошуку оповідання ти можеш скористатися такими ключовими словами — **Дарця, Микита, паця, Жека** або фразою **Як пасує краватка**.

Крок 2. Організуй пошук потрібних матеріалів.

З'єднайся з пошуковою системою, наприклад, **KidzSearch**.
Для цього:

- Відкрий браузер, який тобі вкаже вчитель / учителька.
- Уведи адресу **kidzsearch.com** та натисни клавішу **Enter**. Відкриється головна сторінка пошукової системи.

KidzSearch
enhanced by google

Введіть пошук...

- У поле пошуку введи ключові слова або фразу.

Ключові слова відокремлюються пропуском.

- Вибери кнопку **Search**.

Крок 3. Проаналізуй результати пошуку.

На сторінці з'явиться перелік сайтів, на яких можна знайти шукане оповідання. Кожен сайт містить короткий опис, адресу та посилання на потрібну сторінку. Уважно прочитай короткий опис та за необхідності перейди за посиланням.

Крок 4. Збережи результати пошуку.

Запиши в зошиті відомості про знайдені та відібрані сайти:

В інтернеті можна знайти і прочитати книжки, що зберігаються в бібліотеках України та світу. Не виходячи з дому ти можеш дізнатися про те, які книжки є в бібліотеці, які з них видано і коли їх мають повернути, які нові надходження з'явилися.

1

Завітай на сайт електронної бібліотеки Читанка. (Дивись **e**-додаток)

- Додай сайт до закладок?
- Переглянь книжки за іменем автора/авторки і алфавітним показником. Що спільного і в чому різняться ці списки книжок?
- Відкрий книжку, яка тобі сподобалася, і прочитай уривок із неї.
- Розкажи про улюблену книжку за планом:

Назва твору

Його автор / авторка

Головні персонажі.

Чим тебе привабила книжка.

Епізод із книжки, який вразив найбільше.

- Запиши в зошиті відомості про сайт у такій формі:

Назва сайту _____

Опис сайту _____

Цікаво _____

2 Збери пазл. (Дивись е-додаток)

Завдання розробили співробітники Національної бібліотеки України для дітей.

3 Прочитай оповідання.

Знайди у Хрестоматії сучасної української дитячої літератури для читання оповідання *Дмитра Кузьменка* (Кузько Кузякін) «Чим корова не собака» і прочитай його.

- Чим любив займатися герой оповідання?
- Чому тема конкурсу малюнків здалася й учням, і вчительці химерною?
- Чому хлопчик зрадив, утративши звання «відомого художника»?
- Які емоції викликає в тебе оповідання?

4 Прочитай оповідання.

Знайди у Хрестоматії сучасної української дитячої літератури для читання оповідання *Саші Кочубей* «Володарка лісу» і прочитай його.

- Чому дівчинка не могла приїздити до прабабусі частіше, ніж раз на рік?
- Кого прабабуся називає своїми сусідами?
- Чи підходить до оповідання прислів'я: «Де родився, там і згодився»? Як ти його розумієш? До кого з героїв оповідання підходить це прислів'я?
- Як прабабуся пояснила Марійці необхідність повернення в Київ?

5 Знайди зайве слово.

Інтернет, сайт, принтер, веб-браузер, посилання.

Куртка, туфлі, сорочка, м'яч, капелюх.

Клен, тополя, опеньки, сосна, ялинка.

Пилка, молоток, цвях, виделка, рубанок.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Сьогодні ти ознайомишся із сайтами дитячих бібліотек України.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання програму-переглядач, яку тобі вкаже вчитель/учителька.
2. Відкрий сайт Національної бібліотеки України для дітей (Дивись **е**-додаток).
 - На головній сторінці ліворуч ти побачиш перелік сторінок, із яких складається сайт.
 - Перейди на сторінку **Послуги та сервіси**, знайди посилання **Онлайн-проекти** та ознайомся з переліком проектів.
 - Знайди у списку STEM-проект «Maker space». Переглянь відеоінструкцію до одного з проектів і склади алгоритм виготовлення.
3. Відкрий сайт Львівської обласної дитячої бібліотеки та ознайомся з її діяльністю (Дивись **е**-додаток)

- Перейди за посиланням **3D-тур** і здійсни віртуальну екскурсію бібліотекою.
- Відкрий посилання **Для тебе** та перейди до **QR-читальні Левенятка**.
- Знайди книжку Оксани Думанської «Миколчині сни», ілюстрації до якої створили учні львівських шкіл. Прочитай кілька історій про Миколку.

22 Україна у світі інтернету

1 Переглянь відео.

(Дивись е-додаток)

- Про які природні дива України йдеться у відео?
- Яку назву має найбільше і найглибше озеро України?
- Опиши Дністровський каньйон.

2 Переглянь відео.

(Дивись е-додаток)

Відео розроблено учасниками проекту **Ukrainian Infographics**.

- Про які цікаві факти ти дізнався/дізналася?
- Які інші факти про Україну тобі відомі?

4 Сплануй маршрут подорожі Україною.

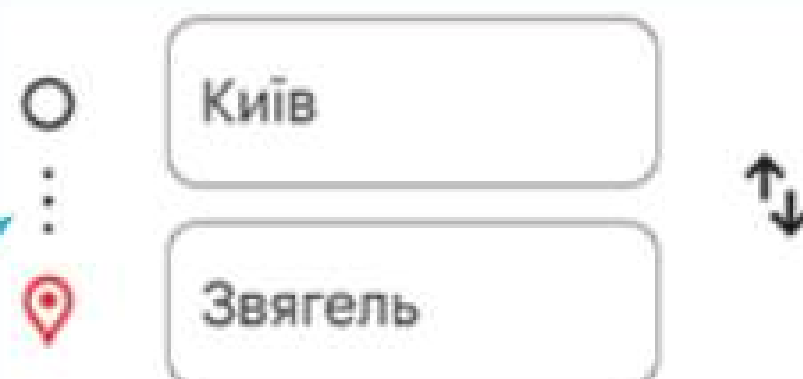
Ганнуса попросила вчительку навчити її прокладати і переглядати маршрути за допомогою Google-карт .

Алгоритм прокладання маршруту

1. Зайди на сайт Google-карти.
2. Натисни значок маршрутів .
3. Введіть адресу відправки й адресу прибуття
4. Обери спосіб пересування

5. Проклади маршрут із Києва до Звягеля.

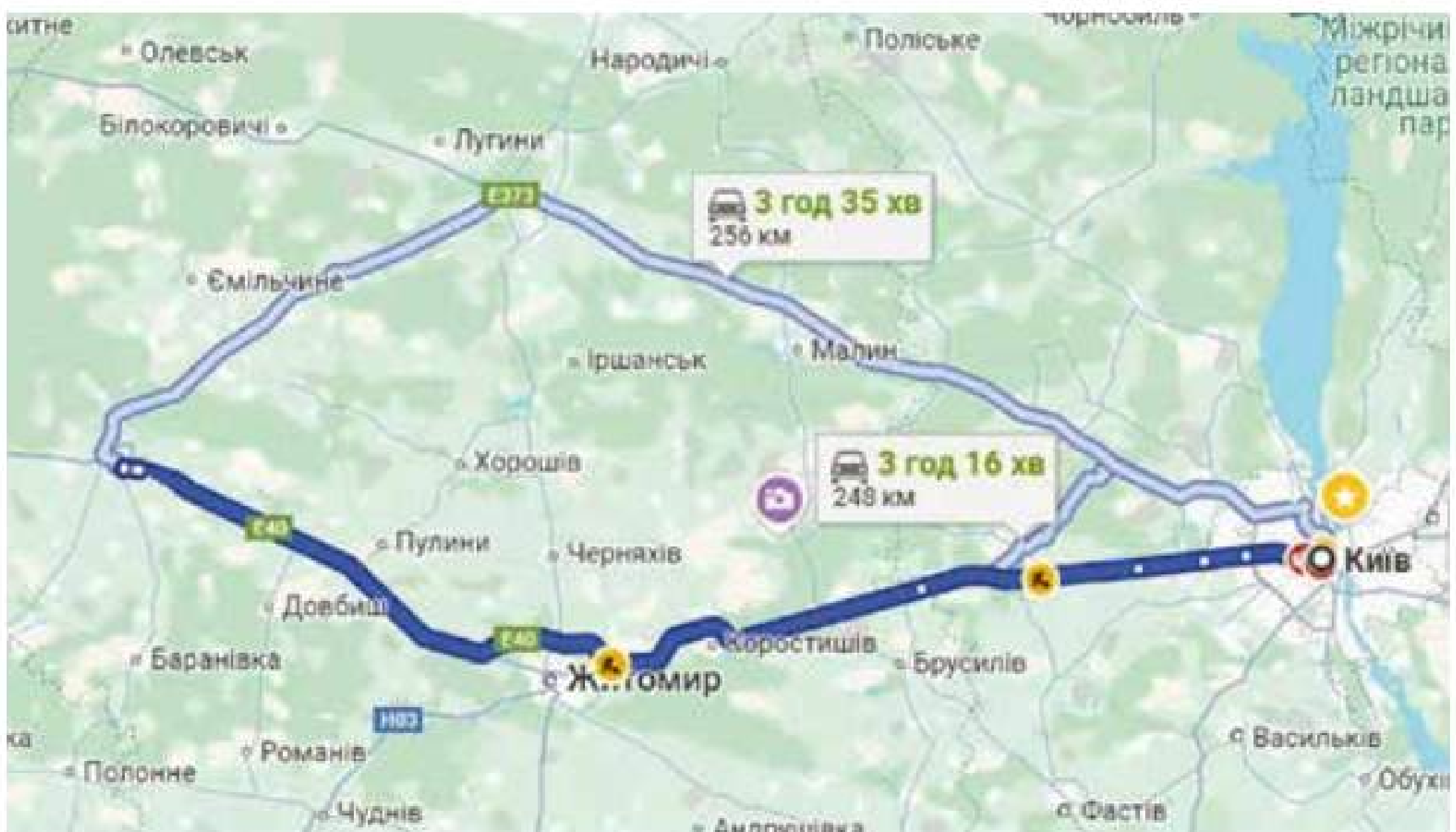
3 Прослухай пісеньку. (Дивись е-додаток)

Прослухай маршову дитячу пісеньку Янка Гортала «У мандри!».

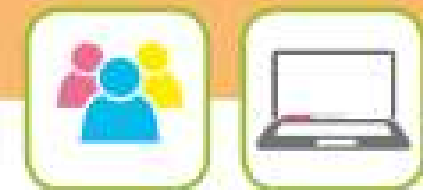
- Куди пішли діти в мандри?
- Що поставили діти на галявині?
- Яку їжу готували друзі?
- Назви лісових мешканців, яких зустріли діти?
- Як розважалися друзі в поході?

5 Дай відповіді на запитання.

На канікулах Ганнуса з друзями планували відвідати Літературно-меморіальний музей Лесі Українки м. Звягелі. Дівчинка скористалася Google-картою і проклала віртуальний маршрут. Розглянь його і дай відповіді на запитання.

- Яким транспортом Ганнуса і друзі можуть дістатися міста?
- Скільки часу вони будуть в дорозі?
- Оберіть оптимальний варіант подорожі.
- О котрій годині друзі прибудуть до міста, якщо з Києва виїдуть о 13 год. 30 хв.?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

За допомогою карт **Google** можна здійснити віртуальну подорож до рідкісних і дивовижних місць і об'єктів, що належать до спадщини ЮНЕСКО, відвідати різні міста світу та визначні пам'ятки України.

Адреса електронної карти — <https://www.google.com.ua/maps>.

Етапи виконання

1. Відкрий Google карти.

- Знайди на карті свій населений пункт. Прочитай короткі відомості про нього та переглянь світлини. Що нового ти дізнався / дізналася?
- Знайди на карті вулицю, на якій ти живеш. Перевір, чи доступний режим перегляду вулиць для твого населеного пункту.
- Знайди на карті будинок, у якому ти мешкаєш. Переглянь карту в різних режимах. Чим різняться режими перегляду карти?

Ознайомся з правилами безпечної поведінки в інтернеті. Вони допоможуть тобі вільно й незагрожено мандрувати інтернетом та спілкуватися в мережі.

1 Розглянь схему.

Пам'ятай, що в кожного твору є автор. Якщо ти використовуєш чужі матеріали, не забувай зазначати автора.

Не надсилай незнайомим людям свої фотографії та знімки своєї сім'ї і друзів. Вони можуть використати їх так, що це зашкодить тобі або твоїм близьким.

Ніколи в Інтернеті не повідомляй приватну інформацію (домашню адресу, телефон, номер своєї школи, клас тощо).

У разі будь-яких погроз по Інтернету негайно повідомляй батьків чи близьких.

Ніколи не погоджуйся на зустріч зі знайомим по Інтернету без дозволу батьків/рідних.

Завжди запитуй батьків або вчителя про те, чого не розумієш в Інтернеті. Вони розкажуть, що безпечно робити, а що ні.

Якщо хтось ображає тебе в Інтернеті — припини з ним (з нею) спілкування.

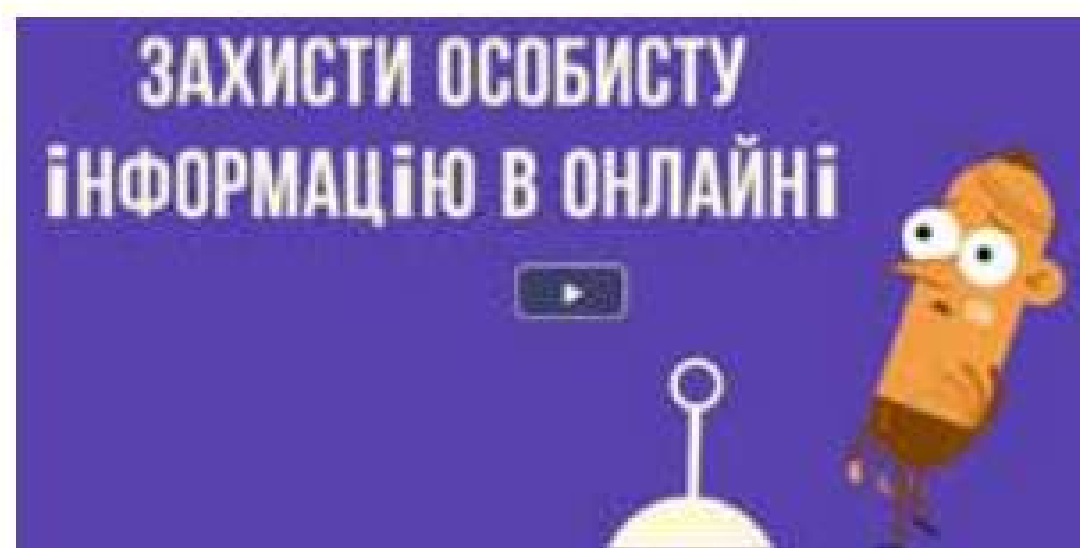
Якщо хочеш зберегти на власному комп'ютері картинку або мелодію, але тебе просять надіслати SMS, — не поспішай! Попроси батьків перевірити цей номер, щоб упевнитись у його безпечності.

- Що нового ти дізнався/дізналася?
- Які правила ти вже використовуєш?
- А які, на твою думку, слід додати?

2 Переглянь відео

(Дивись **e**-додаток)

- Що нового ти дізнався / дізналася?
- Які правила ти вже використовуєш?
А які, на твою думку, слід додати?

3 Розглянь схему.

Обговори з друзями, як можна захистити своє приватне життя в інтернеті та життя своїх друзів.

4 Міжнародний день безпечного Інтернету

Знайди в Інтернеті відомості про Міжнародний день безпечного інтернету (*Safer Internet Day*) та дізнайся, як його відзначають діти в інших країнах.

Запиши в зошиті відомості про сайти в такій формі:

Назва сайта _____
Опис сайта _____
Цікаво _____

Склади невелику розповідь про безпеку в Інтернеті.

5 Ознайомся з посібником «Поради з безпеки в інтернеті»

Разом із батьками чи близькими відвідай сайт проекту «Про інтернет» (Дивись **Е**-додаток).

- На головній сторінці знайди посилання **Для всієї сім'ї** та ознайомся з корисними ресурсами для навчання і дозвілля.
- Знайди та завантаж посібник «Поради з безпеки в інтернеті», ознайомся з ним. Створи власний список правил.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Вивчити правила безпечної поведінки в інтернеті тобі допоможе онлайн-гра **Інтерленд** (Дивись **Е**-додаток).

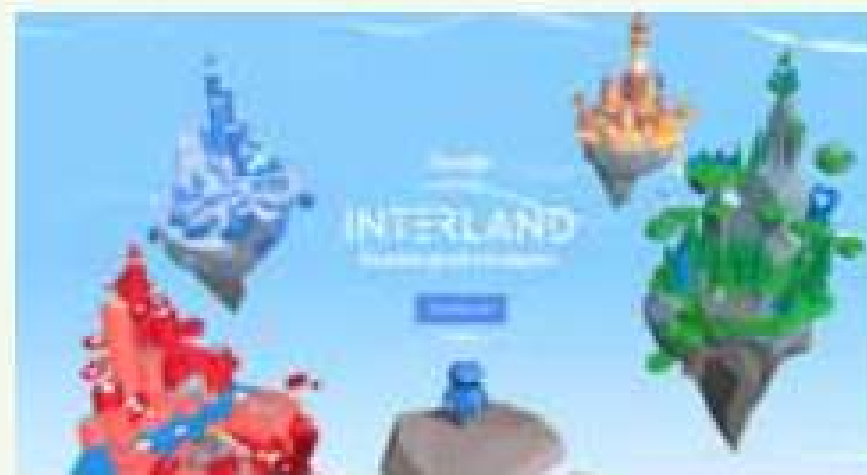

Разом із жителями міста, інтернавами—, виконай різноманітні пригодницькі завдання, а саме:

- **КОРОЛІВСТВО ДОБРОТИ** — дізнайся, як чемно поводитися в мережі;
- **РІЧКА РЕАЛЬНОСТІ** — навчися розпізнавати фейки;
- **УВАЖНА ГОРА** — навчися безпечно ділитися інформацією в мережі;
- **ВЕЖА ЗІ СКАРБАМИ** — навчися тримати персональну інформацію у безпеці.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання браузер, який тобі вкаже вчитель / учителька.
2. У поле адреси введи https://beinternetawesome.withgoogle.com/uk_ua/ і натисни клавішу **Enter**.
3. Вибери кнопку
Вибери **ВЕЖА ЗІ СКАРБАМИ** та дізнайся про те, як тримати персональну інформацію у безпеці.
Виконай інші завдання гри.

Презентація — представлення певної інформації. Презентація, підготовлена з використанням комп'ютера, називається **комп'ютерною презентацією**. Комп'ютерна презентація складається з електронних **слайдів**.

1 Прочитай текст.

Слайди презентації можуть містити різні об'єкти: текст, ілюстрації до тексту, звукові та відеофрагменти.

Кожна презентація має титульний слайд, на якому вказується назва презентації та дані про її автора / авторку.

Кожен наступний слайд презентації має:

- заголовок;
- текст;
- ілюстрації до тексту.

- Із чого складається комп'ютерна презентація?
- Які об'єкти можна розмістити на слайді?
- Розглянь малюнок. Що спільного на слайдах і чим вони відрізняються?
- Наведи приклади використання комп'ютерних презентацій у школі.

2 Проаналізуй презентацію.

Розглянь презентацію. Поміркуй, чи правильно вона створена. Обґрунтуй свою відповідь.

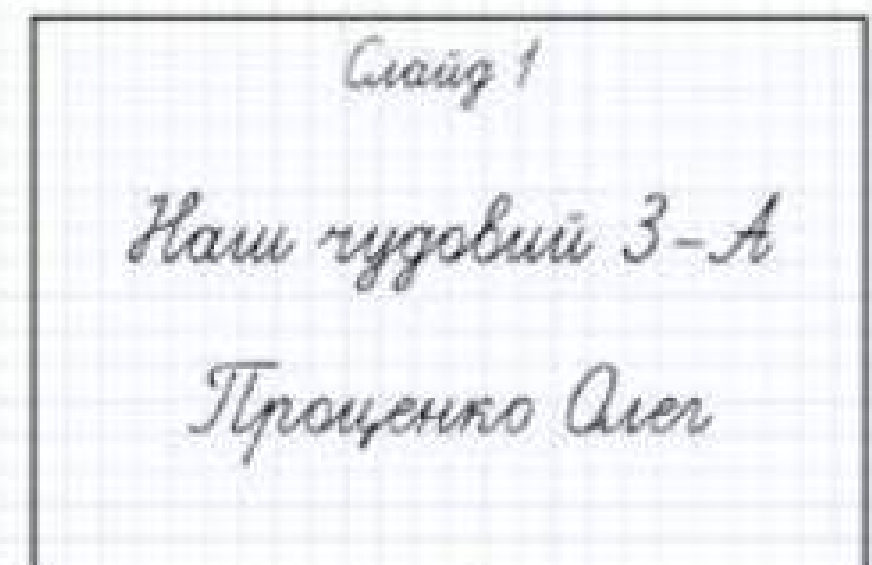
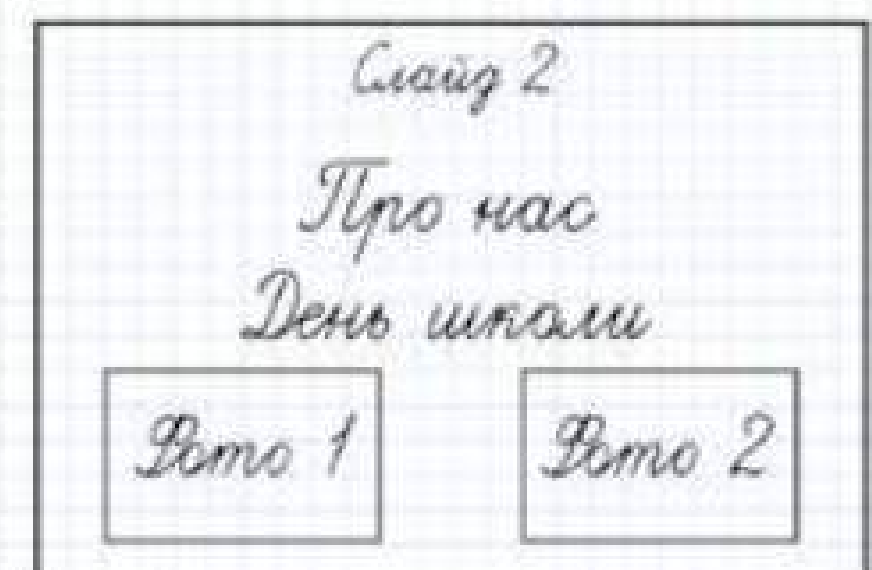

3 Сплануй презентацію.

Склади план презентації про свій клас і запиши його в зошиті. Придумай заголовки до кожного слайда.

Наприклад, вони можуть бути такими: «Про нас», «Наші досягнення», «Наша творчість», «Це цікаво».

Під час підготовки плану презентації кожен слайд зобрази на папері у вигляді прямокутника, на якому на свій розсуд розмісти заголовок, текст і зображення.

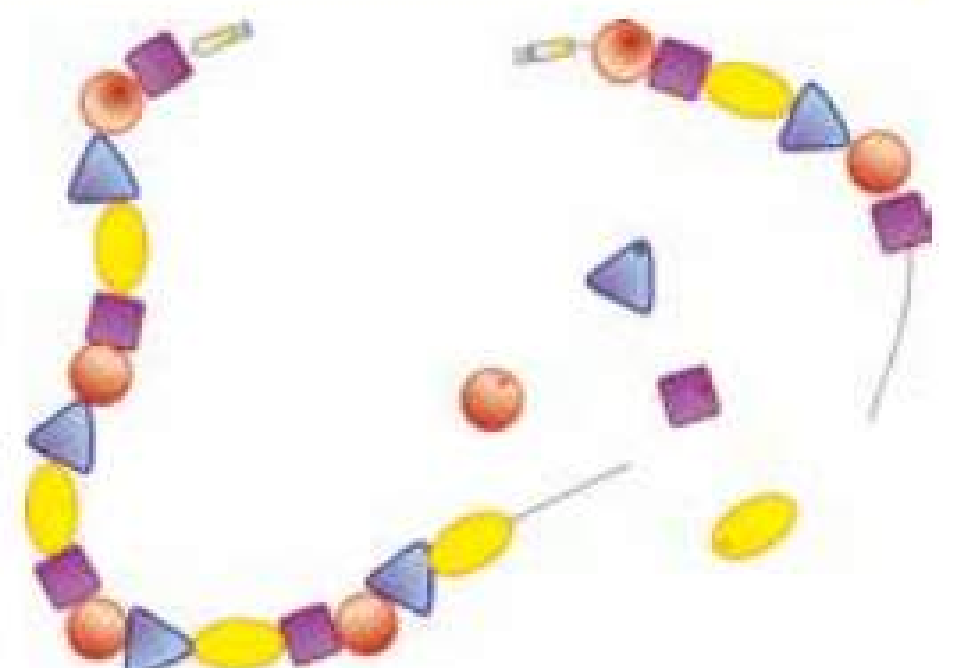

Не пиши багато. Орієнтовна кількість речень на слайді — близько п'яти.

Використовуй короткі речення: до восьми слів.

4 Збери намисто.

У якій послідовності слід нанизати намистинки, що розсипалися?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Ознайомся з комп'ютерною презентацією про історичні місця Києва.

Етапи виконання

1. Відкрий презентацію, яку вкаже вчитель/учителька.

2. Уважно переглянь її.

Для переходу до наступного слайда використовуй клавішу **Enter**. Для повернення до попереднього — клавішу **Backspace**.

3. Дай відповіді на запитання.

- Із чого розпочинається презентація? Чим вона закінчується?
- Які об'єкти розміщено на титульному слайді презентації?
- Про що розповідається на другому слайді? Який заголовок він має?
- Чи відповідає заголовок третього слайда його змісту? Обґрунтуй свою відповідь.
- Які об'єкти розміщено на четвертому слайді?
- Що нового ти дізнався/дізналася з презентації про історичні місця Києва? Про які ще визначні місця столиці України ти хотів би/хотіла б розповісти своїм однокласникам/однокласницям? Придумай заголовок до своєї розповіді.

Редактор презентацій — програма для створення комп'ютерних презентацій.

1 Прочитай текст.

Нова презентація завжди містить один слайд — **титульний**. На титульному слайді вказують назву презентації та дані про її автора / авторку. Для введення цих відомостей на слайді розміщено дві рамки.

Усередині рамки міститься підказка про те, який текст потрібно ввести, наприклад: **Заголовок слайда**.

Зміну місця розташування рамок на слайді здійснюють за допомогою перетягування. При цьому вказівник набуває такого вигляду:

- Який слайд завжди містить нова презентація?
- Де вказують назву презентації та дані про її автора / авторку?
- Для чого на слайді розміщено дві рамки?
- Як змінити місце розташування рамки на слайді?

2 Прочитай текст.

Якщо ти припустився / припустилася помилок під час введення тексту — не хвилюйся, їх завжди можна виправити.

Слова з помилками підкреслюються червоною хвилястою лінією.

Щоб вилучити зайвий символ, установи перед ним курсор. Виконати це можна за допомогою миші або клавішами зі стрілками. Після цього натисни клавішу **Delete**. Символ зникне.

Щоб вставити в текст символ, установи курсор у потрібне місце і введи з клавіатури цей символ.

- Склади та запиши в зошиті алгоритм виправлення помилок у тексті.

3 **Попрацюйте в парах.**

Обговоріть у парах підготовлені плани презентації про ваш клас.

- Що в них спільного й чим вони відрізняються?
- Які цікаві факти ти хотів би/хотіла б висвітлити у своїй презентації?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Почни створювати презентацію про свій клас.
Скористайся розробленим планом.

Етапи виконання

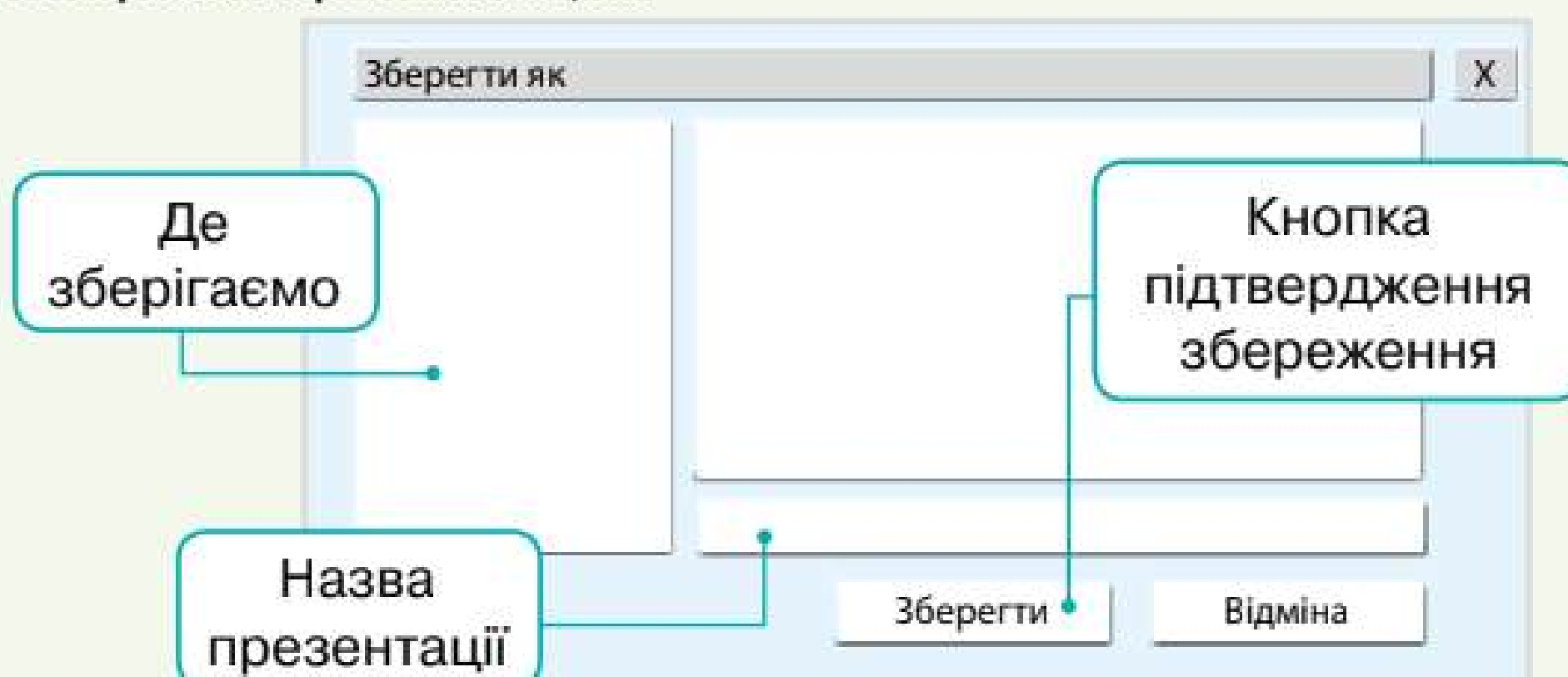
1. Запусти на виконання редактор презентацій, який тобі вкаже вчитель.
2. Розглянь вікно редактора презентацій. Знайди область слайдів.
3. На титульному слайді в рамку з підказкою **Заголовок слайда** введи назву презентації.

Подивися, у якому мовному режимі перебуває клавіатура, якщо потрібно вибери українську мову.

4. У другу рамку введи своє прізвище та ім'я.

Для введення великої літери скористайся клавішею **Shift**.

5. Збережи презентацію.

Додаємо новий слайд

1. Підведи вказівник миші до ескізу слайда, після якого необхідно додати новий слайд.
2. Відкрий контекстне меню.
3. Вибери команду **Створити слайд**.

Після виконання цих дій на вкладці **Слайди** з'явиться новий слайд.

Той слайд, із яким ти працюєш, буде виділено кольоровою рамкою. Щоб перейти на інший, слід підвести до нього вказівник миші й натиснути праву кнопку на ній.

1 Відшукай слова.

Знайди заховані назви об'єктів редактора презентацій (Дивись **Е**-додаток).

2 Розв'яжи задачу.

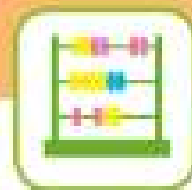
На уроці Мудрунчик устиг додати до нової презентації аж три нові слайди. Скільки ескізів слайдів стало? Обґрунтуй відповідь.

3 Поміркуй.

Маса дині дорівнює масі трьох яблук або масі двох яблук і чотирьох слив. Скільки слив урівноважать диню?

4 Сплануй презентацію.

У розробленому тобою в зошиті плані презентації на кожному слайді знайди та підкресли ключове слово.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

На попередньому уроці ти почав/почала створювати презентацію. Поки що вона складається лише з одного слайда. Додай до презентації нові слайди.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання редактор презентацій, який тобі вкаже вчитель/учителька.
2. Відкрий презентацію, створену на попередньому уроці.
3. Додай до презентації другий слайд.
4. На другому слайді введи заголовок слайда. Скористайся своїм планом презентації.
5. У другу рамку введи підготовлений текст.

Якщо потрібно вставити в текст новий рядок, установи курсор у кінець попереднього рядка й натисни клавішу **Enter**.

6. Добери оформлення презентації.

Якщо тобі не подобається результат, ти завжди можеш скасувати останні дії. Для цього скористайся кнопкою .

7. Збережи презентацію.

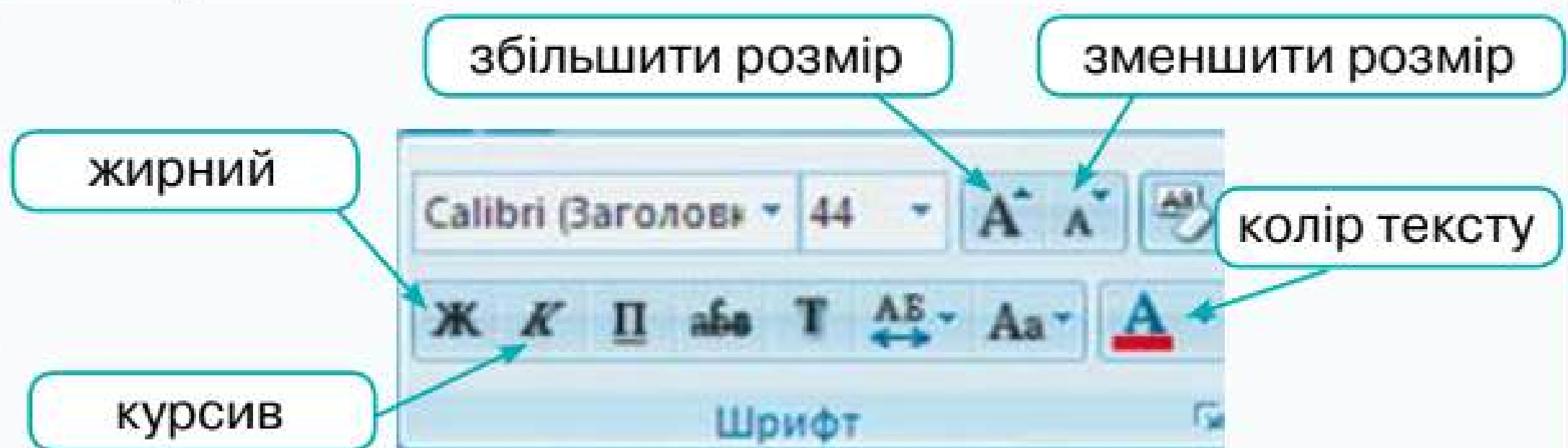
Оформлюємо презентацію

1. Вибери кнопку **Теми**. Відкриються всі шаблони оформлення презентації. При переміщенні вказівника миші по шаблонах буде змінюватися оформлення слайда презентації.
2. Вибери шаблон, який тобі сподобався.

Змінення зовнішнього вигляду тексту називається **форматуванням тексту**.

Змінюємо текст у рамці

1. Виділи рамку з текстом.
2. Вибери кнопку **Шрифт**. Ти побачиш інструменти для роботи з виділеним текстом.

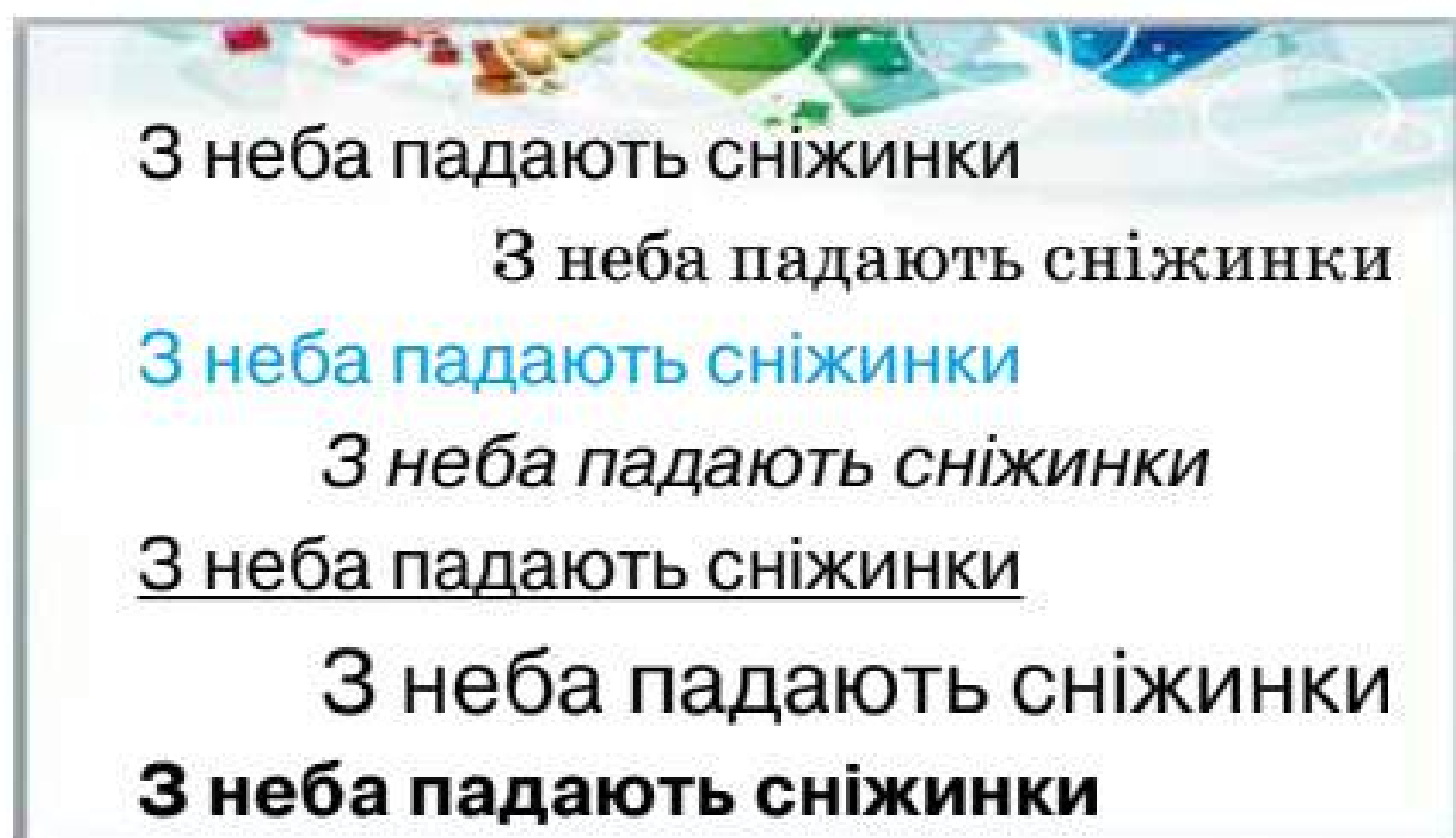

3. Вибери потрібний інструмент.

1 Дай відповідь.

Які інструменти використано для форматування слів?
Редактор, текст, редагувати

2 Розглянь речення. Значення яких властивостей тексту змінено?

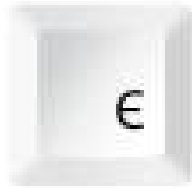
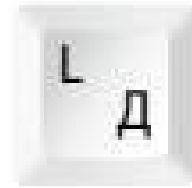
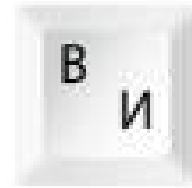
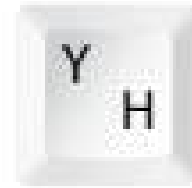
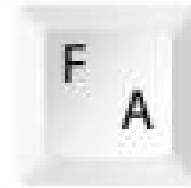

3 Поміркуй і поясни.

Ганнуся ввела слово *Україна*.

Поясни, що побачить Ганнуся після натиснення таких

клавiш:

4 Склади й запиши в зошиті алгоритм виділення слова в тексті.

Презентація — представлення чогось нового.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Зміни зовнішній вигляд тексту слайда.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання редактор презентацій.
2. Відкрий презентацію про свій клас, створену на попередньому уроці.
3. Додай до презентації третій слайд.
4. На третьому слайді введи його заголовок.
5. Збільш розмір заголовка.
6. На другому слайді знайди в тексті ключове слово і зроби його жирним.

Спочатку виділи це слово. Для цього підведи вказівник миші до слова та двічі клацни ліву кнопку. Далі вибери кнопку Шрифт і використай потрібні інструменти для роботи з текстом.

Я захоплююся **малюванням**.

7. На титульному слайді зміни колір назви презентації.
8. Збережи презентацію.

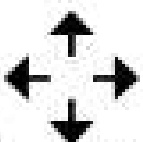
Алгоритм додавання зображення на слайд

1. Вибери кнопку **Додати зображення**.
2. У вікні **Вставка рисунка** відкрий вміст папки, у якій збережено зображення, вибери його та натисни кнопку **Відкрити**.

1 Прочитай текст.

— Ой! — вигукнула Ганнуся. — А моя фотографія весь текст на слайді затулила. Що ж робити?

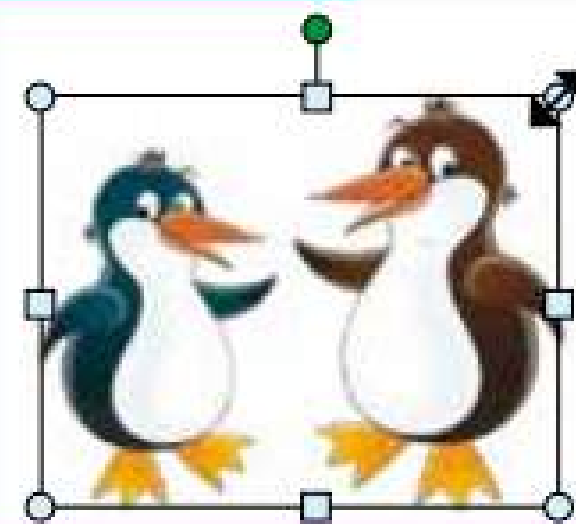
— Ти можеш змінити розмір зображення і перемістити його в довільне місце слайда. Це робимо подібно до того, як ти змінювала розміри вікна та переміщувала його в інше місце екрана, — зауважила вчителька.

Зміна місця розташування зображення на слайді здійснюється перетягуванням. При цьому вказівник набуде форми .

Щоб видалити зображення, його потрібно виділити та натиснути клавішу **Delete**.

Щоб змінити розмір зображення:

1. Виділи зображення. Після цього навколо зображення з'являться маркери.
2. Помісти вказівник на маркер. Вказівник набуде вигляду двонапрямленої стрілки.
3. Перемісти маркер у потрібному напрямку.

- Як можна розмістити зображення на слайді? Склади алгоритм.
- Як змінити розмір зображення? Поясни, звертаючись до тексту.
- Склади алгоритм зміни місця розташування зображення на слайді.
- Склади алгоритм заміни зображення на нове.

Корисні підказки

1. Розміщуй зображення ліворуч від тексту, адже ми читаємо зліва направо.
2. Зображення не повинні перекривати текст.
3. Багато зображень може зашкодити презентації, тому залишай лише найкращі та найважливіші зображення.
4. Зображення повинні бути якісними.
5. Пояснювальний текст до малюнка розміщуй під ним.

2 Розглянь, які операції можна виконувати над слайдами презентації.

Які операції зручно виконувати за допомогою миші?

3 Склади й запиши в зошиті план презентації про себе.

Подумай, про що б ти хотів / хотіла розповісти. Скільки буде слайдів? Як розпочати презентацію? Як її закінчити? Які фотографії чи малюнки варто використати?

Придумай заголовки до кожного слайда. Наприклад, можна використати такі:

- Моє ім'я — інформація про те, що означає твоє ім'я, можна написати про відомих людей, які мали це ім'я.
- Моя родина — коротка розповідь про твою сім'ю.
- Мої друзі — фотографії друзів, інформація про їхні інтереси.
- Мої захоплення — невелика розповідь про твоє хобі.
- Мої улюблені шкільні предмети — коротко розкажи про те, що любиш вивчати.

4

Поміркуй.

Ганнуса повинна підсмажити 6 сирників. На сковороді вміщується лише 4. Кожний сирник потрібно смажити 3 хв з одного боку і 3 хв — з іншого. За скільки хвилин можна якнайшвидше підсмажити всі сирники?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Проілюструй свою презентацію.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання редактор презентацій.
2. Відкрий презентацію, створену на попередньому уроці.
3. На титульному слайді розмісти символіку своєї школи.
4. На третьому слайді встав зображення.
5. Зміни розмір зображення так, щоб воно займало весь слайд.

Як змінити розмір зображення

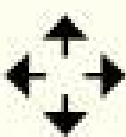
- Виділи зображення. Після цього по його периметру з'являться маркери.
- Помісти вказівник на маркер, він набуде вигляду двонапрямленої стрілки.

Для збереження пропорцій малюнка маркер потрібно переміщувати, натискаючи клавішу **Shift**.

- Перемісти маркер у потрібному напрямку.
6. Перейди на другий слайд і додай зображення.

Зміна місця розташування зображення на слайді здійснюється перетягуванням.

Вказівник миші набуде форми .

7. Збережи презентацію.

Щоб переглянути презентацію:

1. Слід вибрати кнопку Показ слайдів. Під час перегляду слайди займають весь екран.
2. Для переходу до наступного слайда використовуй клавішу Enter.
3. Для повернення до попереднього — клавішу Backspace.

1 Прослухай (Дивись е-додаток)

- Як переглянути презентацію?
- Які клавіші слід використовувати для переходу до наступного або попереднього слайда?
- Склади алгоритм зміни послідовності слайдів.
- Як видалити слайд?

Корисні підказки

Переглядаючи презентацію, зверни увагу на таке:

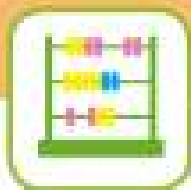
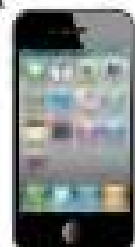
- Чи не забув/не забула ти вказати на титульному слайді назву презентації та своє прізвище?
- Чи використовував/використовувала ти клавішу Shift під час введення перших літер свого прізвища та імені?
- Чи на кожному слайді є заголовок?
- Чи не перекривають малюнки текст слайда?
- Чи не забагато тексту на слайді?
- Чи немає помилок?

2 Попрацюйте в парах.

Обговоріть підготовлений план презентації про себе. Що цікавого й нового ви дізналися про свого сусіда/сусідку по парті?

3 Розглянь світлин.

Які з цифрових пристроїв можна використовувати для проведення презентації?

4

Поміркуй.

Ганнуса, Віра й Оля мешкають в одному будинку. Всі вони займаються музикою: одна з них грає на арфі, друга — на флейті, а третя — на скрипці. Ганнуса і скрипачка навчаються в одному класі. Віра мешкає на тому ж поверсі, що й скрипачка. Арфістка й Оля вчаться в різних класах. Який інструмент уподобала для музикування кожна дівчинка?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Переглянь і проаналізуй свою презентацію.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання редактор презентацій.
2. Відкрий презентацію, яку вкаже тобі вчитель / учителька.
3. Переглянь її.
4. Проаналізуй, чи збігається послідовність слайдів у плані та у створеній презентації. За необхідності зміни порядок слідування слайдів.

Зміна місця розташування слайда здійснюється шляхом перетягування. Щоб видалити слайд, слід його вибрати й натиснути клавішу Delete.

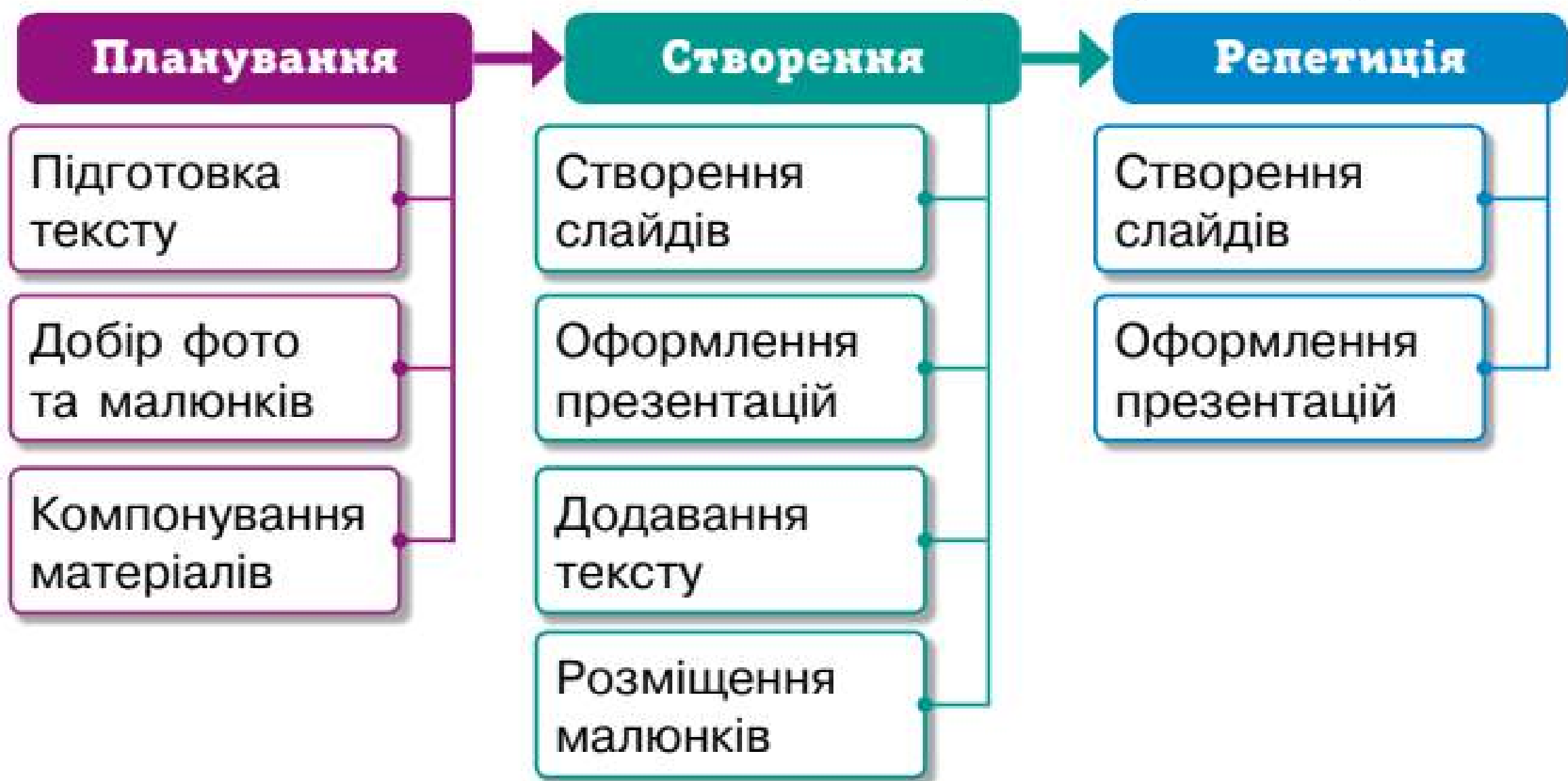
5. Уважно прочитай текст на слайдах. Якщо ти помітив / помітила помилку — виправ її.
6. Ще раз переглянь презентацію та збережи її.

1 Прослухай. (Дивись е-додаток)

- Розкажи, що слід робити під час планування презентації.
- Які ти знаєш правила оформлення слайдів презентації? Поясни, звертаючись до тексту.

2 Розглянь схему.

Опиши етапи створення комп'ютерної презентації.

3 Виконай вправу.

Визнач, до якого з етапів створення презентації належать вказані дії (Дивись е-додаток).

4 Розв'яжи задачу.

У будинку 5 поверхів. Між поверхами 20 сходинок. Скільки сходинок у будинку?

5 Створи презентацію.

У зошиті підготуй план презентації про безпечну роботу в Інтернеті. Подумай, про що ти хотів би розповісти. Скільки буде слайдів? Як розпочати презентацію? Як її закінчити?

Придумай заголовки до кожного слайда. Які фотографії чи малюнки варто використати?

Створи презентацію про безпечну роботу в Інтернеті. Продemonструй її своїм однокласникам / однокласницям.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Мудрунчик розробив план презентації про себе і створив її за допомогою комп'ютера. Але він був неуважним на уроках і не все зробив правильно. Допоможи Мудрунчикові виправити презентацію.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання редактор презентацій.
2. Відкрий презентацію, яку вкаже тобі вчитель / учителька.
3. Переглянь презентацію та проаналізуй її.
 - Чи не забув Мудрунчик вказати на титульному слайді назву презентації та своє ім'я?
 - Чи використовував він клавішу **Shift** під час введення першої літери свого імені?
 - Чи на кожному слайді є заголовок?
 - Чи не перекривають малюнки текст слайда?
 - Чи виправив Мудрунчик помилки?
4. Знайди титульний слайд і зроби його першим у презентації.
5. На другому слайді збільш заголовок і зроби його зеленого кольору.
6. На третьому слайді розмісти зображення й текст так, щоб малюнок не перекривав букви.
7. Виправ помилки на четвертому слайді.
8. Збережи презентацію та переглянь її.

Д

Проект — це проблема, яку потрібно розв'язати й обов'язково представити отримані результати.

Мета проекту — це те, що бажаємо отримати в результаті його виконання.

Завдання проекту — це дії, за допомогою яких буде досягнуто мету проекту.

1 Сформулюй і запиши.

Поміркуй над метою проекту «Екологічні засоби особистої гігієни» і внеси відповідний запис у зошит.

2 Пригадай.

Що ти знаєш про правила і засоби особистої гігієни? Поміркуй, що ще цікавого ти хотів би / хотіла б дізнатися? Заповни в зошиті таблицю за зразком.

Знаю	Цікаво	Умію

2 Проведи опитування.

Дізнайся у своїх однолітків, чи дотримуються вони правил особистої гігієни. Запиши в зошит інформацію про кількість опитаних тобою учнів / учениць класу і кількість тих, хто дотримуються правил особистої гігієни.

3

Розглянь схему виконання проекту.

- Поміркуй, які джерела можна використати для пошуку інформації про правила та засоби особистої гігієни.
- З'ясуй, до чого може призвести недотримання правил особистої гігієни.
- Поцікався інформацією про способи виготовлення екологічних засобів гігієни власноруч.
- Оформи отриманий матеріал для використання на класній годині, розкажи про нього батькам чи близьким.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Ганнуся зробила ілюстрацію до одного із правил особистої гігієни. Ось що в неї вийшло.

- Пригадай свою роботу в графічному редакторі **Tux Paint**. Для створення малюнків тобі потрібно було використовувати штампи, пензлики й гумку, а також зафарбовувати малюнки і підписувати їх.
- Зроби ілюстрацію до правил особистої гігієни.

1 Прослухай (Дивись е-додаток).

- Яких правил потрібно дотримуватися під час пошуку необхідної інформації?
- Як здійснюється пошук потрібних відомостей в Інтернеті?

Правила опису знайдених матеріалів

Для книги — автор/автори, назва книги, де, коли і ким видана книга (назва видавництва).

Для статті — автор/автори, назва статті, назва журналу, дата публікації, сторінки.

Для вебсайту — автор/автори статті, назва, дата публікації, дата перегляду статті, адреса вебсайту.

Пам'ятай, що використання відомостей без посилання на прізвище автора вважається плагіатом. Це те саме, що крадіжка!

2 Склади розповідь.

Знайди у книжках, журналах відомості про негативні наслідки недотримання правил особистої гігієни. Підготуй невелику розповідь за отриманою інформацією.

Складові особистої гігієни

3 Пригадай алгоритм пошуку в мережі Інтернет.

- 1. Добери ключові слова або фрази.
- 2. Організуй пошук потрібних матеріалів.
- 3. Проаналізуй результати пошуку.
- 4. Збережи результати пошуку.

- Поясни, чому потрібно обов'язково аналізувати результати пошуку.

4 Виконай завдання.

Знайди в Інтернеті інформацію про кульки для ванни. Збережи цікаві світлини. Запиши в зошиті відомості про знайдений сайт за формою.

Назва сайта _____
 Опис сайта _____
 Цікаво _____

5 Ознайомся із цікавою інформацією.

Шукаючи відомості про правила особистої гігієни, Ганнуся прочитала, що кульки для ванни можна виготовити своїми руками.

Алгоритм виготовлення кульок для ванни

- 1. Змішай одну частину морської солі із удвома частинами соди.
- 2. Додай одну частину лимонної кислоти.
- 2. Ретельно змішай сухі інгредієнти і доливай базову олію маленькими порціями, доки не отримаєш густу масу.
- 3. Додай кілька крапель ефірної олії.
- 4. Заповни цією сумішшю половинки формочок і стисни їх.

- Виготов кульки для ванни разом із батьками чи близькими.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Знайди цікаві матеріали про засоби особистої гігієни.

Етапи виконання

1. Добери ключові слова або фрази, які найкраще характеризують шукану інформацію.
2. Організуй пошук потрібних матеріалів. Відкрий сторінку пошукової системи та введи ключове слово або фразу.
3. Проаналізуй результати пошуку. Ознайомся з коротким описом знайдених сторінок сайтів. Вибери з них ті, які тобі потрібні.
4. Збережи результати пошуку. Запиши назву сторінки сайту. Занотуй цікаві факти, збережи зображення.
5. Використовуючи інформацію, не забудь зазначити посилання на сайт.

Якщо ти хочеш повернутися на попередню сторінку, натисни кнопку Назад .

6. Запиши в зошиті відомості про знайдений сайт за формою у завданні 4.

Попрацюйте в парах.

- Оцініть виконання однокласником/однокласницею завдання за комп'ютером.
- Поставте два уточнювальних запитання за змістом роботи.
- Назвіть етапи в роботі, які заслуговують на схвалення.
- Запропонуйте власну ідею для покращення результатів виконання завдання.

1

Прослухай. (Дивись e-додаток)

- За схемою розкажи, що повинна містити комп'ютерна презентація проекту.
- Поясни, як потрібно оформлювати презентацію проекту. Розкажи, як ти зрозумів/зрозуміла, із чого складається усний виступ.
- Розкажи про правила підготовки усного виступу.

2

Попрацюйте в парах.

Ознайомтеся з інформацією та обговоріть її.

Група учнів і учениць оформила результати роботи над проектом у вигляді презентації. Як іще можна ознайомити з результатами своєї роботи? Обґрунтуйте свою відповідь.

Інформацій-
ний стенд

Стіннівка

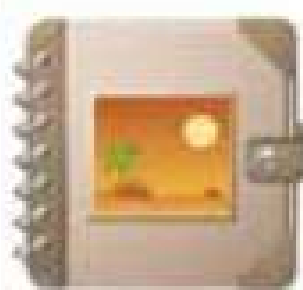

Фото-
альбом

Віртуальна
експозиція

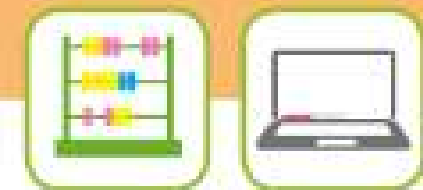
Книжка-
саморобка

3

Виконай завдання.

Підготуй і запиши в зошиті звіт про роботу в проекті «Екологічні засоби особистої гігієни». Працюй за планом.

1. Назва проекту.
2. Чому я зацікавився/зацікавилася цим проектом.
3. Що нового дізнався/дізналася, чого навчився/навчилася.
4. Як я шукав/шукала інформацію.
5. Що я виконав/виконала добре.
6. Чого я не зміг / не змогла виконати.
7. Мої враження від роботи над проектом.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Проаналізуй підготовлений тобою план презентації про роботу в проєкті та створи комп'ютерну презентацію.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання редактор презентацій **PowerPoint**.

2. На титульному слайді введи назву презентації та прізвища її авторів / авторок.

Скористайся клавішею **Shift** для введення великої літери.

3. Добери оформлення презентації.

Скористайся кнопкою **Теми**, що розташована в лівому верхньому куті вікна **PowerPoint**. Переглянь шаблони й вибери той, який тобі сподобався найбільше.

4. Відповідно до розробленого тобою плану додай потрібну кількість слайдів.

На вкладці **Слайди** відкрий контекстне меню. Вибери команду **Створити слайд**.

5. На кожному слайді введи заголовок і основний текст, додай ілюстрації.

Якщо потрібно вставити в текст вільний рядок, установи курсор у кінець попереднього рядка й натисни клавішу **Enter**.

6. Збережи презентацію і переглянь її.

Зміст

Вступ	3
-----------------	---

8

Розділ «ЖИВІ ОРГАНІЗМИ. РОСЛИНИ»

Що потрібно рослинам?	4
Досліджую квіткові рослини	6
Дізнаюся про особливості хвойних рослин	8
Звідки з'явилися рослини?	10
Визначаю умови для життя рослин	12
Пристосування рослин	14
Як розмножуються рослини?	16
Визначаю різноманітність грибів	18
Визначаю користь рослин	20
Коли рослина — ворог?	22
Застосовую знання про рослини	24

9

Розділ «ЖИВІ ОРГАНІЗМИ. ТВАРИНИ»

Чи впливають тварини на природу?	26
Яких тварин найбільше?	28
Хто заселяє водойми?	30
Вивчаю тварин суходолу	32
Різноманітність птахів	34
Дізнаюся про турботливість птахів	36
Як живуть звірі?	38
Дізнаюся про турботливість звірів	40
Чим дикі тварини відрізняються від свійських?	42
Застосовую знання про тварин	44

10 Розділ «**ЛЮДИНА ТА ЇЇ ОРГАНІЗМ**»

Розрізняю системи органів людини	46
Вивчаю скелет і м'язи	48
Вивчаю травну систему	50
Складаю раціон харчування	52
Вивчаю систему органів дихання	54
Дізнаюся про функції кровоносної системи	56
Чи є шкіра органом тіла?	58
Про що «говорять» органи чуття?	60
Застосовую знання про людину та її організм	62

11 Розділ «**МОЯ ШКІЛЬНА І МІСЦЕВА ГРОМАДИ**»

Визначаю правила спілкування	64
Чи вмію я слухати?	66
Учуся розумітися	68
Які вчинки корисні для спільноти?	70
Волонтерство: навіщо і як допомагати іншим?	72
Моя громада	74
Шкільна громада	76
Застосовую знання про шкільну й місцеву громади	78

12 Розділ «**МОЯ КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА**»

Що розповідає про минуле?	80
Історичні та культурні пам'ятки рідного краю	82
Відомі особи культури й мистецтва України	84
Видатні спортсмени і спортсменки України	86
Визначаю способи мандрування	88
Українські й іноземні винахідники та мандрівники	90
Роль винаходів у нашому житті	92
Застосовую знання про культурну спадщину	94

Зміст

13

Розділ «МИ — ГРОМАДЯНИ УКРАЇНИ. МИ — ЄВРОПЕЙЦІ»

Збираю відомості про минуле	96
Подорожую в минулому	98
Що об'єднує українців?	100
Україна — демократична держава	102
Держави-сусіди України	104
Навіщо держави об'єднуються?	106
Застосовую знання за розділом	108

ІНФОРМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Розділ 3. ПОШУК ДАНИХ В ІНТЕРНЕТІ

16. Комп'ютерні мережі	110
17. Глобальна мережа інтернет	113
18. Всесвітнє павутиння	116
19. Мандруємо інтернетом	120
20. Пошук в інтернеті	123
21. Дитячі електронні бібліотеки	126
22. Україна у світі інтернету	129
23. Безпека в інтернеті	132

Розділ 4. РОБОТА З ПРЕЗЕНТАЦІЯМИ

24. Знайомтеся — презентації	135
25. Створюємо комп'ютерну презентацію	138
26. Як додати слайди до презентації?	140
27. Форматування тексту	142
28. Ілюструємо презентацію	144
29. Переглядаємо презентацію	147
30. Етапи створення презентації	149

Розділ 5. СТВОРЕННЯ ПРОЄКТІВ

31. Навчальний проєкт. Плануємо	151
32. Навчальний проєкт. Досліджуємо	153
33. Навчальний проєкт. Презентуємо	156

Яка
будова
квіткової
рослини?

ЛИСТОК

- ▶ забезпечує дихання та випаровування води
- ▶ місце утворення поживних речовин з води та вуглекислого газу

плід з насінням

- ▶ захист насіння від несприятливих умов навколишнього середовища
- ▶ поширення насіння у природі
- ▶ розмноження рослини

квітка

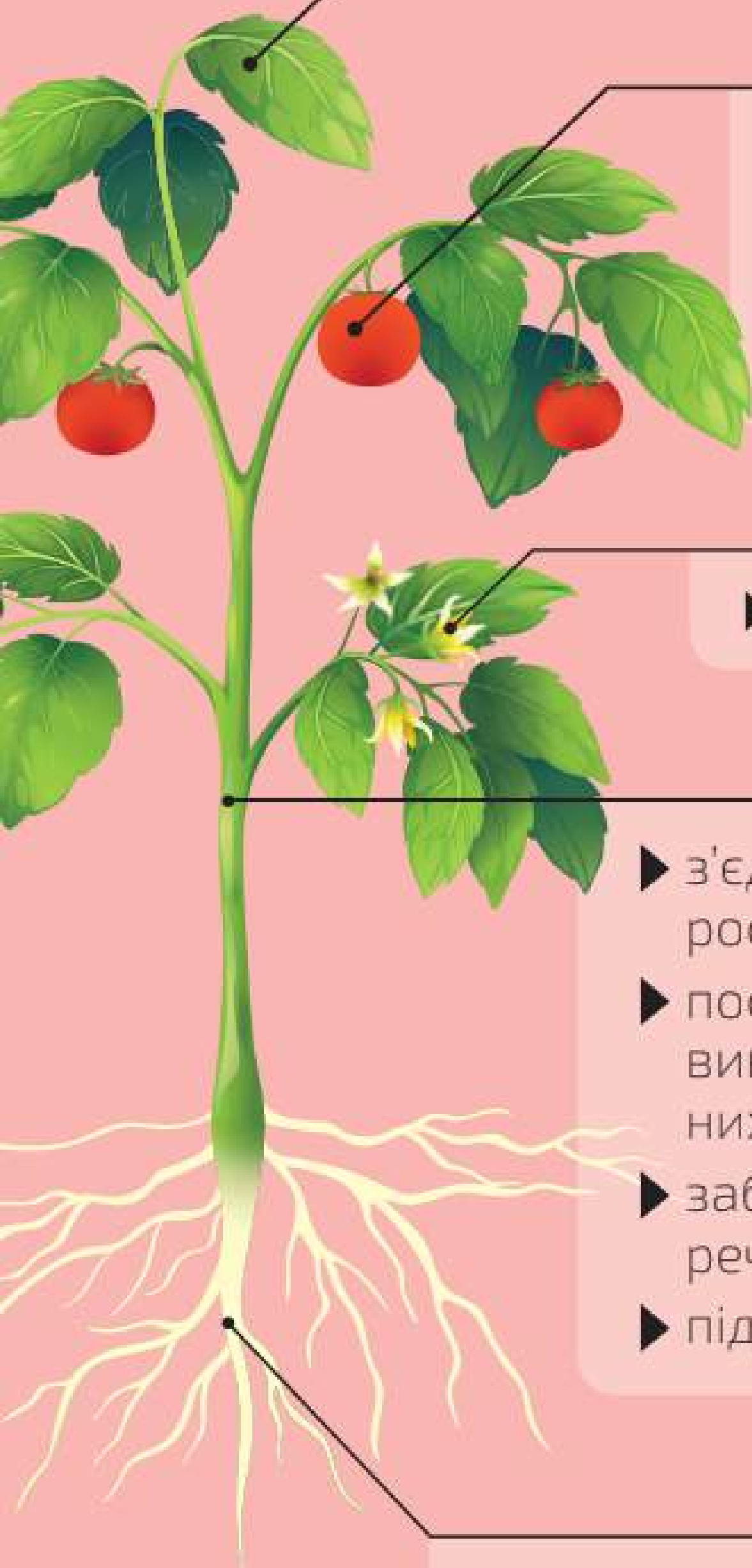
- ▶ утворення насіння та плодів

стебло

- ▶ з'єднує корінь з іншими органами рослини
- ▶ постачає воду з розчиненими речовинами від кореня до інших надземних органів рослини
- ▶ забезпечує зворотній рух поживних речовин від листків до кореня
- ▶ піднімає листя до джерела світла

корінь

- ▶ закріплює рослину в ґрунті
- ▶ забезпечує постачання з ґрунту води з розчиненими речовинами

Як
розмножуються
рослини?

Насінням

Частинами рослини

коренем

стеблом

листом

Які бувають
види
рослин?

Дикорослі

зростають у природі
самостійно: у лісі,
полі, водоймах

кропива,
подорожник, осот

Культурні

людина спеціально
виросує їх для
своїх потреб

цукровий буряк,
троянда, жито

Групи культурних рослин

зернові

ячмінь, жито,
пшениця, овес

олійні

соняшник, соя,
арахіс, ріпак

овочеві

цибуля, огірок,
морква, перець

кормові

люцерна, коню-
шина, вівсяниця

плодово-
ягідні

груша, персик,
яблуна, малина

технічні

цукровий буряк,
льон, бавовник

декоративні

жоржина, тро-
янда, айстра